

ALGEMENE INSPECTIE VAN DE FEDERALE POLITIE
EN VAN DE LOKALE POLITIE
VISIEDOCUMENT 3 ¹

“ZIJN ALLE FLIKKEN ONBEKWAAM?”

DE AANPAK VAN INTEGRITEIT BINNEN DE BELGISCHE POLITIE

1. Inleiding

Op 15.06.2020 verscheen een krantenartikel² met als provocerende titel “All cops are berufsunfähig³” (alle flikken zijn beroepsonbekwaam) in de Duitse krant Die Tageszeitung⁴ van de hand van de journaliste Hengameh Yaghoobifarah. Het artikel was een reactie op het overlijden van George Floyd⁵ in de Verenigde Staten.

Natuurlijk zijn niet alle politiemedewerkers onbekwaam, net zomin als alle parketmagistraten, rechters, leraars, politici, journalisten of gelijk welke beroepsgroep dit zouden zijn. Hetzelfde antwoord geldt trouwens ook op de vraag of alle betogers relschoppers zijn. Los van het feit dat een democratie gebouwd is op grondwaarden zoals onder meer de vrijheid van meningsuiting, die door een democratische politie moet gekoesterd worden, kan de vraag worden gesteld of dergelijke veralgemeningen wel altijd de rechtsstaat dienen. Er zijn evenwel meningen als er mensen zijn en de Algemene Inspectie volgt hierin Charles Nodier toen hij stelde: “*Tolerantie is de enige remedie tegen de diversiteit van meningen*⁶”.

Dit betekent dat ook de Algemene Inspectie een mening heeft, meer nog, het is haar taak als controleorgaan op de politie om te zorgen voor diepgang in het debat, aan de hand van dit visiedocument, opgesteld na grondig onderzoek en beeldvorming.

¹ De Algemene Inspectie schrijft jaarlijks een omvangrijk visiedocument. Het visiedocument 3 is de publicatie voor 2021. De twee andere visiedocumenten (2020 en 2019) kan U terugvinden op <https://www.aigpol.be/nl/downloads/onze-publicaties/opiniestukken-van-de-aig>

² Zie <https://taz.de/Abschaffung-der-Polizei/!5689584/>

³ Vertaling: Alle flikken zijn onbekwaam.

⁴ Volgens Wikipedia is Die Tageszeitung in grootte het zevende landelijke Duitse dagblad. De krant heeft een oplage van ruim 60.000 exemplaren.

⁵ Zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Dood_van_George_Floyd

⁶ Citaat van Charles Nodier, Frans schrijver, journalist en bibliothecaris van het einde van de 18de en het begin van de 19de eeuw, zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Charles_Nodier

De politie verdient immers geen goedkope kritiek, maar op argumenten gefundeerde reflectie.

DE POLITIE ONDER DRUK

Racisme, discriminatie en illegitiem politiegeweld zijn onderwerpen die de laatste maanden vaak de voorpagina's vulden van kranten. Wie "police violence" ingeeft in een bekende zoekmotor krijgt 506.000.000 hits en "discrimination" is nog goed voor een slordige 258.000.000 hits.

Zo waren de verontwaardigde reacties naar aanleiding van het overlijden op 25.05.2020 van George Floyd in de Verenigde Staten tijdens een politietussenkomst gedurende weken "breaking news". Wereldwijde acties van boze burgers⁷, vaak onder de noemer "Black Lives Matter"⁸, werden georganiseerd, niet alleen om George Floyd te gedenken maar ook en vooral om te protesteren tegen racisme en geweld uitgaande van de politie. Tijdens de manifestaties werden spandoeken megedragen met slogans als "hetzelfde verhaal op verschillende plekken"⁹, "urgence, la police assassine"¹⁰ en "Gegen Rassismus und Polizeigewalt"¹¹ en zwegen de manifestanten gedurende 8 minuten en 46 seconden, de tijd dat George Floyd in bedwang werd gehouden door politiefunctionarissen waarna hij stierf. Voor de manifestanten is het duidelijk, racisme en geweld uitgaande van de politie bestaan overal ter wereld en maken deel uit van de politiecultuur¹². Vele organisaties delen trouwens die mening. Zo blijkt uit het rapport "Policing the pandemic"¹³ van Amnesty International van begin 2020 dat, bij het doen naleven van de lockdown-maatregelen, de politie in verschillende Europese landen het vooral gemunt heeft op etnische minderheden en gemarginaliseerde groepen "via gewelddadig optreden, discriminerende identiteitscontroles, gedwongen quarantaines en het opleggen van boetes". Voor Barbora Černušáková van Amnesty International moeten "discriminatie, het onwettig gebruik van geweld en de straffeloosheid bij de politie dringend worden aangepakt in Europa"¹⁴. Ook Dokters van de Wereld stellen zich vragen. Uit één van hun recente rapporten¹⁵ blijkt dat één op vier migranten meedeelt geconfronteerd te worden met geweld van de politie dat "divers, illegaal en buitensporig van aard is": het gaat om

⁷ Ook politiepersoneel sloot zich bij deze protesten aan of organiseerde aparte acties.

⁸ Black Lives Matter ('zwarte levens doen ertoe', afgekort als BLM) is een slogan die wordt gebruikt bij manifestaties overal ter wereld, maar verwijst ook naar een internationale beweging die ontstaan is in de Afro-Amerikaanse gemeenschap in de Verenigde Staten als reactie op illegitiem politiegeweld tegen Afro-Amerikanen, zie ook <https://blacklivesmatter.com/>.

⁹ <https://www.ad.nl/buitenland/veel-landen-hebben-hun-eigen-george-floyd-we-worden-behandeld-als-melaatsen~af8f60c2/>

¹⁰ <https://www.alamyimages.fr/paris-france-les-anarchistes-francais-extreme-gauche-faisant-protester-anti-police-banniere-en-manifestation-de-rue-marche-contre-le-racisme-et-l-extreme-droite-urgence-les-gens-de-la-rue-mars-image63242983.html>

¹¹ <https://kurier.at/chronik/wien/toedlicher-rassismus-solidaritaets-demo-in-wien-ist-gestartet/400931663>

¹² Wie trouwens het begrip "police violence" intikt in de zoekmachine Google, verkrijgt 492.000.000 hits.

¹³ https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/policing_the_pandemic_-_final.pdf

¹⁴ <https://www.amnesty-international.be/nieuws/europa-corona-lockdowns-maken-vooroordelen-en-discriminatie-bij-de-politie-zichtbaar>

¹⁵ https://doktersvandewereld.be/nieuws-publicaties/politiegeweld-tegen-vluchtelingen-en-migranten-onderweg-in-belgie?gclid=EA1aIQobChMI3tGdnryi6gIVwbYYCh2sQAQ3EAAAYASAAEgIpovD_BwE#undefined%20en%20https://doktersvandewereld.be/system/files/publications/downloads/MdM%20rapport%20Geweldmigratie%20NL%20HDFinal.pdf

“vuistslagen, trappen en wapenstokslagen, arbitraire en gedwongen naaktfouilleringen, afpersing, vernederingen tot en met chantage om vingerafdrukken te verkrijgen en niet-wettelijke inbeslagname van persoonlijke bezittingen”. In dit visiedocument wordt er dieper ingegaan op nog meer vaststellingen van organisaties en burgers, evenals op de oplossingen die zij voorstellen.

Niet iedereen is het er echter mee eens om de Verenigde Staten met België te vergelijken en daaruit te besluiten dat ook de doorsnee Belgische politieman/vrouw zich voortdurend zou schuldig maken aan racisme, onterecht¹⁶ geweld en discriminatie. Zowel de toenmalige Belgische Minister van Veiligheid en van Binnenlandse Zaken, de Heer Pieter De Crem als de Commissaris-generaal van de Federale Politie, de Heer Marc De Mesmaeker, gaven aan dat er binnen de Belgische politie “geen sprake is van structureel racisme^{17 18}”. Zij staan daarmee niet alleen, wereldwijd is dit een gangbare opinie bij politieke verantwoordelijken en politieleiders. Onder meer de Minister van Binnenlandse Zaken van het land Nedersaksen¹⁹, de Heer Boris Pistorius²⁰ en de Nieuw-Zeelandse Minister verantwoordelijk voor de politie, de Heer Stuart Nash²¹, nemen dit standpunt in. Ook een aantal leden van politiediensten zelf konden zich trouwens niet vinden in de beschuldigingen van racisme en illegitiem politiegeweld, zoals bleek uit protesten waarbij zij symbolisch hun handboeien op de grond neerlegden, onder meer in Brussel²².

In augustus 2020 werd België geconfronteerd met een politieoptreden waarop, nadat de pers met videobeelden had uitgepakt, een storm van kritiek uitbarstte. Aanleiding was de manier waarop de Slovaak Jozef Chovanec werd behandeld toen hij op 23.02.2018 een vlucht wou nemen naar Slovaakse vanuit “Brussels South Charleroi Airport”. Hij werd door de luchtvaartpolitie, onderdeel van de Federale Politie, aangehouden en opgesloten in een cel van de luchthaven. Na te zijn overgebracht naar een ziekenhuis in Charleroi, overleed hij op 27.02.2018. Een gerechtelijk onderzoek werd onmiddellijk opgestart door de gerechtelijke overheden en gevoerd door de dienst Enquêtes van het Comité P. Zware kritiek²³ werd geuit op de traagheid van het gevoerde gerechtelijk onderzoek, aangezien dit in september 2020 nog steeds niet was afgerond maar ook op het gedrag²⁴ van politie en medisch personeel²⁵.

¹⁶ Verder in dit visiedocument zal hierop nog verder worden ingegaan. De wet voorziet immers in het feit dat de politie geweld kan gebruiken, onder welbepaalde omstandigheden. Soms is de politie zelfs verplicht om dit te doen.

¹⁷ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/06/18/topman-federale-politie-over-protest/>

¹⁸ https://www.rtb.be/info/belgique/detail_il-n-y-a-pas-de-racisme-structurel-au-sein-de-la-police-en-belgique-affirme-le-ministre-de-l-interieur-pieter-de-crem?id=10519503

¹⁹ Bondsstaat binnen Duitsland.

²⁰ https://www.deutschlandfunk.de/polizei-in-deutschland-pistorius-spd-kein-struktureller-und.694.de.html?dram:article_id=478339

²¹ <https://www.nzherald.co.nz/nz/police-minister-there-is-no-place-for-racism-in-the-new-zealand-police/YBRVKDWWWLGL4F5FV7UAAZ3ZEN4/>

²² <https://www.lacapitale.be/585023/article/2020-06-19/bruxelles-action-symbolique-des-policiers-pour-protester-contre-la>

²³ Deze kritieken gaven zelfs aanleiding tot een onderzoek door de hoge raad voor justitie, zie <https://www.lesoir.be/334796/article/2020-10-29/affaire-chovanec-aucune-tentative-de-dissimulation-dans-lenquete-selon-le>

²⁴ Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/08/20/de-belgische-politie-mist-normbesef-a4009391>

²⁵ <https://www.hln.be/nieuws/buitenland/-hij-verdient-het-niet-om-gereanimeerd-te-worden-uitspraken-hulpverleners-veroorzaken-ook-in-slovakije-verontwaardiging~a22f5685/>

Het beeld bij de bevolking van een politie die zich allesbehalve correct gedraagt werd nog versterkt doordat eind augustus 2020 de nieuwswebsite Apache²⁶ het bestaan meldde van een gesloten Facebookgroep binnen de politie, “Thin Blue Line Belgium” genaamd, waarin racistisch taalgebruik bij de 6.700 actieve en gepensioneerde personeelsleden van de politie schering en inslag bleek te zijn en er in commentaren tevens werd aangezet tot geweld. Ondertussen is de Facebookgroep offline en werd ook hier een gerechtelijk en een tuchtonderzoek opgestart. Ook Nederland werd recent geconfronteerd met gelijkaardige feiten²⁷.

Gekoppeld aan een aantal overlijdens²⁸ is voor sommigen de vaststelling vlug gemaakt, er is wel degelijk een veralgemeend fundamenteel probleem binnen de Belgische politie inzake normbesef. Het zit volgens hen goed fout binnen de Belgische politie. De vaststelling dat een tuchtstraf wordt vernietigd door de Raad van State omwille van het niet respecteren van de procedureregels, dit alhoewel beelden het racistisch en homofob karakter aantonen van de uitspraken van twee politieambtenaren tijdens een patrouille in Anderlecht²⁹, draagt evenmin bij tot het denkbeeld van een politie waarvan we mogen uitgaan dat ze niet-racistisch is. Bovendien ontstaat het beeld van straffeloosheid.

Nochtans, niemand kiest een job bij de politie om die niet correct uit te oefenen! Uit diverse wetenschappelijke onderzoeken blijkt dat zowel extrinsieke als intrinsieke motieven een rol spelen. Intrinsieke motieven verwijzen naar aspecten van het werk zelf, “doing something because it is inherently interesting or enjoyable”. Exentrieke motieven houden verband met iets dat extern is aan het werk, zoals de jobzekerheid, het loon, de carrièremogelijkheden, een uitgebreid sociaal statuut, de mogelijkheid om diverse functies uit te oefenen, enz... Als intrinsieke motieven wordt vaak naar het volgende verwezen: geen enkele dag is dezelfde, je maakt deel uit van één grote familie, je dagelijkse inzet doet er maatschappelijk gezien echt wel toe, het uitdagende en het vernieuwende aan de job, de droom reeds van kleins af bij te politie te willen gaan, of nog de verantwoordelijkheid en de uitstraling van de functie. Hieruit blijkt duidelijk de passie en het enthousiasme waarmee velen hun job bij de politie opnemen.

Dit alles leidt tot een aantal vragen waarop dit visiedocument dieper zal ingaan. Is er sprake van een racisme- en geweldscultuur bij de politie? Zit het beleid goed of blijven de politieke,

²⁶ <https://www.apache.be/2020/08/31/racisme-en-aanzetten-tot-geweld-in-gesloten-facebookgroep-politie/>

²⁷ <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5178678/politie-racisme-whatsapp-rotterdam-racistisch-aboutaleb-appgroep>

²⁸ De 19-jarige Brusselaar Adil stierf in de nacht van 10.04.2020 na een ongeval met een politiewagen toen hij gevlucht was voor een controle; in dit dossier werden de politiefunctionarissen eind november 2020 buiten vervolging gesteld. De 17-jarige Mehdi liet op 20.08.2019 het leven toen hij op de vlucht ging voor een controle vlak bij het Centraal Station, zaak waarbij het parket na onderzoek in oktober 2020 besliste om de politiefunctionarissen niet te vervolgen. Het meisje Mawda kwam op 17.05.2018 op 2-jarige leeftijd om het leven door een verloren kogel tijdens een achtervolging op de E42. De rechtbank van eerste aanleg in Bergen veroordeelde de politieagent in februari 2021 tot 1 jaar cel met uitstel omdat hij niet het recht had om te schieten op de bestelwagen, er waren voor de rechter andere manieren om de auto te doen stoppen.

²⁹ Zie <https://www.rtl.be/info/regions/bruxelles/-tous-des-macaques-deux-policieres-insultent-des-riverains-a-anderlecht-l-une-d-elles-fait-annuler-sa-sanction-1273730.aspx>

administratieve, tucht- en gerechtelijke overheden stilzitten? Is het wetgevend kader voldoende? Wat doet de politie, of wat doet ze net niet? Wat kan er beter, en wat is er goed?

Er is dus nood aan een duidelijk overzicht. Het doel van dit visiedocument is derhalve om weer te geven hoe de situatie inzake racisme, illegitiem politiegeweld en in het algemeen discriminatie bij de Belgische politie is, onder meer door een overzicht te geven van datgene wat burgers en organisaties in ons land hierover vaststellen en aanvoelen, maar ook door weer te geven wat de regelgeving is en welke acties er momenteel door de politie al (of net niet) ondernomen worden om hiertegen in te gaan. Zowel de rechten als de plichten van de burgers als van de politieambtenaren zullen aan bod komen. We zullen ook stilstaan bij de rol van de controleorganen en finaal zullen er ook oplossingen worden aangereikt die ertoe moeten bijdragen de problemen binnen het politieapparaat te verminderen en zodoende bepaalde delen van de bevolking en de politie dichter bij elkaar te brengen. Ook de vraag of de kloof helemaal kan gedicht worden mag in dit artikel niet ontbreken.

2. Rol van de Algemene Inspectie

DEELNAME AAN HET MAATSCHAPPELIJK DEBAT OP EEN ONDERBOUWDE MANIER

Dit visiedocument wordt geschreven in het kader van de rol die de Algemene Inspectie speelt in het kader van het optimaliseren³⁰ van de Federale Politie en van de Lokale Politie. Dit gebeurt, naast het publiceren van visiedocumenten³¹, onder meer door het voeren van gerechtelijke en administratieve onderzoeken, door het verrichten van inspecties, door het uitoefenen van controle op door de politie uitgevoerde activiteiten zoals gedwongen repatriëringen en door deelname aan diverse selectie- en evaluatiecommissies³². Daarnaast schrijft de Algemene Inspectie in principe jaarlijks een rapport over de werking van de Federale Politie en van de Lokale Politiediensten ten behoeve van de Federale Politieraad³³. Artikel 5 van de wet³⁴ op de Algemene Inspectie bepaalt dat de opdrachten moeten worden uitgevoerd “met respect voor de democratie en de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden”. Dit respect en de bescherming van die rechten en vrijheden vormt dan ook de rode draad doorheen dit visiedocument.

Racisme, geweld en discriminatie bij de politie zijn geen eenvoudige thema's, zij beheersen al jaren de media en geven vlug aanleiding tot verhitte gemoederen. Was het ooit anders? In het boek “*des polices si tranquilles, une histoire de l'appareil policier au 19ème siècle*”³⁵ werd

³⁰ Artikel 5 van de Wet op de Algemene Inspectie stelt: “*De Algemene Inspectie, als van de politiediensten onafhankelijk controleorgaan dat ressorteert onder de uitvoerende macht, waakt over het optimaliseren van het functioneren van de federale politie en de lokale politie evenals van hun componenten, en dit met respect voor de democratie en de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden*”.

³¹ Een eerste visiedocument verscheen in maart 2019 met betrekking tot integriteitsbewaking na de aanwerving, zie <https://www.politie.be/aigpol/nl/nieuws/eens-integer-altijd-integer>. Een tweede visiedocument verscheen in januari 2020 en had betrekking op de samenwerking en informatie-uitwisseling binnen de politiediensten en tussen politiediensten en externen, zie <https://www.politie.be/aigpol/sites/aigpol/files/downloads/202001-Politie%20en%20samenwerking-NL-Full%20Tekst.pdf>.

³² Het volledige takenpakket kan worden geconsulteerd op de site van de Algemene Inspectie via <https://www.aigpol.be/nl/over-ons/leiding-missie-en-visie/wat-doen-wij>

³³ <https://www.politie.be/5998/nl/over-ons/geintegreerde-politie/federale-politieraad>

³⁴ Zie

https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&table_name=wet&cn=2007051543

³⁵ Luc Keunings, Presses Universitaires de Louvain, « *Des polices si tranquilles, une histoire de l'appareil policier belge au 19ème siècle* », Louvain-la-Neuve, 2009.

het volgende geschreven inzake de politie van de stad Brussel in 1831: *“A l’hôtel de ville de Bruxelles, c’est un simple agent qui décide illégalement des détentions préventives et laisse croupir pendant des jours les badauds récalcitrants. Portés sur la boisson, bon nombre de sergents de villes sont sujets à la corruption. Il est vrai que le recrutement et la formation ne font l’objet d’aucune exigence spécifique³⁶.”*

Het is de taak en de plicht van de Algemene Inspectie om over dergelijke netelige maatschappelijke onderwerpen een constructieve bijdrage te leveren aan het maatschappelijk debat, immers *“Iedereen kan het roer vasthouden als de zee rustig is³⁷”*. Bovendien is er nood om deze problematiek grondiger, via onderzoek, te bekijken eerder dan zich te beperken tot het uiten van een mening, zoals we de laatste tijd vaak hoorden zonder enige nuance. Iedere burger heeft recht op zijn eigen mening, doch meningen polariseren vaak. Plato³⁸ zei immers al *“meningen vormen het spanningsveld tussen kennis en onwetendheid”*. Een voorbeeld hiervan is de vaak verkondigde mening dat de Belgische en de Noord-Amerikaanse politie in hetzelfde bedje ziek zijn. Maar is dit zo?

3. Amerika is België niet

Uit de inleiding van dit visiedocument kan worden opgemaakt dat er verwezen wordt naar gelijkenissen die op politieel vlak en inzake optreden zouden bestaan tussen de Verenigde Staten van Amerika (hierna Verenigde Staten) en België. Kan men de Verenigde Staten van Amerika qua organisatie van en aanpak door de politiediensten zomaar vergelijken met België? De Commissaris-generaal van de Federale Politie was in het RTL-nieuws³⁹ van 18.10.2020 in elk geval overtuigd van het tegendeel toen hij stelde: *“De situatie of situaties zijn op geen enkele wijze vergelijkbaar. Aanwerving, selectie, opleiding en disciplinaire maatregelen in de Verenigde Staten zijn in geen enkel opzicht vergelijkbaar met België”*. Hoog tijd om het één en het ander met elkaar te vergelijken.

Overzicht:

³⁶ “Op het stadhuis van Brussel is het een eenvoudige agent die illegaal beslist tot preventieve hechtenis en de weerspannige burgers dagenlang laat wegwijnen. Veel politiefunctionarissen zijn vatbaar voor corruptie vanwege hun drinkgewoonten. Het is waar dat er geen specifieke vereisten zijn voor aanwerving en opleiding”.

³⁷ Quote van Publius Syrus, Romeins schrijver uit de eerste eeuw voor Christus, zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Publius_Syrus

³⁸ Griekse filosoof en schrijver.

³⁹ Zie <https://www.rtl.be/info/belgique/societe/le-commissaire-general-de-la-police-federale-marc-de-mesmaeker-comprend-la-colere-mais-ne-veut-pas-la-comparer-avec-les-etats-unis-en-rien-la-1225808.aspx>

	<u>Verenigde Staten</u>	<u>België</u>
Aantal politiediensten	ongeveer 18.000 ⁴⁰	2 doch geïntegreerd ⁴¹
Personeelsstatuut	Meerdere ⁴²	1
Tuchtstatuut	Meerdere	1 ⁴³
Wettelijke bepalingen	Elke dienst heeft zijn eigen wettelijke bepalingen	1 wet op het politieambt 1 wet op de geïntegreerde politie
Statuut mandataris	Diverse statuten	1 statuut van toepassing op alle mandatarissen
Één managementsconcept	Nee	Ja ⁴⁴
Één basispolitiedatabank voor alle diensten	Nee	Ja ⁴⁵
Één opgelegde kwaliteitsstandaard	Nee ⁴⁶	Ja ⁴⁷

⁴⁰ Het gaat om federale, staats-, provinciale en stadspolitediensten met daarenboven een veelheid van gespecialiseerde agentschappen op lokaal niveau. Op federaal niveau gaat het bv. om diensten zoals USPC (United States Capitol Police), SCOTUS (police Supreme Court of the United States Police), DEA (Drug Enforcement Administration), CGI (Coast Guard Intelligence), NSA (National Security Agency), de FBI (Federal Bureau of Investigation), enz...

Op het niveau van de staat heeft de politie algemene bevoegdheden, bv. op het vlak van verkeer of gerechtelijke onderzoeken. Iedere staat heeft een staatspolitie, behalve Hawaï. Er kunnen ook meerdere diensten zijn in één staat, in Californië is er onder meer de California Highway Patrol en het California Bureau of Firearms.

Daarnaast bestaan er lokaal de Sheriffs, een 3000-tal, die leiding geven aan een "county law enforcement agency"; de sheriff wordt politiek gekozen gekozen voor een termijn van vier jaar.

Lokale politiediensten variëren sterk in grootte. Het kan gaan van meerdere duizenden politieambtenaren (36.000 voor New York) tot 1 (de gemeente Ellendale, zie <https://www.themarshallproject.org/2018/10/24/when-you-re-the-only-cop-in-town>).

Daarnaast bestaan er nog speciale politiekorpsen in de districten, die onder meer werkzaam kunnen zijn in scholen of universiteiten.

⁴¹ De Federale Politie en de Lokale politie, waarvan er 185 zijn op 09.10.2020. De Federale en de Lokale Politie werken evenwel volgens dezelfde principes (één personeelsstatuut, één tuchtstatuut, één wet op het politieambt, één wet geïntegreerde politie).

⁴² Zo verdient een politieman in de staat Mississippi 33.300 dollar gemiddeld per jaar, terwijl dit in de staat Californië 89.160 dollar gemiddeld per jaar is, zie <https://www.cheatsheet.com/culture/states-pay-police-officers-highest-lowest-salaries.html/>

⁴³ Doch er is niet één tuchtrechtspraak. Iedere tuchtverheid bepaalt zelf de manier waarop tuchtinbreuken worden bestraft.

⁴⁴ CP3, excellente politiezorg, gemeenschapsgerichte politiezorg

⁴⁵ Algemene Nationale Gegevensbank

⁴⁶ Er zijn diverse officiële initiatieven, zoals COPS, dat de gemeenschapsgerichte politiezorg promoot. Zie <https://cops.usdoj.gov/photocontest>. Er is evenwel verplichte toepassing.

⁴⁷ CP3, omzendbrief inzake organisatiebeheersing.

	<u>Verenigde Staten</u>	<u>België</u>
Eén uniforme basisopleiding	Nee ⁴⁸	Ja
Aantal uren basisopleiding	647 ⁴⁹	1314 ⁵⁰
Eén wettelijk kader voor het toepassen van geweld	Nee	Ja ⁵¹
Eén gelijkaardige aanpak voor het bestrijden van illegitiem politiegeweld	Er zal een nationaal centrum ⁵² worden opgericht.	De regelgeving is identiek, doch de vraag is of ze overal op dezelfde manier wordt toegepast ⁵³ .
Eén databank die het geweld van de politie in kaart brengt	Nee ⁵⁴	Nee

⁴⁸ De politieopleidingen in de USA verschillen naargelang van de staat of de dienst. Zie

<https://www.insider.com/some-police-academies-require-fewer-hours-of-training-plumbing-2020-6>

⁴⁹ Het gaat hier om een cijfer dat het gemiddelde is van de basisopleiding van alle staten in de USA, stand van zaken 16.10.2020, zie <https://www.trainingreform.org/state-police-training-requirements>

⁵⁰ Aantal uren van toepassing voor de opleiding van het basiskader (= opleiding tot inspecteur) waarbij nog 328 uren werkplekleren moet worden geteld. Ter vergelijking voor Duitsland gaat het om 2861 uren en voor Litouwen om 1560. Zie vergelijkende studie m.b.t. basisopleiding van de politie van de OSCE, <https://www.osce.org/files/f/documents/f/7/423401.pdf>

⁵¹ Het gebruik van geweld wordt onder andere gereguleerd voor alle politiediensten in de wet op het politieambt (WPA) van 5 augustus 1992 (art. 19, 37, 37bis, 38), het Strafwetboek (art. 70 en 257), de omzendbrief GPI 48 van 17 maart 2006 betreffende de opleiding en training in geweldbeheersing voor de personeelsleden van het operationeel kader van de politiediensten en de omzendbrief GPI 62 van 14 februari 2008 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus.

⁵² Het Amerikaanse ministerie van Justitie kondigde op 21.10.2020 aan dat het 3 miljoen dollar heeft uitgetrokken voor de oprichting van een nationaal centrum dat opleiding en ondersteuning zal bieden om wetshandavingsinstanties te helpen bij het voorkomen van het gebruik van buitensporig geweld, Zie <https://apnews.com/article/virus-outbreak-police-health-law-enforcement-agencies-police-brutality-7002f956da7bbb5bf1552510bc66ebf6>

⁵³ Er zijn immers veel tuchtoverheden die misstappen elk apart kunnen beoordelen.

⁵⁴ De FBI beschikt reeds over een dergelijke databank, doch die wordt slechts door 40 % van de politiediensten ingevuld. De FBI heeft hierover trouwens nog nooit cijfers gepubliceerd. De voormalige Amerikaanse president Donald Trump heeft tevens stappen gezet in de richting van de creatie van één database om het delen van informatie te coördineren tussen wetshandavingsinstanties over gevallen van excessief gebruik van geweld. Doel is om regelmatig en periodiek geanonimiseerde gegevens uit de database ter beschikking stellen van het publiek. Zie <https://www.washingtonpost.com/crime-law/2020/06/17/fbi-launched-database-police-use-force-last-year-only-40-percent-police-participated/>.

	<u>Verenigde Staten</u>	<u>België</u>
Aantal personen gestorven door tussenkomst van de politie	1009 ⁵⁵ = 33,5 ⁵⁶ per 10.000.000 personen	Geen duidelijke cijfers voor België ⁵⁷ Voor Nederland ⁵⁸ gaat het om 2,3 per 10.000.000 personen
Eén deontologische code?	Nee ⁵⁹	Ja
Aantal controleorganen	Het aantal ⁶⁰ is niet gekend. Diverse initiatieven ⁶¹ worden genomen.	3 ⁶²
Ratio van de bevolking dat een geregistreerd wapen bezit	120,5 wapens per 100 inwoners	12,7 wapens per 100 inwoners ⁶³

⁵⁵ 2019

⁵⁶ Zie <https://www.statista.com/statistics/1124039/police-killings-rate-selected-countries/>

⁵⁷ Volgens een niet-gepubliceerd rapport van de interne preventiedienst van de Federale Politie van juni 2020 zijn er in 2019 2 personen gestorven ten gevolge van het gebruik van een vuurwapen. Het gaat hier om de gevallen die werden gesignaleerd aan deze dienst. Uit het rapport blijkt evenwel dat niet alle gevallen worden gesignaleerd. Zo vermelden de formulieren met meldingen van wapenincidenten niet altijd de gevolgen voor derden. Soms zijn er fatale gevolgen (wanneer de dood later plaatsvindt) niet bekend zijn op het moment dat het rapport wordt geschreven. Soms wordt er minder aandacht aan besteed door de politieambtenaar, omdat omdat ze meer gefocust zijn op de gewonden onder de politie.

⁵⁸ Zie <https://www.cfr.org/backgrounder/how-police-compare-different-democracies>

⁵⁹ Iedere dienst heeft zijn eigen deontologische code, zie onder meer <http://nysheriffs.org/wp-content/uploads/Code-of-Ethics-for-Sheriffs.pdf> en <https://queenannessheriff.org/wp-content/uploads/2020/04/102-%E2%80%93-Oath-of-Office-and-Code-of-Ethics.pdf>, https://www.lapdonline.org/lapd_manual/code_of_ethics.htm

⁶⁰ Er zijn politiediensten in de USA waarvoor er een controleorgaan (Police Oversight Body) bestaat, maar er zijn eveneens politiediensten waar dit niet het geval is. Zie https://www.nacole.org/police_oversight_by_jurisdiction_usa

⁶¹ Deze initiatieven zien het daglicht in de nasleep van de protesten na het overlijden van George Floyd. Zo kondigde bij voorbeeld Kolonel Christopher Mason van de Massachusetts State Police hervormingen aan die erop gericht zijn om interne onderzoeken en inspecties efficiënter te maken. Ook zal er een Bureau van Professionele Integriteit worden opgericht. Zie <https://www.masslive.com/police-fire/2020/10/massachusetts-state-police-consolidate-two-internal-investigations-units-into-new-office-overseeing-complaints-against-officers.html>

Vertaald met www.DeepL.com/Translator (gratis versie)

⁶² Het Comité P, het COC en de Algemene Inspectie, die elk specifieke bevoegdheden hebben. Daarnaast heeft ieder politiezone en de Federale Politie nog een dienst intern toezicht.

⁶³ Volgens het Vlaams vredesinstituut waren er in juni 2018 781.419 geregistreerde vuurwapens. Zie https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2019/03/20110726_factsheet_feiten_en_cijfers_vuurwapenbezit.pdf en https://en.wikipedia.org/wiki/Small_Arms_Survey

Bovenstaande vergelijking⁶⁴ leert ons dat op een aantal cruciale onderdelen de politiediensten van de Verenigde Staten sterk verschillen van de Belgische politie. Belangrijk zijn de volgende vaststellingen:

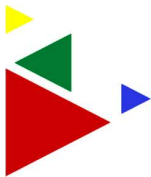
- Het cultureel kader “excellente politiezorg”, waartoe onder meer de gemeenschapsgerichte aanpak behoort, is van toepassing op alle Belgische politiediensten. Dit is niet het geval in de Verenigde Staten.
- In de Verenigde Staten wordt er meer tijd besteed in de opleiding aan vuurwapenvaardigheden en minder aan de-escalatietraining. België kent een uitgebreid regelgevend kader dat inzet op geweldbeheersing⁶⁵ waarop ook de opleiding geënt is.
- De VN-Gedragcode voor wetshandhavers⁶⁶ voorziet de inzet van geweld pas als laatste redmiddel. De Amerikaanse politie daarentegen kan wettelijk gezien dodelijk geweld gebruiken als zij redelijkerwijs denkt dat zij of andere mensen in gevaar zijn. Het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, dat door zeventien landen is geratificeerd, staat daarentegen alleen geweld toe wanneer dat "absoluut noodzakelijk" is. De Belgische wet op het politieambt bepaalt in artikel 37 dat geweld enkel mag worden gebruikt om een wettig doel na te streven dat niet op een andere wijze kan worden bereikt. Bovendien moet aan elk gebruik van geweld een voorafgaande waarschuwing voorafgaan, tenzij dit gebruik van geweld daardoor onwerkzaam zou worden.
- Door het bestaan van toezichtsorganen in België is er een permanente controle en toezicht op de politiediensten en het -personeel mogelijk. Dit is niet het geval in de Verenigde Staten waar veel klachten tegen de politie binnen de politiedienst zelf behandeld worden.
- De Amerikaanse politie is de laatste decennia sterk gemilitariseerd⁶⁷, wat niet het geval is wat de Belgische politie betreft.
- Ongeveer 0,80 % van het BNP werd in 2017 in de Verenigde Staten aan de politie gespendeerd, voor België was dit ongeveer 1 %. Ter vergelijking, Finland zat rond de 0,50 % en Hongarije boven de 1,25 %.
- Doordat sommige politiechefs in de Verenigde Staten worden aangeduid via verkiezingen kan het beleid worden beïnvloed door gedane beloftes tijdens het verkiezingsprogramma. Deze invloed bestaat in België niet aangezien de politiechefs niet door de bevolking worden verkozen. In België hoort een zevenkoppige

⁶⁴ Zie ook <https://factcheck.vlaanderen/factcheck/amerikaanse-politie-doodt-echt-meer-burgers-dan-andere-politiekorpsen>

⁶⁵ Het gaat hier bv. om de omzendbrief GPI 48 van 17.03.2006 betreffende de opleiding en training in geweldbeheersing voor de personeelsleden van het operationeel kader van de politiediensten, de omzendbrief GPI 48bis van 17.08.2012 met betrekking tot het optreden bij AMOK-incidenten, de Omzendbrief GPI 62 van 14.02.2008 inzake de bewapening van de politie of nog de GPI 81 van 21.07.2014 dat de procedures, taakverdeling en het gebruik van dwang en geweld bij bijzondere bijstandsteams van de lokale politie vastlegt.

⁶⁶ Zie <https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/code-of-conduct-for-law-enforcement-officials/>

⁶⁷ Zie <https://www.law.kuleuven.be/home/onderzoek/nieuws-onderzoek/cyrille-fijnaut-over-de-militarisering-van-de-amerikaanse-politie>

selectiecommissie⁶⁸ de kandidaten voor het ambt van Korpschef van een lokaal politiekorps, waarna de gemeenteraad of de politieraad beslist.

- De opvolging van beleidsplannen is in de Verenigde Staten moeilijk aangezien er vele actoren zijn. Dit geldt zelfs voor een antiterrorismeplan⁶⁹.
- Diploma's die nodig zijn om de politieacademies te beginnen, verschillen in de Verenigde Staten van stad tot stad en van staat tot staat. De opleiding op lokaal niveau varieert van school tot school, maar er is één constante: de opleiding van de kandidaten moet snel zijn, zodat ze snel in het veld kunnen worden ingezet⁷⁰.
- Er heerst een andere cultuur inzake wapens in de Verenigde Staten ten opzichte van België⁷¹. Het recht op het bezitten en het dragen van een wapen staat vermeld in het tweede amendement van de Amerikaanse Grondwet dat stelt dat *“er geen inbreuk zal worden gemaakt op het recht van het volk om wapens te bezitten en te dragen”*. Dit uitgangspunt heeft een belangrijke invloed op elke politie-interventie; de tussenkomenende politieambtenaar houdt er altijd rekening mee dat een wapen aanwezig kan zijn.
- Voor bijna iedere Amerikaanse politiedienst bestaat er een specifiek tuchtstatuut. In België is dit niet het geval, evenwel moet de vraag worden gesteld of het Belgische systeem niet tot éénzelfde versnippering leidt doordat er geen uniforme aanpak bestaat, vertrekkend van een centrale aanpak in het bestraffen van tuchtinbreuken. Er zijn immers in België meer dan 250 tuchtoverheden.

Dat de interesse voor een correct functionerende justitie en politie, naast in België, ook in de Verenigde Staten stijgt, blijkt uit een omvangrijk rapport⁷² gepubliceerd eind 2020 waar zowel de werking van justitie als politie onder de loep werden genomen. Zo wordt er onder meer aanbevolen dat wetshandavingsinstanties prioriteit moeten blijven geven aan het ontwikkelen en onderhouden van sterke, positieve relaties met alle delen van de gemeenschap, dat zij moeten beschikken over een aan het publiek bekend gemaakt systeem dat moet toelaten administratieve onderzoeken te voeren naar vermeend wangedrag van ambtenaren en het verkeerd gebruik van geweld en wordt er, naast vele andere voorstellen, ook gewezen op de noodzaak om meer aandacht te besteden in de politieopleiding aan hoe om te gaan met het gebruik van geweld.

⁶⁸ Naast de burgemeester gaat het om een andere Korpschef, een directeur van de Federale Politie, een deskundige van buiten de politie, de gouverneur, de Procureur des Konings en de Inspecteur-generaal (of de adjunct-Inspecteur-generaal).

⁶⁹ Blijkt uit een gesprek met de Belgische verbindingsofficier in de USA, HCP Patrick Stevens.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ Volgens Serge Jaumain, hoogleraar hedendaagse geschiedenis aan de ULB, vormt dit amendement, dat 4 jaar na de goedkeuring van de Grondwet werd goedgekeurd, een soort concessie aan de anti-federalisten die erg bezorgd waren over de macht die de Amerikaanse president kon uitoefenen. We moesten wapens hebben om ons te verdedigen tegen de centrale overheid.

⁷² President's Commission on Law Enforcement and the Administration of Justice, december 2020, zie <https://www.justice.gov/file/1347866/download>

4. De Belgische politie is een democratische politie

“LAWLESS ARE THEY THAT MAKE THEIR WILLS THEIR LAW”⁷³”

EEN ZEER UITGEBREID REGLEMENTAIR KADER BEPAALT HET DAGELIJKS POLITIEWERK ECHTER...

Naast internationale standaarden zoals onder meer de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens⁷⁴, het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten⁷⁵ en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens⁷⁶, vormen op nationaal vlak in België de Grondwet, het strafwetboek, het wetboek van strafvordering, de wet van 05.08.1992 op het politieambt⁷⁷, de wet van 07.12.1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst gestructureerd op twee niveaus⁷⁸ en de deontologische code belangrijke basisteksten waarin de overheden, de organisatie, de bevoegdheden en het handelingskader van de politie worden vastgelegd. Ook andere wetten regelen op rechtstreekse of onrechtstreekse wijze het dagelijks leven van de politieambtenaar in detail, zoals de tuchtwet⁷⁹, de antiracismewet, de voetbalwet, de vreemdelingenwet, of nog de wet van 30.07.2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens. Daarenboven bepalen een aantal omzendbrieven het “filosofische” kader voor het optreden van de politiediensten. In deze optiek kan worden verwezen naar bv. de tekst “de excellente politiezorg”⁸⁰ die het referentiekader vormt voor onder meer de uitoefening van de taken van elke medewerker van de politie; zijn of haar optreden dient immers te voldoen aan de principes van gemeenschapsgerichte politiezorg⁸¹, informatiegestuurde politiezorg⁸² en optimale bedrijfsvoering⁸³.

Het is onbegonnen werk om alle wetgeving die van toepassing is op politie of op politieambtenaren in dit visiedocument te vermelden, in elk geval is het duidelijk dat het regelgevend kader toeneemt, niet alleen voor de politie, maar in alle domeinen⁸⁴. Er is sprake

⁷³ Quote van William Shakespeare

⁷⁴ Zie <https://www.amnesty-international.be/uvrm-volledig>

⁷⁵ Zie

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1966121931&table_name=wet

⁷⁶ Zie https://www.echr.coe.int/documents/convention_nld.pdf

⁷⁷ Zie <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1992/08/05/1992000606/justel>

⁷⁸ Zie <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1998/12/07/1998021488/justel>

⁷⁹ Zie <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1999/05/13/1999000472/justel>

⁸⁰ Zie <https://www.politie.be/5998/nl/over-ons/geintegreerde-politie/excellente-politiezorg>

⁸¹ De gemeenschapsgerichte politiezorg is gebaseerd op vijf pijlers namelijk externe oriëntering, probleemoplossend werken, partnerschap, rekenschap afleggen en bekwame betrokkenheid

⁸² Via het concept van informatiegestuurde politiezorg wordt de politieorganisatie aangestuurd op strategisch, tactisch en operationeel vlak via informatie over onveiligheid, leefbaarheid, criminaliteit en over de politiewerking (ervaringen en vaardigheden).

⁸³ Optimale bedrijfsvoering gaat uit van de principes resultaatgerichtheid, transparantie, samenwerking, continu verbeteren, en leiderschap met lef.

⁸⁴ Als voorbeeld kan worden verwezen naar een Zwitserse studie waaruit blijkt dat sinds 1982 het aantal pagina's met internationale verdragen en overeenkomsten meer dan verdubbeld is, namelijk van 16.346 naar 37.216 pagina's in 2015. Wat het Zwitsers recht betreft evolueerde het aantal jaarlijks gepubliceerde pagina's van wetteksten van 11.309 pagina's in 1947 naar 32.138 pagina's in 2015. Interessant is de vaststelling dat de evolutie niet lineair is. In de eerste periode, van 1947 tot 1982, bedroeg de jaarlijkse groei 1,5%, terwijl deze in de tweede periode (1983-2007) steeg tot 1,9%. In de jaren 2008-2015 kende het Zwitserse recht een versnelde groei van 3,2% per jaar.

van een soort van “normatieve inflatie”, wat de uitvoering van de politietaken er niet gemakkelijker op maakt.

Naast een vereiste van een wettelijke basis voor haar optreden, zal een democratische politie ook optreden onder het gezag van bestuurlijke gerechtelijke overheden. Daarnaast zijn ook toezicht en controle op de politie van belang, maar verder in dit visiedocument wordt hierop dieper ingegaan. Hoewel dus enerzijds een strak keurslijf het bestaan en het optreden van de politie bepaalt, moet een democratische politie als organisatie en iedere politieambtenaar als individu elke dag opnieuw nadenken hoe de vertaalslag hiervan te maken naar de praktijk.

Democratisch politiewerk is dus een blijvend dynamisch gegeven of zoals Archibald MacLeish⁸⁵ het stelde: “Democracy is never a thing done. Democracy is always something that a nation must be doing”.

... HET TOEPASSEN VAN DE WET IS NOOIT IDENTIEK.

Een wettelijke basis moet goed en gedetailleerd zijn maar moet ook leiden tot een performant politieoptreden in de praktijk. Een bepaald politieoptreden kan weliswaar conform zijn met de wet, maar tegelijkertijd onrechtmatig omdat de wetgeving (of de toepassing ervan) strijdig is met beginselen als subsidiariteit, proportionaliteit en opportuniteit. Subsidiariteit betekent dat altijd eerst de minste vorm van geweld moet worden gebruikt, proportionaliteit dat er maar zoveel geweld als strikt noodzakelijk gebruikt mag worden. Het vuurwapen geldt daarbij als ultimum middel. Zo zal er t.o.v. een dief die weigert op bevel op de grond te gaan liggen om betrokkene te boeien geen vuurwapen mogen worden gebruikt. Ieder politieambtenaar ziet hiervan de logica in. In de dagelijkse praktijk worden politieambtenaren evenwel met situaties en dilemma’s geconfronteerd die niet altijd duidelijk zijn of in elk geval achteraf aanleiding geven tot discussie. Om te kunnen spreken van een correct optreden zullen individuele politieambtenaren en de politieverantwoordelijken telkens opnieuw dit optreden moeten aftoetsen aan de hiervoor vermelde basisprincipes. Daarbij kan wel al eens iets mislopen zoals de voorbeelden supra vermeld. De politie staat niet boven de wet en mede daarom is controle en toezicht op de politie noodzakelijk. Ook de nieuwe Belgische regering heeft dit begrepen, zo blijkt uit het verslag⁸⁶ van de formateurs De Croo en Magnette van 30.09.2020, document waarin wordt verwezen naar het belang van een integere politie⁸⁷. In de beleidsverklaring van Minister van Binnenlandse Zaken Annelies Verlinden gaat er eveneens veel aandacht uit naar integriteit binnen de politie. Zo wordt gesteld dat “*integriteit de kernwaarde blijft van professioneel politiewerk en dat er een nultolerantie zal gelden voor misbruik van het monopolie op het gebruik van dwang tegen burgers*”. Ook de screening van politieambtenaren tijdens de loopbaan staat op stapel⁸⁸. Het doel is om “*een open en ethische organisatiecultuur te ontwikkelen waarbij integriteitsthema’s openlijk bespreekbaar worden*”.

⁸⁵ Archibald MacLeish (Glencoe, 7 mei 1892 - Boston, 20 april 1982) was een Amerikaanse dichter en schrijver.

⁸⁶ Zie <https://www.demorgen.be/redactie/2020/verslagformateurs.pdf>

⁸⁷ Ibidem, pagina 63, “De bevolking moet ten alle tijden kunnen vertrouwen op het professionalisme, de objectiviteit en de integriteit van onze politie en hulpverleners. De nodige maatregelen worden genomen om inbreuken hierop te voorkomen. Integriteit blijft de basis voor professioneel politiewerk. Er is een zero tolerance voor het misbruiken van het geweldsmonopolie ten aanzien van burgers. In dat licht wordt het politiestatuut herzien teneinde een gegarandeerd vlottere afhandeling van tuchtzaken te realiseren.”

⁸⁸ Tot op heden is die enkel mogelijk in het kader van de aanwerving. De Algemene Inspectie was reeds vragende partij in 2019 voor een dergelijke screening tijdens de loopbaan, zie het visiedocument <https://www.aigpol.be/nl/nieuws/eens-integer-altijd-integer>

en waarbij in alle geledingen en op alle niveaus van de organisatie samengewerkt wordt aan een shift van passieve naar actieve verantwoordelijkheid op het vlak van integriteit. Hiertoe wordt intensief ingezet op de verdere uitbouw van *ethisch leiderschap*⁸⁹. De Minister wil ook de rol van de Algemene Inspectie versterken. Deze uitgangspunten leiden ons naadloos naar het volgende deel, namelijk (de noodzaak tot) controle en toezicht op de politiediensten.

5. De Belgische politie is een gecontroleerde politie.

“POWER TENDS TO CORRUPT, AND ABSOLUTE POWER CORRUPTS ABSOLUTELY⁹⁰”.

Om een samenleving geordend te laten verlopen heeft men een aantal regels nodig. Op zich volstaan deze regels niet. Ze mogen niet vrijblijvend zijn en moeten op een of andere manier kunnen afdgedwongen worden. Zo zal de overheid flitsapparaten inzetten om het toepassen van de verkeerswetgeving af te dwingen. Wat de politie betreft wordt er, naast het toepassen van het strafrecht en het tuchtrecht ten aanzien van de individuele politieambtenaar, ook controle en toezicht uitgeoefend op de werking van het politieapparaat.

Democratische staten hebben als uitgangspunt dat een legitieme politie haar bevoegdheden uitoefent volgens normen van bekwaamheid, eerlijkheid en rechtvaardigheid, zij vormen immers het uitgangspunt van de verwachtingen die een gemeenschap mag koesteren ten opzichte van haar politieapparaat. Niet voor niets voorziet artikel 1 van de wet op het Politieambt dat de Belgische politiediensten “moeten bijdragen tot de democratische ontwikkeling van de maatschappij”. Een politieapparaat dient zich derhalve altijd in te schrijven in haar wettelijke opdrachten, in zoverre het gaat om wetten die in een democratisch systeem werden gestemd. In een dictatuur is het uitgangspunt immers anders. Zo stond de politie van de “Deutsche Demokratische Republik”, het voormalige Oost-Duitsland, niet ten dienste van de bevolking, maar wel ten dienste van een ideologie die door de overheid werd opgelegd aan de bevolking. Artikel 1 van de Oost-Duitse politiewet bepaalde immers dat “*in de strijd om de macht van de arbeiders en boeren te ontwikkelen en te consolideren, de Duitse Volkspolitie een betrouwbaar orgaan is van de socialistische staatsmacht van de Duitse Democratische Republiek*”. Ook diende de Oost-Duitse Volkspolizei “*actief de socialistische ontwikkeling in de Duitse Democratische Republiek te ondersteunen en de bescherming ervan te waarborgen*”. Dat was allerminst onlogisch aangezien artikel 1 van de Oost-Duitse grondwet⁹¹ bepaalde dat de DDR onder leiding stond van de marxistisch-leninistische partij.

De wil van een democratische staat om dysfuncties en ontsporingen te vermijden leidt tot het voorzien in een aantal controle- en toezichtsmechanismes. De vraag stelt zich hoe dit in de praktijk gebeurt.

Naast de bijdrage die de politie moet leveren tot de democratische ontwikkeling van de maatschappij, voorziet artikel 1 van de wet op het politieambt tevens in de gezagsafhankelijkheid, “*politiediensten vervullen hun opdrachten onder het gezag en de verantwoordelijkheid van de overheden die daartoe door of krachtens de wet worden aangewezen*”. In uitvoering hiervan zal bv. de burgemeester van een ééngemeentezone of het politiecollege van een meergemeentezone controle uitoefenen door de Korpschef te

⁸⁹ Beleidsverklaring van de Minister van Binnenlandse Zaken Annelies Verlinden, pagina 23, zie <https://www.anneliesverlinden.be/storage/ringleader/annelies-verlinden/beleidsverklaring.pdf>

⁹⁰ John Emerich Dalberg Action, Brits historicus, politicus en schrijver die leefde van 1834 tot 1902.

⁹¹ Zie <http://www.documentarchiv.de/ddr/verfddr.html#ABSCHNITT%20I>

interpellieren over het beleid dat hij voert. Ook de gemeenteraad van een ééngemeentezone of de politieraad van een meergemeentezone kan vragen stellen aan de Lokale Politie m.b.t. de werking en de organisatie, of nog een impact hierop hebben door het goedkeuren en het opvolgen van het Zonaal Veiligheidsplan (ZVP). Op federaal niveau oefenen de parlementsleden en de beide voogdijministers, zijnde de Minister van Binnenlandse Zaken en de Minister van Justitie, elk vanuit hun bevoegdheden een controle uit via de wetsvoorstellen of -ontwerpen die worden ingediend, door parlementaire vragen te stellen en daarop antwoorden te bekomen, door budgetten goed te keuren of nog door onderzoeken te bevelen over de werking van de politiediensten. In strafrechtelijke dossiers zal het parket het opsporingsonderzoek leiden dat door de politie wordt uitgevoerd⁹². Hetzelfde geldt voor de onderzoeksrechter wat het gerechtelijk onderzoek betreft.

Toezicht op de politie kan zowel intern als extern zijn. Voor Professor Dirk Van Daele⁹³ van de universiteit van Leuven wordt het onderscheid tussen intern en extern bepaald door wie het toezicht organiseert. Indien het toezicht wordt georganiseerd *“door de overheid die ook verantwoordelijk is voor de organisatie en de werking van de te controleren diensten en tot doel heeft aan specifieke dysfuncties te verhelpen”*, dan is er sprake van intern toezicht. Extern toezicht is *“het toezicht dat wordt uitgeoefend door een overheid die zelf geen verantwoordelijkheid draagt voor de betrokken dienst en gericht op meer structurele algemene disfuncties”*. Er is evenwel geen eensgezindheid over deze definitie, ook de Algemene Inspectie formuleert hieromtrent wat opmerkingen verder in deze tekst. Het is evenwel belangrijk om een bepaald uitgangspunt te kiezen en aldus bestaan er op basis van de definitie van professor Van Daele de volgende vormen van toezicht.

- Intern toezicht

Enerzijds is er het van de politiedienst afhankelijk intern toezicht. Het gaat hier om een intern toezicht behorend tot het Korps dat wordt gecontroleerd. De diensten intern toezicht van de Federale Politie en van de Lokale Politiediensten vallen hieronder. Het personeel dat er werkzaam is dient rekenschap af te leggen aan de Commissaris-generaal of aan de Korpschef, organisatorisch vallen deze diensten onder de hiërarchie van het eigen Korps.

Anderzijds is er het onafhankelijk intern toezicht. Het gaat hier om een intern toezicht dat wordt uitgeoefend door een dienst die niet behoort tot de instantie die wordt gecontroleerd. De Algemene Inspectie is hiervan een voorbeeld. De Algemene Inspectie valt weliswaar onder dezelfde voogdijoverheid als de Federale Politie, zijnde de Minister van Binnenlandse Zaken en de Minister van Justitie, doch zij valt niet onder de hiërarchie van de Federale Politie en evenmin onder die van de Lokale Politie. Het personeel werkzaam binnen de Algemene Inspectie dient enkel rekenschap af te leggen aan de Inspecteur-generaal, die geen deel uitmaakt van de Federale Politie noch van de Lokale Politiediensten.

Uitgaand van de definitie van Professor Van Daele kan men zich evenwel de vraag stellen of de Algemene Inspectie niet zowel onder de toepassing van de definitie van intern en extern toezicht valt, dit laatste omdat de Algemene Inspectie eveneens bevoegd is voor de lokale politiediensten, die afhangen van de gemeentes. In dit geval zijn de overheden die de lokale politiediensten organiseren en de overheden die de Algemene Inspectie organiseren, niet

⁹² Zo zal de Procureur des Konings in uitvoering van artikel 28 §3 in fine waken over de wettigheid van de bewijsmiddelen en de loyaliteit waarmee ze worden verzameld.

⁹³ Zie <https://soc.kuleuven.be/io/opleidingen/pdf/20091126-dirk-van-daele.pdf>

identiek. Bovendien dragen de Minister van Binnenlandse Zaken en de Minister van Justitie, voogdijoverheden van de Algemene Inspectie, geen verantwoordelijkheid over de organisatie en de werking van de lokale politiediensten, dit zijn immers de gemeenteraden en de burgemeester voor de ééngemeentezones en de politieraden en de politiecolleges voor de meergemeentezones. Ook de CP3⁹⁴ gaat er trouwens in verwijzing 7 van uit dat, naast het Comité P, ook de Algemene Inspectie een extern controleorgaan is. Deze thesis wordt trouwens onderbouwd in een boek⁹⁵ uitgegeven naar aanleiding van een colloquium gehouden in september 2020 inzake toezicht op de politie, waarbij de Algemene Inspectie wordt ondergebracht onder het externe toezicht op de politie.

- Extern toezicht

Extern toezicht bestaat niet alleen op nationaal maar ook op internationaal⁹⁶ vlak. Er kan hier worden verwezen naar bij voorbeeld de Schengenevaluatiecommissie of nog de GRECO, twee organen die via evaluaties nagaan of het gecontroleerde land de Schengenvoorschriften correct uitvoert en, wat GRECO betreft, of er voldoende maatregelen worden genomen in de strijd tegen corruptie.

Rekening houdend met de definitie van Professor Van Daele als uitgangspunt, behoren de volgende diensten tot het extern toezicht: het Vast Comité van Toezicht op de Politiediensten (Comité P), het Controleorgaan op de politionele informatie (COC) en (deels) de Algemene Inspectie⁹⁷. Zij hangen niet af van de voogdijoverheid van de diensten die zij controleren en evenmin van die diensten zelf⁹⁸.

Buiten de controleorganen hierboven aangehaald zijn ook andere diensten bevoegd om controles uit te voeren. Dit is onder meer het geval met het Rekenhof, dat bevoegd is om audits uit te voeren t.o.v. de geïntegreerde politie. Maar ook de syndicale partners beschikken over een belangrijke invloed doordat zij de overheid kunnen interpellieren in een aantal organen waarin zij zetelen, zoals de basisoverlegcomités, het onderhandelingscomité en het hoog overlegcomité⁹⁹. Deze comités zijn bevoegd voor alle materies die in particuliere bedrijven opgedragen zijn aan de comités voor preventie en bescherming op het werk. Een mooi voorbeeld van een vorm van toezicht die zij uitoefenen is hun aanwezigheid in alle

⁹⁴ Rondzendbrief CP3 van 29.03.2011 betreffende organisatiebeheersing in de geïntegreerde politie, zie https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article_body.pl?language=nl&caller=summary&pub_date=11-04-21&numac=2011000235

⁹⁵ Elke Devroe, Joery Matthys, Tom Van den Broeck en Lodewijk Gunther Moor, *Toezicht op de politie*, Gompel@Svancina, april-mei-juni 2020, nr. 55, pagina 26.

⁹⁶ Zo bestaat er bv. de Schengenevaluatiecommissie, die grensposten bezoekt om na te gaan of de voorwaarden van binnenkomst in Europa correct worden toegepast door de Belgische politiediensten die instaan voor de grenscontrole.

⁹⁷ Voor de Algemene Inspectie is het belangrijk dat controleorganen voldoen aan bepaalde standaarden zoals zij onder meer zijn vastgelegd door de Raad van Europa, zie vanaf pagina 10 in <https://rm.coe.int/police-oversight-mechanisms-in-the-coe-member-states/16807175dd>. Bovendien voorziet de Raad van Europa ook in het feit dat iedere macht zijn controle moet kunnen uitoefenen in uitvoering van punt 60 van de Europese Code van politionele Ethiek.

⁹⁸ Het Comité P en het COC vallen onder de wetgevende macht.

⁹⁹ Zie

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2001020831&table_name=wet#:~:text=Aan%20het%20hoog%20overlegcomit%C3%A9%20worden,hel%20administratief%20en%20logistiek%20kader

selectiecommissies georganiseerd door de politiediensten, ten einde het correct verloop van de selectieprocedure na te gaan.

Een aantal nieuwe organisaties werkzaam op het vlak van de mensenrechten werden recent opgericht of zullen binnenkort worden opgericht. Zo werd het “Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens¹⁰⁰” (FIRM) opgericht in 2019. Het Instituut moet mee helpen verzekeren dat België de fundamentele rechten die voortvloeien uit de door ons land geratificeerde internationale verdragen respecteert.

Daarnaast moet België nog altijd op basis van internationale afspraken een “mensenrechteninstituut¹⁰¹” oprichten. Het doel van dit onafhankelijk mensenrechteninstituut zal zijn om, in samenwerking met andere organisaties en instituten, een onafhankelijke en samenhangende visie te bepalen over de bescherming van rechten van de mens en de manier waarop in België met de mensenrechten wordt omgegaan. Dit mensenrechteninstituut zal fungeren als internationaal OPCAT¹⁰²-controlesysteem, het heeft derhalve als taak om een preventieve controle uit te oefenen m.b.t. eventuele daden van foltering, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing in alle plaatsen van vrijheidsberoving, waaronder ook de politiecellen vallen. Ook deze beide organisaties zullen derhalve toezicht uitoefenen op de politiediensten door de controles die zij zullen verrichten en de rapporten die zij zullen schrijven.

Organisaties zoals UNIA¹⁰³, MYRIA¹⁰⁴, Amnesty International, Kif Kif¹⁰⁵ en vele anderen oefenen een onrechtstreekse controle uit op de politiediensten. Zo lanceerde Kif Kif een “diversiteitsbarometer politie¹⁰⁶”, waarin ervaringen over diversiteit binnen de politie worden verzameld. Bij UNIA kan discriminatie online worden gemeld. Deze organisaties schrijven ook rapporten over de politie, zo stelde MYRIA in september 2019 een rapport¹⁰⁷ op met als titel “*Politie en transitmigranten, waardigheid respecteren en ernstig onderzoek voeren naar geweldplegingen*” terwijl Amnesty International een rapport schreef over etnisch profileren¹⁰⁸ bij de politie. Door hun activiteiten oefenen deze organisaties druk uit op de politiediensten en de politieke overheden door bepaalde toestanden aan te kaarten en door voorstellen te doen ter verbetering van hun werking.

¹⁰⁰ Zie

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2019051210&table_name=wet

¹⁰¹ Zie <https://www.demorgen.be/politiek/mensenrechteninstituut-jaar-na-oprichting-nog-niet-operationeel~bca7d242/>

¹⁰² Het OPCAT-protocol of 'Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman of Degrading Treatment of Punishment' werd op 18 december 2002 in New York goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.

¹⁰³ Als onafhankelijke openbare instelling bestrijdt Unia discriminatie en bevorderen ze gelijke kansen. Zie <https://www.unia.be/nl/over-unia>

¹⁰⁴ MYRIA is het Federaal Migratiecentrum en waakt over de grondrechten van vreemdelingen, informeert over de aard en de omvang van de migratiestromen en de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel, zie <https://www.myria.be/nl/over-myria>

¹⁰⁵ Kif Kif is een interculturele beweging die strijdt voor gelijkheid en tegen racisme. Kif Kif bouwt mee aan een solidaire, democratische en interculturele samenleving. Zie <https://kifkif.be/>

¹⁰⁶ Zie <https://kifkif.be/cnt/artikel/diversiteitsbarometer-politie-een-stand-van-zaken-462>

¹⁰⁷ Zie https://www.myria.be/files/Nota_Myria_Politie_en_transitmigranten.pdf

¹⁰⁸ Zie <https://www.amnesty-international.be/etnischprofileren>

Ten slotte mag ook de rol van de leidinggevenden niet worden vergeten, ook zij zullen toezicht uitoefenen op hoe de personeelsleden hun functie uitvoeren, via de dagelijkse opvolging van de werkzaamheden, het houden van plannings- en evaluatiegesprekken, het opstellen van functioneringsnota's en dergelijke meer.

Een (pertinente) vraag die de aandachtige lezer ongetwijfeld wenst te stellen is welke impact¹⁰⁹ controleorganen hebben op de politiekorpsen, die evenwel de scope van dit visiedocument zou overschrijden. Dit zou alvast een interessant onderwerp zijn voor een eventueel volgend visiedocument. Zoals politiediensten hun werking kunnen verbeteren, is dit niet anders voor controleorganen.

Ten slotte mag in dit lijstje zeker de rechter ten gronde niet worden vergeten die het gedrag van de burger of van de politiefunctionaris zal aftoetsen aan de hand van de wet, de jurisprudentie, de rechtsleer en het gewoonterecht. Ook zijn vonnissen of arresten hebben een rechtstreekse en onrechtstreekse impact op de individuele politiemedewerker en de werking van de politiediensten, bv. door het interpreteren van wetten.

Samengevat kan wordt gesteld dat politiediensten in België op diverse vlakken door een brede waaier aan overheden, diensten en organisaties op directe of indirecte wijze worden gecontroleerd. Dit is een belangrijk en noodzakelijk uitgangspunt in een rechtsstaat.

6. Hoe onafhankelijk zijn de controleorganen ?

Regelmatig is er uit diverse hoek kritiek te horen op het feit dat het personeel werkzaam binnen de Algemene Inspectie en het Comité P afkomstig is van de Federale Politie en de Lokale Politie en ook kan terugkeren naar deze politiekorpsen. De politie controleert de politie is het veelgehoorde credo en daardoor niet of onvoldoende onafhankelijk.

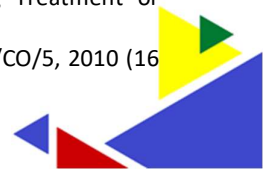
In een rapport¹¹⁰ van 2009 betreft de commissie van de Verenigde Naties tegen foltering "*de aanwezigheid van een groot aantal politiefunctionarissen en gedetacheerde personen van de politiediensten naar het comité P, waardoor vragen ontstaan over de garanties voor onafhankelijkheid die van een extern toezichtsorgaan worden verwacht, in het bijzonder met betrekking tot het beheer van klachten over politiegedrag*". Er wordt aanbevolen dat de Belgische Staat maatregelen neemt om de onafhankelijkheid van het Comité P te waarborgen door middel van een andere samenstelling.

In een rapport¹¹¹ van 2010 stelt (opnieuw) de Verenigde Naties vast dat er twijfels bestaan m.b.t. onafhankelijkheid, de objectiviteit en transparantie van het Comité P en zijn vermogen om op transparante wijze om te gaan met klachten tegen politieambtenaren, omwille van het feit dat die klachten worden behandeld door politieambtenaren die verbonden zijn aan het Comité P.

¹⁰⁹ In dit verband kan de vraag worden gesteld of de bestaande controleorganen over voldoende financiële middelen beschikken om hun rol en takenpakket correct te kunnen uitvoeren, wat het nut is van het bestaan van drie afzonderlijke controleorganen en de daaruit voortvloeiende moeilijkheden voor de burger die niet altijd meer weet waar hij klacht kan indienen, of er voldoende onderlinge samenwerking is tussen de controleorganen en in hoeverre controleorganen onafhankelijk zijn van de politie omdat er politiepersoneel werkzaam is.

¹¹⁰ United Nations, Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or punishment, 2009 (19 januari), zie <https://undocs.org/CAT/C/BEL/CO/2>, pagina 4, punt 11.

¹¹¹ Human Rights Committee, International Covenant on Civil and Political Rights, CCPR/C/BEL/CO/5, 2010 (16 november), punt 15, Zie <file:///C:/Users/440319776/Downloads/G1046712.pdf>.

In 2016 herhaalde de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties in een verslag¹¹² de vraag om onafhankelijke experts voor het Comité P aan te werven.

Nog wat het Comité P betreft wordt in 2017 op pagina 23 van een rapport¹¹³ van de Ligue des droits de l'homme vermeld: *“Het feit dat deze dienst bestaat uit politiefunctionarissen van verschillende diensten, die verantwoordelijk zijn voor het toezicht op het werk van actieve politiefunctionarissen, wordt door internationale organisaties bekritiseerd vanwege het gebrek aan onafhankelijkheid, objectiviteit en transparantie.”*

Ook wat de Algemene Inspectie betreft wordt er getwijfeld aan de onafhankelijkheid, onder meer in een rapport¹¹⁴ van 2013 van het toenmalige Centrum voor gelijke kansen en racismebestrijding, het huidige UNIA, met betrekking tot de controleopdracht die de Algemene Inspectie uitoefent inzake de gedwongen terugkeer van vreemdelingen. Meer bepaald wordt gesteld dat *“de vraag naar de werkelijke onafhankelijkheid van de Algemene Inspectie van de Federale en Lokale Politie (AIG) als instantie die toezicht houdt op gedwongen terugkeer commentaar verdient. Deze vraag rijst structureel met het oog op de integratie van de Algemene Inspectie in het organigram van de politiediensten en meer bepaald in het kader van zijn taak om toezicht te houden op de gedwongen terugkeer”*.

Ook Myria, het Federaal migratiecentrum, stelde zich in 2018¹¹⁵ vragen bij de onafhankelijkheid van de Algemene Inspectie.

Het thema van de aanwezigheid van politieambtenaren binnen de toezichtsorganen blijft ook in 2020 het debat voeden, zo vermeldde een rapport¹¹⁶ van maart van dat jaar rond politiegeweld in België van het “Centre Permanent pour la Citoyenneté et la Participation¹¹⁷” het volgende: *“Tot slot is er de kwestie van de onpartijdigheid. Inderdaad, volgens Mathieu Beys, jurist en lid van het observatorium inzake politiegeweld van de Ligue des Droits de l'Homme, is er blijkbaar een gebrek aan onafhankelijkheid van de huidige toezichthoudende organen ten aanzien van de politie. Sommige of zelfs alle medewerkers van zowel het Comité P als de Algemene Inspectie zijn personeelsleden die vanuit de politie naar de controleorganen zijn gedetacheerd. En de dienst interne toezicht is een onderdeel van de politie. Het is volkomen legitiem om vraagtekens te plaatsen bij de onpartijdigheid van deze onderzoeksdiensten in de wetenschap dat haar leden bij het verlaten van de toezichthoudende organen terugkeren naar de politie waarvan zij afhangen. Hoe kan de Algemene Inspectie zich kwalificeren als onafhankelijk toezichtsgaan op de politie, is het Comité P echt een extern controleorgaan? Hoe kan onpartijdigheid worden gegarandeerd als politiemedewerkers onderzoeken moeten*

¹¹² Draft report of the Working Group on the Universal Periodic Review - Belgium, United Nations, 2016 (03 februari, zie https://www.upr-info.org/sites/default/files/document/belgium/session_24_-_january_2016/a_hrc_wg.6_24_l.6_0.pdf, punt 140.23.

¹¹³ Zie http://www.liguedh.be/wp-content/uploads/2017/07/enquete_violences_policieres_europe_resume_bel_juillet17_ldh.pdf

¹¹⁴ Rapport parallèle du Centre pour l'égalité des chances sur le troisième rapport périodique soumis par la Belgique au Comité contre la torture, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, augustus 2013, zie file:///C:/Users/440319776/Downloads/CONSULTATION%20REPLY_OI-9-2014_201401114_20150804_121100.pdf.

¹¹⁵ Zie <https://www.myria.be/nl/ontwikkelingen/opinie-transparantie-is-de-prijs-van-recht-en-efficientie>.

¹¹⁶ Mugisha, Yvonne, La Belgique, mauvais élève en matière de violences policières ?, zie <http://www.cpcp.be/wp-content/uploads/2020/04/violences-policieres.pdf>, pagina 17.

¹¹⁷ Zie <http://www.cpcp.be/>

voeren naar andere politiemedewerkers waarmee ze later misschien terug zullen moeten samenwerken?

Ten slotte, in de uitzending van het TV-programma “De Afspraak” op de Vlaamse openbare omroep VRT van 14.01.2021, zei de Heer Yassine Boubout onder meer het volgende: *“Ik kan U tientallen rapporten brengen, ook van de VN, die zeggen dat de klachtenmechanismen in België niet zo ok zijn. Dat het ofwel te traag is, niet transparant genoeg, of er is zelfs sprake van partijdigheid. Omdat er bepaalde klachtenlichamen in België eigenlijk politieonderdelen zijn, denk aan intern toezicht, denk aan de AIG. Enkel het comité P behoort bij het parlement en is eigenlijk dus onafhankelijk”*.

De vraag naar de mate van onafhankelijkheid van controleorganen is, wat de Algemene Inspectie betreft, in elk geval een legitieme vraag. Burgers hebben het recht op een onpartijdige behandeling van hun grieven. Nochtans moet de vraag inzake onafhankelijkheid met de nodige behoedzaamheid worden behandeld.

Voor de Algemene Inspectie is de aanwezigheid in een controleorgaan van medewerkers afkomstig uit de politie onontbeerlijk. De politiefunctie wordt steeds complexer niet in het minst door een stijgende digitalisering en internationalisering van bij voorbeeld de criminaliteit, door het stijgend aantal externe partners waarmee de politie moet samenwerken, de toenemende en steeds meer ingewikkelde wetgeving en een toenemende complexe sociale diversiteit. Dit maakt dat leden van controleorganen een goed inzicht en kennis moeten hebben van het politiewerk, ten einde te kunnen garanderen dat de door hen gevoerde onderzoeken tot een goed einde zullen worden gebracht. De garantie hiertoe kan enkel worden gegeven door personen die de politiefunctie reeds hebben uitgeoefend. Dit principe geldt trouwens ook voor andere beroepen, wie kan een geneesheer controleren indien hij niet beschikt over de nodige gespecialiseerde kennis? Voor de Algemene Inspectie is de aanwezigheid van politieambtenaren binnen een controleorgaan derhalve van cruciaal belang.

Verder is de Algemene Inspectie de mening toegedaan dat de kwestie inzake onafhankelijkheid afhangt van andere factoren dan enkel de oorsprong van haar personeel. Zo valt de Algemene Inspectie niet onder de hiërarchie van de Commissaris-generaal van de Federale Politie of van een Korpschef van de Lokale Politie en is het politiestatuut trouwens niet van toepassing op de twee leidinggevendenden. De Algemene Inspectie beschikt over haar eigen wet, haar personeelsleden hebben een statuut dat verschillend is van dat van de personeelsleden van de politiediensten, de Algemene Inspectie beschikt over een apart budget en al haar burelen bevinden zich buiten de gebouwen van de Federale Politie of de Lokale Politie. Ten slotte is het niet onbelangrijk dat ook voor de personeelsleden van de Algemene Inspectie het principe van de “onschuld tot het tegendeel is bewezen” telt. Het gaat hier om integere personen die iedere dag het beste van zichzelf geven om hun werkzaamheden correct uit te voeren. Bij de Algemene Inspectie zijn geen klachten gekend over personeelsleden die hun werkzaamheden niet correct zouden uitvoeren.

Voor de Algemene Inspectie is de discussie omtrent de plaats waar een controleorgaan zich moet bevinden in de Trias politica¹¹⁸ van ondergeschikt belang. In die optiek zijn sommigen

¹¹⁸ Driemachtenleer of scheiding der macht(en) is een theorie van de staatsinrichting waarin de staat opgedeeld is in drie organen die elkaars functioneren bewaken. Het gaat om de wetgevende macht (parlement), de rechterlijke macht (magistratuur) en de uitvoerende macht (ministeries).

de mening toegedaan dat een onafhankelijkheid enkel voldoende kan worden gewaarborgd door een controleorgaan dat afhangt van het parlement en niet van een Minister. De vraag kan worden gesteld of de integriteit van een parlementslid verdwijnt dat wordt benoemd tot Minister. Natuurlijk niet. Ten slotte worden alle machten, en de instellingen die ervan afhangen, betaald uit dezelfde “schatkist”.

Iedere macht moet alvast haar controle op de politie kunnen uitoefenen zoals artikel 60 van de Europese Code voor Politie-Ethiek¹¹⁹ trouwens voorziet. Bovendien biedt het voldoen aan vastgelegde standaarden een grotere garantie inzake onafhankelijkheid en kwaliteit. De Algemene Inspectie stelt vast dat weinige partners deze standaarden kennen, nochtans bepaald door de Raad van Europa¹²⁰ in 2017.

De tabel hieronder geeft de oefening weer waarbij deze standaarden afgetoetst worden ten opzichte van de situatie van de Algemene Inspectie.

Standaarden met betrekking tot de werking van de controleorganen bepaald door de Raad van Europa	Vertaalslag naar de Algemene Inspectie
Het controleorgaan moet voldoende gescheiden zijn van de hiërarchie van de politie.	De Algemene Inspectie valt niet onder de hiërarchie van de Federale Politie noch onder die van de Lokale Politie. Ze beschikt over eigen mandatarissen die de Algemene Inspectie leiden.
Het controleorgaan moet onder de leiding staan van personen die niet behoren tot de politie.	De functies van mandataris bij de Algemene Inspectie kunnen ¹²¹ worden uitgeoefend door personen die niet tot de politiediensten behoren.
Het controleorgaan moet op eigen initiatief kunnen communiceren met de bevolking via de media.	De Algemene Inspectie beslist zelf wat ¹²² en wanneer zij communiceert.
Het controleorgaan moet in die mate worden gefinancierd door de Staat zodat het haar taken adequaat kan uitoefenen.	De Algemene Inspectie ontvangt haar budget ¹²³ van de Belgische Federale Overheid.
De opdrachten van het controleorgaan moeten duidelijk omschreven zijn in wetgeving, waarin de samenstelling, de	De Algemene Inspectie beschikt over een eigen wet van 2007 en een K.B. van 2001. De bevoegdheden, de samenstelling en het

¹¹⁹ Zie <https://polis.osce.org/european-code-police-ethics#:~:text=The%20European%20Code%20of%20Police%20Ethic%20addresses%20issues,accountability%20and%20control,%20and%20research%20and%20international%20cooperation>

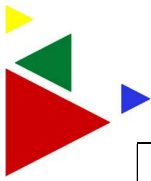
¹²⁰ Zie <https://edoc.coe.int/en/international-law/7414-police-oversight-mechanisms-in-the-council-of-europe-member-states.html>, pagina's 10, 11 en 12.

¹²¹ Zowel personen die niet behoren tot de politiediensten als personeelsleden van de politie kunnen postuleren.

¹²² In die optiek kan worden verwezen naar de visiedocumenten, zie <https://www.aigpol.be/nl/downloads/onze-publicaties/opiniestukken-van-de-aig>

¹²³ De vraag kan wel worden gesteld of de middelen anno 2021 wel voldoende zijn. Op deze problematiek wordt in dit visiedocument verder ingegaan.

Standaarden met betrekking tot de werking van de controleorganen bepaald door de Raad van Europa	Vertaalslag naar de Algemene Inspectie
bevoegdheden en het bevoegdheidsgebied moet worden gespecificeerd.	bevoegdheidsgebied worden in deze wetgeving vermeld.
De leden van het controleorgaan moet beschikken over alle bevoegdheden om een eerlijk, onafhankelijk en doeltreffend onderzoek te kunnen uitvoeren, met name de toegang tot alle informatie om een doeltreffend onderzoek te kunnen voeren.	Artikel 8 van de wet op de Algemene Inspectie bepaalt dat de Algemene Inspectie ter plaatse alle documenten en voorwerpen die nuttig zijn voor hun opdrachten mogen raadplegen, een kopie ervan maken, ze zich laten bezorgen en ze zo nodig in beslag nemen ¹²⁴ .
De controleorganen van de politie en de politie moeten er proactief voor zorgen dat het grote publiek bewust wordt gemaakt van de rol en werking van het controleorgaan, en van hun recht om een klacht in te dienen.	De Algemene Inspectie beschikt over een eigen internetsite waarop duidelijk is aangegeven hoe klacht tegen de politie kan worden ingediend.
Het controleorgaan beschikt over voldoende bevoegdheden voor de uitvoering van haar functies en moet waar nodig de bevoegdheid hebben om onderzoek te doen, om een onderzoek te eisen of om toezicht of controle op het onderzoek uit te oefenen met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none">- ernstige incidenten als gevolg van het optreden van de politieofficieren;- het gebruik van dodelijk geweld door politieagenten en sterfgevallen in hechtenis;- beschuldigingen dat politiepersoneel zich schuldig heeft gemaakt aan marteling of wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing;- beschuldigingen of klachten over het wangedrag van de politiepersoneel	De Algemene Inspectie beschikt over al deze bevoegdheden. Er bestaat evenwel een Ministerieel Besluit van de Minister van Justitie waarin een taakverdeling is afgesproken op het vlak van gerechtelijke opdrachten om dubbel werk en verwarring op het terrein te vermijden.

¹²⁴ Een aanpassing van de wet naar de digitale tijden is wel noodzakelijk.

Standaarden met betrekking tot de klachtensystemen	Vertaalslag naar de Algemene Inspectie
Klagers moeten een duidelijke uitleg krijgen van de criteria voor het accepteren van klachten evenals een stap-voor-stap handleiding waarin wordt beschreven van het verloop van de klacht en van de resultaten die zij zullen ontvangen.	De Algemene Inspectie schrijft iedere klager aan met de mededeling wat er met de klacht zal gebeuren. Na behandeling van de klacht wordt de klager ingelicht van het resultaat. Op de internetsite van de Algemene Inspectie wordt het klachtenproces weergegeven.
Een klager moet het recht hebben om met betrekking tot de manier waarop zijn klacht werd behandeld of opgelost in beroep te gaan bij het controleorgaan.	Dit is mogelijk (zowel bij het Comité P als bij de Algemene Inspectie).

Standaarden met betrekking tot onderzoeken	Vertaalslag naar de Algemene Inspectie
De gerechtelijke onderzoeken lastens politieambtenaren moeten worden gevoerd door personen die onafhankelijk zijn van degenen die betrokken zijn bij de gebeurtenissen.	De Algemene Inspectie is onafhankelijk van de Federale Politie en van de Lokale Politie en voert haar gerechtelijke onderzoeken uit onder de leiding van de magistratuur.
De rechten van familieleden van een klager of de klager zelf moeten worden gewaarborgd bij het proces tegen de politieambtenaren.	Dit is het geval in België maar behoort eerder tot de bevoegdheid van de gerechtelijke overheden.
Het controleorgaan moet de bevoegdheid hebben om beschuldigingen lastens politieambtenaren door te verwijzen naar de gerechtelijke of tuchtoverheden.	De Algemene Inspectie heeft de plicht om gerechtelijke en tuchtoverheden op de hoogte te brengen van informatie waarover zij beschikt die een gerechtelijke of tuchtinbreuk in hoofde van politieambtenaren kunnen vormen.
Het controleorgaan moet de mogelijkheid hebben om aan regering, parlement en/of andere bevoegde instanties, adviezen, aanbevelingen, voorstellen en verslagen over te maken die binnen haar bevoegdheid vallen.	De wettelijke taak van de Algemene Inspectie bestaat erin het om voorstellen inzake optimalisatie van de werking van de politiediensten voor te stellen aan de bevoegde overheden. De Algemene Inspectie stelt trouwens ook visiedocumenten op, waarin zij m.b.t. specifieke problematieken analyses verricht en aanbevelingen formuleert.

Standaarden met betrekking tot onderzoeken	Vertaalslag naar de Algemene Inspectie
Het controleorgaan moet aanbevelingen kunnen opstellen ter verbetering van de processen, procedures en wetten met betrekking tot het onderzoek naar vermeend wangedrag door politiepersoneel.	De Algemene Inspectie heeft die bevoegdheid en oefent die ook uit.
In het kader van de aanbevelingen uitgaande van een controleorgaan dient er een mechanisme te bestaan dat ervoor zorgt dat deze aanbevelingen effectief worden uitgevoerd.	Dit mechanisme bestaat formeel niet. Wel wordt er m.b.t. bepaalde uitgevoerde audits of inspecties voorzien in een opvolgingstraject.
Iedere informatie op het einde van het onderzoek overgemaakt naar de klager vanuit het controleorgaan moet een samenvatting bevatten van de in aanmerking genomen feiten, van het resultaat van het onderzoek en van de redenen die hebben geleid tot de besluitvorming. Er moet tevens worden aangegeven welke stappen de klager kan zetten indien hij niet tevreden is met de uitkomst.	De Algemene Inspectie licht de klager in van het resultaat van het onderzoek. De klager heeft steeds de mogelijkheid om de door de Algemene Inspectie behandelde klacht voor te leggen aan het controleorgaan van de Algemene Inspectie, met name het Comité P.
Het controleorgaan moet de bevoegdheid hebben om de resultaten van een onderzoek, samen met de details van eventuele aanbevelingen en vooruitgang wat de uitvoering betreft, te publiceren en op een gemakkelijk toegankelijke manier ter beschikking te stellen van het publiek.	De Algemene Inspectie voert een politiek waarbij zij het resultaat van haar onderzoeken op haar internetsite plaatst, met uitzondering van de gerechtelijke onderzoeken, waartoe zij niet bevoegd is om te beslissen tot publicatie.

Bestaat er überhaupt een ideaal systeem van toezicht op de politie? In een uitgebreide Amerikaanse studie¹²⁵ van 2016 werd vastgesteld dat *“het onmogelijk is om één bepaald model van toezicht te kiezen dat in iedere situatie en voor ieder organisatie past”* en *“dat ieder land moet zoeken naar het best passende model van toezicht, aangezien elk rechtsgebied niet alleen zijn eigen sociaal, cultureel en politiek systeem kent maar ook de politie op een aparte manier georganiseerd is”*.

¹²⁵ De Angeli J., Rosenthal R., Buchner B, *Civilian Oversight of Law Enforcement: Assessing the Evidence*, Sept 2016 zie https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/nacole/pages/161/attachments/original/1481727974/NACOLE_AccessingtheEvidence_Final.pdf

Dit betekent niet dat de controleorganen niet moeten nadenken over hoe hun werking kan worden verbeterd. Dit onderwerp zou alvast ook een mooi onderwerp zijn van een nieuw visiedocument.

Zonder twijfel kan er worden gesteld dat de onafhankelijkheid van controleorganen in belangrijke mate wordt beïnvloed door de financiële middelen waarover zij beschikken, aangezien deze middelen bepalend zijn voor de slagkracht ervan. Naast het beschikken over voldoende financiële middelen is ook de attractiviteit belangrijk opdat voldoende bekwame personeelsleden zouden kiezen voor de Algemene Inspectie. De Algemene Inspectie vist nu eenmaal in een kleinere vijver, niet alle politieambtenaren zijn immers bereid om voor een controleorgaan te werken.

7. De politie moet (correct) optreden

DE POLITIE HEEFT DE PLICHT OM CORRECT OP TE TREDEN...

“Legitimacy is the right to rule and the recognition by the ruled of that right¹²⁶”. Het betreft hier zonder twijfel het moeilijkst na te streven doel voor een politieorganisatie. Het belang van een rechtmatig politieoptreden is vaak doorslaggevend om het vertrouwen en de tevredenheid van de burger te behouden, het gaat om de sociale legitimiteit van de politie. Maar diezelfde vertrouwensband wordt uitgehold door elk onrechtmatig en/of onevenredig gebruik van dwang en/of geweld. Als de burger de mening is toegedaan dat er bij een politieoptreden gerechtvaardigde dwang en/of geweld werd gebruikt, dan zal de bevolking dit ook vlugger aanvaarden. In die optiek kan worden verwezen naar een onderzoek¹²⁷ van 2011 uitgaande van de Nederlandse Politieacademie over het gezag van de politie waaruit blijkt dat het *“gezag toeneemt als er meer aandacht is voor de-escalerende en neutraliserende activiteiten”*. De grote uitdaging bestaat er dan ook in om *“de (dreiging met) geweld te realiseren zonder verlies aan legitimiteit”*. En dat is allerm minst gemakkelijk in een samenleving door de spagaatsituatie¹²⁸ waarin de politie zich bevindt; enerzijds werkt zij in allerlei netwerken samen met anderen, maar tegelijkertijd moet zij als organisatie ook haar operationele onafhankelijkheid bewaren en kunnen tussenkomen, met geweld als het moet. Dit is niet altijd eenvoudig om te begrijpen voor de bevolking en zal trouwens ook nooit door iedereen worden aanvaard. De ene burger is immers de andere niet.

Het is derhalve belangrijk dat in een plurale samenleving de politie maar één ding kan doen, namelijk vertrouwen centraal stellen, zonder aanzien des persoons en volgens het recht optreden, waarbij de rechtshandhaving eerlijk, strak en doortastend moet zijn en het geweldsmonopolie, legaal, subsidiair en proportioneel wordt uitgeoefend.

Uit een Belgische onderzoek¹²⁹ blijkt dat het vertrouwen door de burger in de politie in belangrijke mate beïnvloed wordt door :

¹²⁶ Beetham, D. (1991). The Legitimation of Power. London: Palgrave Macmillan.

¹²⁷ Zie <https://www.politieacademie.nl/kennisonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/83444.pdf>

¹²⁸ In de literatuur vaak omschreven als “handhavingsparadox”. De paradox bestaat erin dat de roep van de burger om expliciete politionele tussenkomst vaak groot is, maar van zodra de politie daadwerkelijk intervenueert de kritiek op haar handelen aanzienlijke proporties aanneemt.

¹²⁹ Van Damme, A. (2014). Vertrouwen winnen of gezag afdwingen?, Cahiers Politiestudies, nr. 31, 121-140. Zie <http://www.politiestudies.be/userfiles/image/Anjuli%20Vertrouwen%20winnen%20of%20gezag%20afdwingen.pdf>

- de neutraliteit in het beslissingsproces;
- een waardige en respectvolle behandeling;
- een gelijke behandeling;
- de mate waarin de burger wordt gehoord;
- de uitleg die wordt gegeven.

Deze principes komen ook aan bod in een recent initiatief¹³⁰ van enkele politiezones inzake “professioneel profileren”. Profileren is noodzakelijk om de politie toe te laten bepaalde kenmerken inzake gedrag en op fysiek en psychologisch vlak in verband te brengen met bepaalde misdrijven om op basis hiervan beslissingen te kunnen nemen met het oog op het arresteren van verdachten. Op zich stelt profileren door de politie dus geen probleem. Wanneer wordt profileren dan toch problematisch? Volgens een brochure¹³¹ van de Antwerpse politie is dit het geval *“als er geen specifieke info is om individuele verdachten te identificeren en als een profiel enkel wordt gebruikt dat is gebaseerd op algemene kenmerken zoals huidskleur, etniciteit of religie en niet op gedrag. Dit noemen we etnisch profileren. Etnisch profileren is niet alleen discriminerend, maar is bovendien niet effectief en efficiënt gebleken in het politiewerk en in de strijd tegen criminaliteit”*. In het kader van het “professioneel profileren” voorziet een handelingskader in geval van een identiteitscontrole in een aantal richtlijnen bij elke fase met het oog op het uitsluiten van elke willekeur. Professioneel profileren zet in op, naast objectieve redenen om over te gaan tot de controle en het uitleggen waarom de controle plaatsvindt, een correcte omgang met degene die wordt gecontroleerd. De manier waarop de burger wordt aangesproken is derhalve zeer belangrijk. Dit uitgangspunt wordt gedeeld door de Korpschefs van de politiezones Brussel-Zuid en Brussel-West in een gezamenlijk interview van 28.11.2020 in de Standaard: *“Politieambtenaren moeten beleefd zijn, hun uniform piekfijn in orde.”*

Professioneel profileren moet dus het uitgangspunt worden binnen alle politiediensten, wat niet wegneemt dat niet in alle situaties deze aanpak succesvol zal zijn. Politieambtenaren worden immers geconfronteerd met personen die onder invloed zijn van drank of drugs, die psychisch onstabiel zijn, die op de vlucht zijn of die gewoon de politie haten en die nooit akkoord zullen gaan met een politieoptreden, hoe correct dit ook verloopt. Dat mag er de politie evenwel niet van weerhouden dit concept niet veralgemeend toe te passen.

.... DE POLITIE HEEFT DE PLICHT OM OP TE TREDEN

“Legitimacy is the right to rule and the recognition by the ruled of that right” betekent dus dat de politie de plicht heeft om op te treden, telkens als dit noodzakelijk is, en dat degene die het voorwerp uitmaakt van het optreden moet erkennen dat de politie het recht heeft om op te treden. Artikel 124 van de wet op de geïntegreerde politie waarborgt *“de uitoefening van het gezag”* en in uitvoering van artikel 125 moeten politieambtenaren *“gevolg geven aan elke oproep in verband met het vervullen van de dienst”*. Artikel 123 van deze wet herinnert aan de algemene opdracht waarmee de politieambtenaren zijn belast, namelijk bijdragen aan het

¹³⁰ Zie <https://www.politie.be/5906/nieuws/persbericht-vier-politiezones-ondertekenen-handelingskader-professioneel-profileren-0>

¹³¹ Zie

https://www.politieantwerpen.be/sites/default/files/pictures/diversiteit/Professioneel%20profilieren_fiche_DE_F.pdf

beschermen van de burgers, hen bijstaan, en wanneer de omstandigheden het vereisen de wet doen naleven en de openbare orde handhaven en dit alles met respect voor de rechten van de mens en voor de fundamentele vrijheden.

En ja, de politie wordt daarbij soms misbruikt door burgers. Deze vaststelling blijkt uit een rapport¹³² rond politionele selectiviteit van UNIA aangezien de politie in een deel van haar tussenkomsten blijkt te worden “gestuurd” door de burger aangezien die burger om deze of gene reden om een tussenkomst vraagt. Het is dus niet altijd de politieman zelf die op eigen initiatief beslist om tussen te komen. Sommige van de door de burger gestelde vragen tot tussenkomst zijn discriminerend. Als voorbeeld wordt er verwezen naar een vraag van een persoon om *drie Afrikanen te arresteren omdat ze zeker drugs aan het verkopen waren*. Voor UNIA is het problematisch dat *“een politieorganisatie automatisch gevolg geeft aan dergelijke vragen. De keuze om al dan niet in te gaan op potentieel discriminerende verzoeken is inderdaad de verantwoordelijkheid van de politie”*. Dit uitgangspunt van UNIA is vatbaar voor discussie¹³³. Het discriminerend gedrag van de burger kan in deze absoluut niet door de beugel, maar kan een dergelijke oproep ertoe leiden dat de politie helemaal niet zou tussenkomen? Iedere oproep moet worden behandeld, volgens de prioriteiten van het ogenblik, waarbij het bij misbruik ook evident is om op te treden tegen onterechte oproepen of tegen oproepen die de wet schenden. Verder in dit visiedocument gaan we dieper in op de kritiek die anno 2020 vanuit het middenveld wordt geuit op de politie en oplossingen die door hen worden voorgesteld.

8. De politie moet kunnen omgaan met polemie, maar doet zelf niet aan polemie

POLITIE EN VRIJHEID VAN MENINGSUITING: EEN ONMOGELIJK HUWELIJK?

In een artikel met als titel *“Alle flikken zijn onbekwaam - All cops are berufsunfähig¹³⁴”*, waarvan reeds sprake in de aanvang van dit visiedocument, gaat de auteur Yaghoobifarah¹³⁵ in op de vraag waar politieagenten zouden kunnen werken als de politie werd afgeschaft. Ze concludeerde dat er slechts *“één geschikte optie”* was, namelijk op *“een stortplaats”*. Het krantenartikel gaf aanleiding in Duitsland tot heftige discussies, waarbij de Duitse Minister van Binnenlandse Zaken, Horst Seehofer, meedeelde te overwegen om klacht in te dienen tegen de auteur en de krant. Op haar beurt kon de voorzitter van de Duitse groenen, Annelena Baerbock, zich niet vinden in de reactie van de Minister. Het artikel was voor haar *“enerzijds geschreven in een taal die verachtelijk is voor de mens en het scheert een hele beroepsgroep over één kam, anderzijds bestaat er ook zoets als vrijheid van meningsuiting en pers. De staat moet dat garanderen, ook als het pijn doet¹³⁶”*. Het syndicaat van de Duitse politie kondigde aan dat ze een aanklacht zou indienen tegen de krant. In een interne brief aan de 25.000 politiemedewerkers verwees het hoofd van de Berlijnse Politie, Barbara Slowik, daarentegen

¹³² Zie

https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Position_Paper_Politionele_Selectiviteit_Unia_-_NL.pdf, pagina 13 en 14.

¹³³ Dit betekent niet dat de politie geen aandacht moet besteden om na te gaan hoe dergelijke oproepen kunnen worden bestreden.

¹³⁴ Zie <https://taz.de/Abschaffung-der-Polizei/!5689584/>

¹³⁵ Zie https://de.wikipedia.org/wiki/Hengameh_Yaghoobifarah

¹³⁶ Zie <https://www.rnd.de/politik/anzeige-gegen-taz-journalistin-seehofer-und-merkel-im-gesprach-CWJMA5XSPHS4INGM2AMQDA7AV4.html>

naar de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid, die in Duitsland een uitgebreide bescherming geniet, en naar het feit dat het gerecht bevoegd is om te oordelen over dergelijke uitspraken. De juridische discussie werd beëindigd met de beslissing¹³⁷ door het Openbaar Ministerie van Berlijn die de gebruikte woorden weliswaar “*uiterst kleinerend*” vond en een “*zeer geringschattende beoordeling van de Duitse politie*” inhielden, maar tevens besloot dat er geen misdrijf werd gepleegd. Het OM motiveerde haar beslissing¹³⁸ als volgt: “*Daarom is onderzocht of de gebruikte bewoordingen onder het grondwettelijk gewaarborgde recht op vrijheid van meningsuiting vallen en dus niet strafbaar zijn, of dat de grens van strafbaar gedrag is overschreden door de aanwezigheid van elementen van opruiing van het volk of collectieve belediging. Uit het onderzoek is gebleken dat de verklaringen onder de vrijheid van meningsuiting vallen*”. In dit verband hield het OM rekening met de richtlijnen van het Duitse Federaal Grondwettelijk Hof, volgens hetwelk “*zelfs scherpe en overdreven formuleringen geen ontoelaatbare uitspraak vormen en dat een dergelijke column moet worden gezien als een bijdrage aan de discussie over politiegeweld en racisme bij de politie*”.

Voor de Algemene Inspectie is het duidelijk dat politiediensten en -medewerkers in een democratie over een bijzondere gave¹³⁹ moeten beschikken om te kunnen omgaan met kritiek. Politiediensten vormen een belangrijk onderdeel van de maatschappij, net daarom mag de maatschappij¹⁴⁰ ook een mening hebben over de politie en de manier waarop zij optreedt. Maar het omgekeerde geldt ook. Politiediensten en -medewerkers zijn een onderdeel van de maatschappij en dus ook zij mogen een mening hebben over die maatschappij. Dit is ook noodzakelijk, want ook de politie hoort na te denken over de manier waarop zij optreedt, dit geldt trouwens zowel voor de politieverantwoordelijken als voor ieder individueel lid van de politie. Doel is om te komen tot reflectie, verbetering en innovatie. Een standpunt innemen als politiedienst of een eigen mening hebben als politiemedewerker, betekent niet dat er extreme standpunten kunnen worden ingenomen die indruisen tegen wetten, reglementen en de politionele ethiek. Want de politie en haar medewerkers zijn immers neutraal en moeten als dusdanig worden gepercipieerd.

DE POLITIE IS DIVERS EN HAAR OPTREDEN MOET WORDEN GEKENMERKT DOOR HAAR NEUTRALITEIT

De politie als korps en de individuele politiemedewerkers zijn, in hoofde van hun functie en zelfs daarbuiten in hun privé-leven¹⁴¹, immers gehouden tot neutraliteit. Betekent dit dat de politiefunctionaris minder rechten zou hebben dan iedere burger? Nee, zowel de politiefunctionaris als de burger hebben de vrijheid om hun mening te uiten, conform artikel

¹³⁷ Zie <https://www.tagesspiegel.de/politik/all-cops-are-berufsunfaehig-umstrittene-taz-kolumne-ueber-polizisten-bleibt-straftlos/26152336.html>

¹³⁸ Zie <https://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2020-09/hengameh-yaghoobifarah-taz-kolumne-volksverhetzung-beleidigung-kein-ermittlungsverfahren>

¹³⁹ Coping genaamd, wat betekent het “*reageren op frustraties, obstakels en tegenwerking en hierbij de resultaten voor ogen te houden, door kalm te blijven, de eigen emoties te controleren en constructief te reageren op kritiek*”.

¹⁴⁰ Waarbij er zoveel standpunten kunnen zijn als er mensen zijn.

¹⁴¹ Dit is het geval als een standpunt wordt gecommuniceerd naar de buitenwereld toe dat betrekking heeft op de politie. Zo kan een politieambtenaar, zelfs buiten dienst, niet publiek bekendmaken dat hij akkoord is met de stelling dat alle burgers die een misdrijf hebben gepleegd zouden moeten worden terechtgesteld. In elk geval zal een feitenrechter en/of de tuchtoverheid moeten oordelen of datgene wat door een politieambtenaar werd gepubliceerd of verkondigd, door de beugel kan.

19¹⁴² van de Belgische Grondwet, behalve indien zij een misdrijf zouden plegen dat ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheid zou worden gepleegd. Diverse artikelen van de Wet op de Geïntegreerde Politie bepalen het kader van die “neutrale” politie :

- Politieambtenaren moeten onpartijdig zijn en zonder willekeur optreden. Zij moeten er zich ook van weerhouden om in het openbaar uiting te geven aan hun politieke overtuiging (artikel 127).
- Politieambtenaren moeten beschikbaar zijn (artikel 125) en te allen tijde en in alle omstandigheden bijdragen tot de bescherming van de medeburgers en tot de bijstand die deze laatsten mogen verwachten (artikel 123).
- Politieambtenaren moeten integer zijn, zij sluiten elk misdrijf bij hun optreden uit (artikel 130).
- Politieambtenaren hebben een beroepsgeheim en vallen onder een discretieplicht (artikel 131).
- Politieambtenaren moeten zich gedragen, zelfs buiten dienst (artikel 132).

Wie kan zich een politiekorps voorstellen waarbij de ene burger wel zou worden geholpen en de andere niet (verplichting tot beschikbaarheid en onpartijdigheid), of waar een politiefunctionaris in het openbaar kritiek zou geven op een bepaalde politieke partij (verbod uiting te geven aan politieke overtuiging), of die, zonder objectieve en gegronde redenen, in de ene straat minder zou verbaliseren voor verkeersovertredingen dan in de andere (verplichting tot integriteit), of nog waar de politiefunctionaris lid zou zijn van een criminele motorbende of van een Facebookgroep die racistische boodschappen uitwisselt (verplichting tot correct gedrag) ? Een “diverse¹⁴³” politie is er immers voor iedereen.

WEERBAARHEID IS BELANGRIJK

Die “diverse” politie kan worden geconfronteerd met de ene burger die een bepaald optreden van de politie zal waarderen, terwijl de andere burger dit optreden als negatief zal ervaren. Dit blijkt onder andere uit de reactie van begin augustus 2020 van Hans Quaghebeur, Korpschef van de politiezone Blankenberge-Zuienkerke, die zich genoodzaakt zag om te reageren¹⁴⁴ op de vele verwensingen die zijn politiemensen naar het hoofd geslingerd krijgen bij het doen naleven van de coronamaatregelen: *“Die verwensingen die onze mensen op het terrein krijgen, beginnen hun keel uit te hangen. Binnenkort heeft niemand zin om nog politiemans of -vrouw te worden. Deze situatie is een heel kwalijke evolutie. Elke dag wordt het erger. Het respect is ver te zoeken. Aan de andere kant zijn er dan ook weer mensen die vinden dat de politie niet genoeg optreedt. Ook zij spuien allerhande verwensingen richting de politie, ook op sociale media.”* De Algemene Inspectie ontvangt gelijkaardige signalen van andere korpschefs. Onlangs zei een korpschef uit het zuiden van het land dat doorwinterde personeelsleden van zijn korps vroegen om de dienst interventie te verlaten, omdat “zij het kotsbeu waren om dagelijks op straat te worden verweten”. Niemand is blijkbaar nog tevreden. De Algemene Inspectie ontvangt klachten van burgers omdat politieambtenaren volgens hen net te weinig maar ook soms ook te streng de Corona-maatregelen proberen toe

¹⁴² Artikel 19 van de Belgische grondwet bepaalt: “De vrijheid van erediens, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd, behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd”.

¹⁴³ Een “diverse” politie betekent tevens dat de politie een afspiegeling moet zijn van de maatschappij.

¹⁴⁴ Zie https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20200802_93029851

te passen. Die spreidstand is best stresserend voor de politiefunctionaris. Politiewerk is dan ook een complexe aangelegenheid die de mentale weerbaarheid van de individuele politieman of -vrouw fel op de proef stelt. Door de confrontatie met agressie en geweld, de maatschappelijk verminderde acceptatie van gezag en door een stijgende organisatiedruk worden ook politieambtenaren geconfronteerd met psychosociale klachten die zich kunnen uiten in verzuim- of vermijdend gedrag, prikkelbaarheid, en ook in een harder en agressiever politieoptreden. Het politievak wordt steeds meer een “hoog risicoberoep”. De samenleving wordt harder en het is nu al duidelijk dat de politie in de komende jaren meer en meer zal worden geconfronteerd met weerstand.

Het publieke oordeel over de politie moet politiefunctionarissen niet bang maken om op te treden. Maar het kan de politie wel bewuster maken van de impact van haar handelen. De vraag is hoe dit kan worden gerealiseerd.

Weerbaarheid beïnvloedt in belangrijke mate de manier van optreden van een politiefunctionaris. Het betekent *“het vermogen van instituties, organisaties en individuen om vooroordelen, discriminatie en racisme (in hun verschillende vormen) te onderkennen, daartegen positie in te nemen, ze in voorkomende geval effectief te bestrijden en ermee te kunnen omgaan”*¹⁴⁵.

De Nederlandse politieacademie¹⁴⁶ omschrijft weerbaarheid als *“het succesvol kunnen functioneren in uitdagende omstandigheden”* en heeft zowel betrekking op de organisatie, een groep als het individu¹⁴⁷. Ook de leidinggevende speelt een belangrijke rol. Uit gesprekken die werden gevoerd in het kader van een onderzoek¹⁴⁸ aan de Nederlandse politieacademie van 2011 rond weerbaarheid werd vanuit de werkvloer een aantal toch wel indringende opmerkingen gemaakt, zoals *“Over de kwetsbaarheid van de politie wordt nauwelijks gesproken”* of nog *“Het welzijn van de politie moet worden onderzocht. Ik maak me ernstig zorgen. Mijn mensen krijgen te veel over zich heen.”*. In het kader van een Belgisch onderzoek van 2019 rond chronische stress werd aanbevolen dat *“de politieorganisatie medewerkers moet aansporen om problemen kenbaar te maken, te praten en stress zeker niet te ontkennen. De machocultuur binnen de politie is vandaag de dag nog altijd aanwezig waardoor stress niet makkelijk wordt toegegeven.”*

Weerbaar als organisatie en als individu word je alleen als je het erover hebt. De Algemene Inspectie heeft niet de indruk dat een meerderheid van de Belgische politiezones en directies van de Federale Politie hierop dagelijks op een structurele manier werken. De neuzen zitten anno niet in dezelfde richting. We komen hier verder nog op terug.

¹⁴⁵ Definitie opgenomen op pagina 44 in een advies geschreven door de Nederlandse Tijdelijke Wetenschappelijke Commissie Minderhedenbeleid met als titel “Bestrijding van vooroordeel, discriminatie en racisme”, zie https://pure.uva.nl/ws/files/1041322/80565_327064.pdf

¹⁴⁶ Zie <https://www.politieacademie.nl/weerbaarheid>

¹⁴⁷ Fysiek, mentaal, moreel.

¹⁴⁸ Zie

https://www.politieacademie.nl/kennisonderzoek/Documents/Weerbaarheid%20onderzocht_webready.pdf

9. De politie en illegitiem geweld, discriminatie en racisme

HUMAN RIGHTS ARE NO OPTION¹⁴⁹

JA, DE POLITIE MAG GEWELD GEBRUIKEN, MAAR HET MOET VOLDOEN AAN WETTELIJKE VOORWAARDEN

Ongeacht het soort werk dat een politiemedewerker verricht, steeds bestaat het risico op een incident met letsel of op een ongeval, waarbij zowel burgers maar ook de politiemedewerkers het slachtoffer kunnen zijn. Gezien de enorme impact die een optreden van de politie op het menselijk leven kan hebben, heeft de wetgever specifieke aandacht besteed aan het gebruik van geweld door de politie.

Naast een veelheid aan internationale principes^{150 151} geeft in België de wet op het politieambt in artikel 1 op eenvoudige en duidelijke manier de basisprincipes weer voor elk politieoptreden:

- De politiediensten vervullen hun opdrachten onder het gezag en de verantwoordelijkheid van de overheden die daartoe door of krachtens de wet worden aangewezen.
- Bij het vervullen van hun opdrachten van bestuurlijke of gerechtelijke politie, waken de politiediensten over de naleving en dragen zij bij tot de bescherming van de individuele rechten en vrijheden, evenals tot de democratische ontwikkeling van de maatschappij.
- Om hun opdrachten te vervullen, gebruiken zij slechts dwangmiddelen onder de voorwaarden die door de wet worden bepaald.

Niettegenstaande de politie instaat voor de bescherming van de individuele rechten en vrijheden, zal zij, door in bepaalde situaties gebruik te maken van dwang en geweld, zelf een inbreuk maken op deze rechten en vrijheden. De mogelijkheid om dwang en geweld te gebruiken bekomt de politie vanwege de staat. Eén van de belangrijkste fundamenten van de democratische rechtsstaat is immers het feit dat de overheid beschikt over het geweldsmonopolie¹⁵². Het leger, de politie, het openbaar ministerie en de rechterlijke macht moeten nu eenmaal bepaalde vormen¹⁵³ van geweld kunnen gebruiken opdat wetten zouden worden uitgevoerd.

¹⁴⁹ In sé vormt deze zin de samenvatting van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Mensenrechten zijn geen "optie" zoals je er één kan kiezen bij de aanschaf van een nieuwe auto.

¹⁵⁰ Zoals bv. de gedragscode voor wetsdienaren van de Verenigde Naties van 1979 waar in artikel 3 wordt bepaald: "Law enforcement officials may use force only when strictly necessary and to the extent required for the performance of their duty.", zie

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/useofforceandfirearms.aspx>

¹⁵¹ De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens voorziet in de mogelijkheid voor een politieoverheid/politiefunctionaris om de vrijheid van de burger te beperken, wanneer dit noodzakelijk is en binnen de wet is voorzien. Zo voorziet artikel 9 in het feit dat "niemand zal onderworpen worden aan willekeurige arrestatie, detentie of verbanning", waaruit moet worden begrepen dat een arrestatie, detentie of verbanning die niet willekeurig gebeurde, toegelaten is.

¹⁵² Hoewel daarvan anno 2020 wordt van af geweken, aangezien er staten zijn die hun geweldsmonopolie laten uitoefenen door privé-organisaties. Zo is bijvoorbeeld de "Canadian Pacific Police Service" een private spoorwegpolitie. Zie https://en.wikipedia.org/wiki/Canadian_Pacific_Police_Service

¹⁵³ Het gaat hier onder meer over het bevelen van een hechtenis, het opleggen van geldboetes of nog het boeien van een persoon.

Het toepassen van dwang¹⁵⁴ en geweld¹⁵⁵ wordt geregeld in artikel 37¹⁵⁶ van de wet op het Politieambt. Dit artikel vertrekt van een aantal principes, het legaliteits-, subsidiariteits-, opportuniteits- en proportionaliteitsprincipe. Vooreerst moet het nagestreefde doel wettelijk zijn. Het ontruimen van een publieke plaats op bevel van een bestuurlijke overheid is hiervan een voorbeeld, artikel 135 van de nieuwe gemeentewet vormt hiervoor de reglementaire basis. Daarenboven moet het geweld noodzakelijk zijn. Dit zal pas het geval zijn indien in dit voorbeeld alle andere mogelijkheden¹⁵⁷ niet hebben geleid of redelijkerwijs niet geacht worden te leiden tot het gewenste resultaat (subsidiariteit). De derde voorwaarde is proportionaliteit, d.w.z. dat de gebruikte middelen proportioneel moeten zijn om het doel te bereiken. Indien de betogers de plaats verlaten nadat ze er met zachte dwang worden van verwijderd, is het gebruik van de sproeiwagens uit den boze. Geweld gebruiken als sanctie of als vergelding is zeker uit den boze. In dit voorbeeld is het uitgesloten dat de betogers nat zou worden gespoten om hem of haar te ontmoedigen verder te betogen.

HET POLITIEOPTREDEN IS GEEN EXACTE WETENSCHAP

“Een overwinning die door middel van geweld wordt behaald, is eigenlijk een nederlaag want het is immers tijdelijk.” Dit citaat van Mahatma Gandhi¹⁵⁸ werd gebruikt in een artikel¹⁵⁹ van de krant Le Soir van 22.12.2020, naar aanleiding van een tussenkomst van de politie in een woning van een familie in Waterloo. Deze tussenkomst, in het kader van het niet respecteren van de Covid-maatregelen, werd door de familie zelf, het parket van Waals-Brabant, krantenjournalisten, advocaten, syndicale verantwoordelijken van de politie en politieverantwoordelijken uitvoerig becommentarieerd. Volgens de enen was er sprake van excessief politiegeweld, volgens de anderen van weerspanning tegenover de politie waardoor legitiem geweld diende te worden gebruikt.

Uit dit voorbeeld blijkt in elk geval dat, zo duidelijk de definitie inzake legitiem politiegeweld is, zo onmogelijk het is om een opsomming te maken van wat er allemaal onder illegitiem politiegeweld valt. Het onderscheid tussen legitiem en illegitiem politiegeweld is niet altijd eenvoudig te maken. Ieder optreden is immers verschillend. Naast de wettelijke bepalingen is er in praktijk vaak beoordelingsruimte voor de optredende politieambtenaar, de zogenaamde discretionaire bevoegdheid. Zo blijkt uit een studie¹⁶⁰ dat de verantwoordelijkheid van een optreden steeds meer bij de individuele politiemedewerker ligt en dat de manier van optreden

¹⁵⁴ Dwangmiddelen kunnen worden genomen ten aanzien van personen (staande houden, aanhouden en fouilleren), ten aanzien van plaatsen (binnentreden van woning) en ten aanzien van goederen (inbeslagneming, computeronderzoek, tap).

¹⁵⁵ Geweldsmiddelen zijn bij voorbeeld de wapenstok, de pepperspray, de diensthond of nog een dienstwapen.

¹⁵⁶ “Bij het vervullen van zijn opdrachten van bestuurlijke of gerechtelijke politie kan elk lid van het operationeel kader, rekening houdend met de risico's die zulks meebrengt, geweld gebruiken om een wettig doel na te streven dat niet op een andere wijze kan worden bereikt. Elk gebruik van geweld moet redelijk zijn en in verhouding tot het nagestreefde doel. Aan elk gebruik van geweld gaat een waarschuwing vooraf, tenzij dit gebruik daardoor onwerkzaam zou worden.”

¹⁵⁷ Er moet dus maximaal worden ingezet om een escalatie te voorkomen via onderhandeling en bemiddeling. Lukt dit niet, dan pas wordt overgegaan tot regulering en zo nodig repressie.

¹⁵⁸ Mahatma Gandhi was een politicus uit India die bekend werd als leider in de Indiase onafhankelijkheidsstrijd maar ook als voorstander van actieve geweldloosheid als middel voor revolutie.

¹⁵⁹ Zie <https://plus.lesoir.be/345008/article/2020-12-21/polemique-autour-dun-controle-policier-waterloo-la-defaite-dun-certain-esprit>

¹⁶⁰ Gilleir, F. (2013). Discretionaire ruimte bij de Belgische lokale politie, Maklu, Antwerpen, zie <https://biblio.ugent.be/publication/4141354/file/4336132.pdf>

vaak wordt gekozen en gelegitimeerd op basis van gevoelsmatige argumenten. Daarom is het belangrijk volgens deze studie dat *“men sociale fenomenen weet te hanteren volgens wettelijke criteria en dat politie-inspecteurs daarom meer de sociale waarden achter de wet zouden moeten kennen. Politiewerk is immers meer dan alleen maar handelen volgens regels en wetten: het gaat om de interpretatie daarvan in functie van het achterliggende doel”*. En net dat is de moeilijkheid bij ieder politieoptreden. Het voorzien in een performante opleiding in deze materies moet ervoor zorgen dat de politie in elk geval maximaal gewapend is om hiermee op de meest aangewezen manier om te gaan.

Bij betwisting zal finaal altijd de feitenrechter en/of de tuchtoverheid zich moeten uitspreken, op basis van en na een grondig gevoerd onderzoek, niet alleen of het door de politie gebruikte geweld aan de wettelijke voorschriften voldoet of niet, maar ook of de burger zich al of niet correct heeft gedragen.

DISCRIMINATIE EN RACISME

Er zijn drie wetten die samen de antidiscriminatiewetgeving vormen: de genderwet¹⁶¹, de antiracismewet¹⁶² en de antidiscriminatiewet¹⁶³.

Discriminatie is het ongelijk of oneerlijk behandelen van een andere persoon op basis van persoonlijke kenmerken. Volgens de antidiscriminatiewet zijn zowel discriminatie, pesterijen, haatboodschappen en haatmisdrijven tegenover een persoon of een groep van personen omwille van specifieke persoonlijke kenmerken strafbaar. De wet bepaalt 19 discriminatiecriteria, die als volgt zijn opgedeeld:

- Genderwet¹⁶⁴: geslacht;
- Antiracismewet: nationaliteit, nationale of etnische afstamming, zogenaamd ras, huidskleur en afkomst;
- Antidiscriminatiewet: handicap, geloof of levensbeschouwing, seksuele geaardheid, leeftijd, vermogen, burgerlijke staat, politieke overtuiging, syndicale overtuiging, gezondheidstoestand, fysieke of genetische eigenschap, geboorte, sociale afkomst en taal.

Discriminatie kan zowel interpersoonlijk, cultureel als institutioneel zijn. In het eerste geval zal de ene persoon de ander discrimineren. Dit zal het geval zijn als een politieambtenaar iemand die aangifte komt doen langer zou laten wachten omwille van zijn geaardheid of uiterlijk.

Culturele discriminatie heeft te maken met het onderscheid dat wordt gemaakt tussen 'wij' en 'zij', tussen 'ons' en 'de ander'. Op basis van onze geschiedenis, tradities, cultuur, afkomst, allen zijn wij een kind van onze leefwereld waardoor automatisch een beeld van verschillen

¹⁶¹ Wet van 10.05.2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen. Zie

<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2007/05/10/2007002098/justel>

¹⁶² Wet van 30.07.1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden. Zie

<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1981/07/30/1981001359/justel>

¹⁶³ Wet van 10.05.2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, zie

<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2007/05/10/2007002099/justel>.

¹⁶⁴ De genderwet verbiedt een discriminatie omwille van zwangerschap, bevalling, moederschap, geslachtsverandering en genderidentiteit/genderexpressie. Een aanpassing van deze wet werd op 28.02.2020 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad. Deze wijziging brengt zes nieuwe discriminatiegronden met zich mee: vaderschap, meemoederschap, adoptie, borstvoeding, medisch begeleide voortplanting en sekse-kenmerken. Zie <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2020/02/04/2020020361/justel>

ontstaat. Belangrijk hierbij is het feit dat het niet onze verschillen zijn die ons verdelen, maar wel het onvermogen om die verschillen te erkennen, te accepteren en zelfs te omarmen. Het is dus fout te stellen dat de politie buiten de samenleving staat. Het uitgangspunt mag nooit zijn dat je van een politieman en -vrouw bang¹⁶⁵ zou moeten zijn, noch dat de politieman en -vrouw bang¹⁶⁶ zou moeten zijn van de burger.

Institutionele discriminatie heeft betrekking op het beleid waardoor ongelijkheid wordt gecreëerd en toegepast. In dit geval kan er niet één persoon worden aangewezen maar het gaat om hele 'systeem'. Een beleid dat discriminatie bevordert heeft logischerwijze een negatieve impact op alle onderdelen van de betrokken staat, dus ook op het optreden van de politie.

Racisme kan op diverse manieren worden gedefinieerd, maar algemeen kan worden gesteld dat met de term racisme vaak geduid wordt op een hele reeks aan (bewuste of onbewuste) gedragingen, uitingen en ideeën van mensen en instellingen waaruit een meerderwaardigheidsgevoel tot uitdrukking komt ten aanzien van anderen op basis van onder meer huidskleur, afkomst en religie. Ook racisme kan interpersoonlijk of institutioneel zijn. Het apartheidsregime in Zuid-Afrika vormde van dit laatste een voorbeeld.

Op de site¹⁶⁷ van Amnesty International wordt onder de titel "*Wat is het werkerterrein van Amnesty International?*" vermeld dat zij "*streven naar een wereld waarin iedereen alle rechten geniet die zijn vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en andere internationale mensenrechteninstrumenten*". Het zal de lezer niet verwonderen, maar ook (politie-)overheden, hiërarchische verantwoordelijken en medewerkers van de politie streven hetzelfde doel na. De aandachtige lezer zal geen reglementaire teksten kunnen terugvinden waaruit blijkt dat de Belgische staat principes van racisme (of geweld en discriminatie) zou verkondigen, integendeel. De Universele Verklaring is een geheel van principes die, na ratificatie door de betrokken staat, juridisch afdwingbaar worden gemaakt door de opname ervan in verdragen. Ook België heeft dergelijke verdragen¹⁶⁸ geratificeerd. De Belgische Grondwet bevat diverse bepalingen die een invloed hebben op het optreden van de politie. Zo is iedere Belg gelijk voor de wet (artikel 10), moet het genot van de rechten en vrijheden aan de Belgen verzekerd worden zonder discriminatie (artikel 11), kan niemand worden vervolgd dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft (artikel 12),

¹⁶⁵ Zie <https://www.hln.be/buitenland/van-een-politieagent-moet-je-bang-zijn-dat-is-een-van-de-eerste-dingen-die-ik-geleerd-heb-toen-ik-naar-de-vs-verhuisde~ad620344/>

¹⁶⁶ Zie <https://www.7sur7.be/home/le-rapport-cinglant-du-comite-p-la-police-n-ose-plus-se-rendre-dans-certains-quartiers-de-molenbeek~ad912218/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

¹⁶⁷ Zie <https://www.amnesty-international.be/faq/wat-is-het-werkterrein-van-amnesty-international#:~:text=Amnesty%20International%20streeft%20naar%20een,Mens%20en%20andere%20internationale%20mensenrechteninstrumenten>

¹⁶⁸ Het gaat onder meer om het Verdrag inzake de Voorkoming en de Bestrafing van Genocide van 1948, het Internationaal Verdrag betreffende de Status van Vluchtelingen van 1951, het Verdrag inzake Slavernij van 1926, het Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van elke Vorm van Rassendiscriminatie van 1965, het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke Rechten van 1966, het Verdrag inzake de Niet-Toepasbaarheid van Statutaire Beperkingen bij Oorlogsmisdaden en Misdaden tegen de Menselijkheid van 1968, het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen van 1979, het Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing van 1984, het Verdrag inzake de Rechten van het Kind van 1989, het Internationaal Verdrag inzake de Bescherming van de Rechten van Alle Migranten Werknemers en hun Familie van 1990, het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Beperking van 2006 en ook nog een aantal Europese Verdragen.

of nog heeft iedereen het recht een menswaardig leven te leiden (artikel 23). Het betreft hier een niet-limitatieve opsomming. Zoals we verder in deze tekst nog zullen bespreken werden deze internationale en nationale basisprincipes tevens opgenomen in politonele reglementaire bepalingen, zoals de wet op de geïntegreerde politie en de wet op het politieambt, de deontologische code of nog de omzendbrief¹⁶⁹ 13/2013 van het College van Procureurs-generaal met betrekking tot *“het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake discriminatie en haatmisdrijven (met inbegrip van discriminaties op grond van het geslacht)”*.

Op reglementair vlak zit het dus wel snor, horen we de lezer denken. Waar ligt dan het probleem?

Ten eerste kan uit de literatuur worden opgemaakt dat racisme (en discriminatie) niet enkel de politie treft, maar een structureel probleem in de samenleving vormt. Het aantal studies of artikels opsommen die deze stelling bevestigen is onbegonnen werk, toch verdient het aanbeveling om te verwijzen naar een advies¹⁷⁰ met als titel *“Bestrijding van vooroordeel, discriminatie en racisme”* van de Nederlandse Tijdelijke Wetenschappelijke Commissie Minderhedenbeleid waarin wordt gesteld *“dat vooroordelen, discriminatie en racisme de laatste jaren duidelijker vorm hebben gekregen, openlijker plaatsvinden en groter van omvang zijn geworden. Er is volgens de Commissie sprake van een groeiende polarisatie in de Nederlandse samenleving”*. Frappant is toch wel de vaststelling dat dit rapport reeds werd geschreven in december 1996.

Ten tweede kan de vraag worden gesteld of het actuele regelgevende kader wel voldoende is. Een aantal organisaties vinden van niet en doen hieromtrent voorstellen. Zo werkte de Coalitie voor een interfederaal actieplan tegen racisme 11 acties¹⁷¹ uit die op 22.05.2018 in de Kamer van Volksvertegenwoordigers werden voorgesteld. Deze voorstellen worden later in dit visiedocument nog besproken.

Ten derde wordt de praktische vertaling van het regelgevende kader naar de dagelijkse toepassing ervan eveneens als een issue ervaren. Hoe past de individuele politieambtenaar alle regels toe in zijn dagelijks beroepsleven?

Zoals in de samenleving stijgt ook binnen de politie de aandacht voor de strijd tegen discriminatie en racisme. Beleidsverantwoordelijken bij ons en onze buurlanden roepen daartoe op. Naast de roep tot een integere politie verwoord in de verklaring¹⁷² van de formateurs en in de beleidsverklaringen van de Ministers van Binnenlandse zaken en van Justitie van de regering De Croo, deelde ook de Franse Minister van Binnenlandse Zaken Christophe Castaner in 2019 tijdens een persconferentie¹⁷³ mee dat *“racisme geen plaats heeft in onze maatschappij, laat staan in onze politie. Het is niet genoeg om het te veroordelen.*

¹⁶⁹ Zie <https://www.om-mp.be/nl/meer-weten/omzendingen>

¹⁷⁰ Zie https://pure.uva.nl/ws/files/1041322/80565_327064.pdf

¹⁷¹ Zie

https://www.samenlevingsopbouw.be/images/sov/pdf/persberichten/2018_05_22_coalitie_racisme_Dossier_actievoorstellen.pdf.

¹⁷² De regering zet ook in op het opstellen van een interfederaal actieplan tegen racisme, onverdraagzaamheid en alle vormen van discriminatie, zie pagina 72 van

<https://www.demorgen.be/redactie/2020/verslagformateurs.pdf>

¹⁷³ Zie <https://www.20minutes.fr/societe/2795207-20200608-violences-policieres-castaner-veut-chaque-soupcon-avere-racisme-police-entraine-suspension>

We moeten het opjagen en uit alle macht bestrijden." De nieuwe Nederlandse Korpschef van de politie Van Essen deelde midden 2020 mee *"dat er voor racisme geen plek is bij politie"*.¹⁷⁴

COMPLEXE PROBLEMEN KENNEN GEEN SIMPELE OPLOSSING

Geweld, discriminatie en racisme kunnen worden omschreven als 'wicked problems': het gaat om problemen die onordelijk en complex zijn en waarvan de volledige omvang noch dé weg naar een succesvolle oplossing zijn gekend. De domeinen die een impact hebben op de burger zijn indrukwekkend: het gaat over werkloosheid, het gebrek aan sociale bescherming en toekomstperspectieven, armoede, persoonlijke of groepsonvrede met een bepaalde gang van zaken, illegaliteit, een criminaliteit die steeds internationaler, digitaler en sneller wordt, het niet accepteren van de geaardheid van de ander, internationale conflicten die ook in België een weerslag hebben, en andere. Dit alles beïnvloedt het gedrag van de burger en heeft derhalve een impact op de politie zonder dat de politie evenwel de sleutel tot een oplossing in handen heeft. Dat blijkt ook uit een interview¹⁷⁵ van 15 oktober 2019 van de Korpschef van de politiezone Brussel Hoofdstad Elsene waarin hij stelt *"dat veelplegers en multirecidivisten een echt probleem vormen in zijn zone en dat de politie die problemen niet alleen kan oplossen"*.

Het is duidelijk dat de vraag naar het aanpakken van geweld, discriminatie en racisme binnen de politie én het geweld op de politie onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Beiden zijn onaanvaardbaar en beleidsmakers en politie dienen er alles aan te doen om illegitiem geweld, discriminatie en racisme door de politie en geweld op de politie te bestrijden en een nultolerantiebeleid te implementeren. Het zou evenwel getuigen van lichtzinnigheid te geloven dat we zowel het geweld door de politie als het geweld op de politie ooit helemaal kunnen doen verdwijnen. Hoewel dit voor altijd een "work in progress" blijft, hoe dan ook kunnen beiden nooit getolereerd worden. Welke maatregelen in dit kader kunnen worden genomen komt verder in dit visiedocument aan bod.

DIALOOG, MAAR DAARVOOR MOET JE OPENSTAAN

Het komt er dus op neer om in de eerste plaats samen te werken, niet om elkaar te culpabiliseren. Sommige reacties lijken echter een negatieve uitwerking te hebben op een onontbeerlijk proces naar meer samenwerking en dialoog. Ook ten gevolge van een algemenere verharding en individualisering in de samenleving, ontstaat de indruk dat alle partijen zich in toenemende mate gaan isoleren van, of zelfs zich afzetten tegen "de andere" en dus polariseren. Ieder zijn eigen grote gelijk! Dezelfde evolutie kan worden vastgesteld met betrekking tot beslissingen van de rechterlijke macht die niet meer worden aanvaard en worden geïnterpreteerd als "verkeerd", wat in sommige gevallen opnieuw tot heftige reacties leidt. Als voorbeeld kan worden verwezen naar de rellen¹⁷⁶ die uitbraken op 26 november 2020 in Anderlecht naar aanleiding van de beslissing van het parket om de agenten niet te vervolgen die in april 2020 het voertuig bestuurden waarop Adil, een jongere met zijn bromfiets was gebotst tijdens een achtervolging en die ten gevolge hiervan overleed. Naar

¹⁷⁴ Zie <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/korpschef-van-essen-wil-racisme-bij-de-politie-bestrijden-etnisch-profileren-gebeurt-bij-ons-en-da/>

¹⁷⁵ Zie <https://www.bruzz.be/samenleving/korpschef-goovaerts-politie-alleen-kan-probleem-aan-beurs-niet-oplossen-2019-10-15>

¹⁷⁶ Zie <https://www.lesoir.be/340267/article/2020-11-26/decès-du-jeune-adil-des-incident-anderlecht>

aanleiding van de rellen uitbraken had de oom¹⁷⁷ van de overleden jongere nochtans opgeroepen om te stoppen met de vernielingen en om justitie haar werk te laten doen.

Dergelijke explosieve en emotionele reacties leiden bijna altijd tot een bijkomend verlies aan vertrouwen in degenen die juist geacht worden bescherming te bieden. Dat vertrouwen moet worden bereikt door dialoog, in elk geval door een poging daartoe. Maar wie niet gelooft in de rechtsstaat zal de rechtsstaat en haar beslissingen nooit aanvaarden. Nochtans ondermijnt een dergelijke attitude het fundamentele wezen van een democratisch rechtssysteem en dus staatsbestel, vaststelling waarin ook Dwight Eisenhower geloofde toen hij zei : *“The clearest way to show what the rule of law means to us in everyday life is to recall what has happened when there is no rule of law”*.

Daarom zijn initiatieven zoals de niet-bindende resolutie¹⁷⁸ van het Brussels parlement van eind 2020 *“voor een verbeterde dialoog tussen de politie en de burger”* belangrijk. Hoewel inhoudelijk niet iedereen zich akkoord kon verklaren met de geformuleerde aanbevelingen¹⁷⁹, is het voor de Algemene Inspectie van groot belang dat wordt vastgesteld dat een (regionale) wetgever vooreerst beseft dat actie noodzakelijk is en bovendien dat het moet gaan om een integrale aanpak. Want een dergelijke integrale aanpak is voor de Algemene Inspectie inderdaad noodzakelijk, zoals verder in dit visiedocument nog zal blijken.

DE BELGISCHE POLITIE VAART BLIND: ER BESTAAN GEEN DUIDELIJKE CIJFERS OVER ILLEGITIEM POLITIEGEWELD, RACISME EN DISCRIMINATIE

In een in 2020 gepubliceerd onderzoek¹⁸⁰ komt de vrije Universiteit van Amsterdam tot de conclusie dat de Nederlandse politie minder fysiek geweld gebruikt, maar wel meer pepperspray en vuurwapens. Het onderzoek vergeleek het geweldgebruik door agenten in 2016 met de jaren 2000, 2005 en 2010. De vrije Universiteit van Amsterdam omschrijft ook hoe het onderzoek werd aangepakt: *“Om de aard en omvang van politiegeweld inzichtelijk te maken werden er 10.000 meldingsformulieren geweldaanwending van de basispolitiezorg over 6.711 geweldvoorvallen geanalyseerd. Aanvullend is ter verdieping een dossieranalyse van een selectie van de gewelddmeldingen uit 2016 uitgevoerd. Daarnaast zijn de dossiers van de Rijksrecherche uit 2016 onderzocht die betrekking hebben op politiegeweld met ernstig letsel of de dood tot gevolg. De bevindingen over het jaar 2016 zijn vergeleken met bevindingen uit (vergelijkbare) onderzoeken over 2000, 2005 en 2010. Mogelijke verklaringen voor geconstateerde resultaten zijn in beeld gebracht met interviews en een expertmeeting met politiefunctionarissen uit verschillende geledingen van de politie”*.

Vier belangrijke conclusies kunnen uit het bovenstaande onderzoek worden vertaald naar de Belgische context:

- Vooreerst blijkt het analyseren van een dergelijke materie geen evidentie, in dit geval werden er immers een groot aantal meldingsformulieren geanalyseerd, idem dito wat

¹⁷⁷ Zie <https://www.lalibre.be/regions/bruxelles/emeutes-a-anderlecht-pour-la-memoire-de-adil-faites-plutot-des-prieres-pour-lui-et-laisser-la-justice-faire-son-travail-5e9220d2d8ad581631eb7f31>

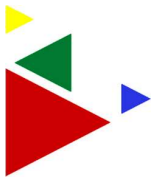
¹⁷⁸ Zie <http://weblex.irisnet.be/data/crb/doc/2020-21/140636/images.pdf> en <http://weblex.irisnet.be/data/crb/doc/2020-21/140605/images.pdf>

¹⁷⁹ Zie <http://weblex.irisnet.be/data/crb/doc/2020-21/140636/images.pdf>

Een aantal partijen stemden ook tegen, zie <https://www.bruzz.be/samenleving/grote-meerderheid-brussels-parlement-voor-resolutie-over-relatie-burger-politie-2020-12>

¹⁸⁰ Zie https://www.vu.nl/nl/Images/PW118_tcm289-943091.pdf

de dossiers betreft die werden behandeld door de Rijksrecherche. De outcome werd besproken met politiefunctionarissen van alle niveaus en diensten van de politie.

- Een tweede vaststelling is dat een dergelijk officieel onderzoek in België nog nooit heeft plaatsgevonden.
- Een derde vaststelling heeft betrekking op de opdrachtgevers van de Nederlandse studie. De studie werd besteld door de Nederlandse Politieonderwijsraad¹⁸¹ in het kader van het programma Politie en Wetenschap. De Belgische politie beschikt anno 2021 niet over fondsen die moeten toelaten wetenschappelijke onderzoeken te laten uitvoeren, noch doet de Belgische politie zelf aan wetenschappelijk onderzoek.
- Een vierde vaststelling: België beschikt niet over gecentraliseerde cijfers die betrekking hebben op illegitiem politiegeweld. Ook m.b.t. andere fenomenen, onder meer wat het etnisch profileren¹⁸², is de situatie niet anders.

Dit is ook de vaststelling die een student deed in 2015 in het kader van zijn masterproef¹⁸³ inzake geweldbeheersing: *“In het Belgische politielandschap is het niet eenvoudig om een globaal zicht te krijgen op het geweldgebruik door politieambtenaren. Het probleem ligt bij het gebrek aan een centraal en uniform registratiesysteem. Hoewel de omzendbrief GPI 62 voorziet in een meldingsplicht voor elke vorm van geweldgebruik, lijkt dit tot nu toe vooral dode letter te blijven. Lokale politiezones hebben meestal wel een eigen, intern registratiesysteem, al is het moeilijk dit voor heel België in kaart te brengen”*.

Artikel 17 van het K.B. van 03.06.2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie bepaalt het volgende: *“Los van het gerechtelijk of administratief onderzoek moeten de personeelsleden aan de functionele overheid waarvan ze afhangen onverwijld elk schietincident melden alsook elke diefstal, elk verlies of elke beschadiging van de bewapening die hen werd gegeven. De Minister van Binnenlandse Zaken legt de praktische modaliteiten vast voor de mededelingen van de schietincidenten”*. Naast de bevoegde bestuurlijke en gerechtelijke overheden, de plaatselijke preventiediensten, moeten nog een aantal diensten worden ingelicht, zoals de directie van de bestuurlijke informatie van de Federale Politie en de Algemene Inspectie¹⁸⁴. Het melden is niet alleen belangrijk om de incidenten van geweld en gebruik van wapens te kunnen inventariseren, maar ook om de context van het incident te begrijpen en hoe het zich heeft kunnen voordoen, dit om te kunnen verhelpen aan de vastgestelde tekortkomingen of gebreken, bij voorbeeld op het vlak van apparatuur of

¹⁸¹ De Nederlandse Politieonderwijsraad is een wettelijk adviesorgaan van de Nederlandse Minister van Justitie en Veiligheid. De Raad adviseert de minister, zowel gevraagd als ongevraagd, met betrekking tot het Nederlandse politieonderwijs. De raad heeft de volgende bevoegdheden:

- Bijdragen aan het onderhouden en ontwikkelen van een kwalificatiestructuur, met het oog op de arbeidsmarktontwikkelingen, zowel in nationaal als internationaal verband;
- Adviseren over de eisen die gesteld worden aan de beroepspraktijkvorming (werkend leren);
- Aansluiting zoeken tussen het politieonderwijs en het reguliere onderwijs;
- Adviseren over de Strategische Onderzoeksagenda van de politie;
- Verzorgen van de uitbesteding en de begeleiding van (toegepast) wetenschappelijk onderzoek.

¹⁸² Vaststelling in een rapport van Amnesty International van 2018, zie onder meer <https://www.apache.be/2020/06/09/gebrek-aan-cijfers-hindert-strijd-tegen-etnisch-profileren/?sh=83c5e04102de4d7931b04-1058763481>

¹⁸³ Van de Velde, N. (2015). Geweldbeheersing in de praktijk : een verkennend onderzoek, UGent, pagina 20, zie https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/213/231/RUG01-002213231_2015_0001_AC.pdf

¹⁸⁴ Wat op zich niet logisch is aangezien vaststellingen inzake schietincidenten tot de bevoegdheid behoren van het Comité P.

opleiding. Niet onbelangrijk, het maakt ook een democratische controle en transparantie van het functioneren van de politie mogelijk. Problematisch is dat de verplichte meldingen niet altijd door alle diensten van de Federale Politie en door de Lokale Politiekorpsen worden gedaan, waardoor de interne directie voor preventie en bescherming op het werk van de Federale Politie, die de informatie verzamelt, geen correct totaalbeeld heeft. Doorheen de jaren werd er regelmatig aangedrongen bij de politiediensten op een verbeterde rapportering, doch de neerwaartse trend in de rapportage zette zich nog door niettegenstaande de implementatie van een eenvormig informaticasysteem, MISI¹⁸⁵ genaamd. Hoewel dit systeem weliswaar waardevolle kwantitatieve informatie aanlevert, geeft het bovendien maar weinig informatie over de context waarin het geweld zich voordoet. Een ander probleem is het feit dat de cijfers die het MISI-systeem genereert, niet ter beschikking staan van de burger. Een betere afstemming rond wie wat doet inzake opvolging tussen de diensten die op de hoogte worden gebracht van de incidenten is eveneens noodzakelijk.

Een indirecte manier om te kijken naar mogelijk onrechtmatig politieel geweldgebruik, zijn de klachten, aangiften en meldingen die gedaan worden bij het Comité P en de Algemene Inspectie.

Wat het Comité P betreft werd m.b.t. de klachten inzake “van het legaliteits-, subsidiariteits- of proportionaliteitsbeginsel bij het aanwenden van dwang of geweld” in 2019 een stijging vastgesteld van het aantal klachten ten opzichte van 2018: van 7,4 naar 11 %¹⁸⁶. Wat de klachten betreft inzake “slagen en verwondingen” is er een stijging van 6,6 naar 8,2 %. Het gaat hier telkens om gemelde feiten, niet om bewezen feiten. Of het hier om een reële stijging gaat wordt onder meer in vraag gesteld door Professor Janssens¹⁸⁷ van de Universiteit van Gent: *“Het is al enkele jaren zo dat er meer bewustwording is over politiegeweld. Het is mogelijk dat mensen daardoor sneller een klacht neerleggen. Maar de impact van die bewustwording op de cijfers is eigenlijk moeilijk in te schatten”*. Wat racisme en discriminatie betreft stelt het Comité P in haar jaarverslag van 2019 dat 1/10de van de 742 feiten die door politiediensten moeten worden gemeld¹⁸⁸ betrekking hebben op racisme, discriminatie of xenofobie. Uit het jaarverslag blijkt evenwel ook dat er doorheen de jaren niet altijd nauwgezet werd gemeld door de politiediensten, waardoor ook deze cijfers geen absoluut nauwkeurig beeld geven. Daarenboven gaat het enkel om cijfers die door de politiediensten werden gemeld. In de krant L’Avenir van 08 juli 2020 wordt er m.b.t. het jaarverslag 2019 van het Comité P door onder meer Volksvertegenwoordiger Cécile Thibaut van de partij Ecolo betreurd dat *“het niet erg leesbaar is en het niet mogelijk maakt om een realiteit van het terrein te objectiveren, bovendien is het niet gemakkelijk te begrijpen en blijft het beperkt tot een koude analyse van de cijfers. Dit verslag laat geen analyse toe die verder gaat dan de cijfers”*.

¹⁸⁵ Melding incidenten – rapportage incidents

¹⁸⁶ Het gaat om feiten (in %) die het vaakst gemeld zijn in de klachten rechtstreeks ingediend bij het Comité P. Zie Jaarverslag Comité P 2019, pagina 13, https://comitep.be/document/jaarverslagen/2019NL_act.pdf

¹⁸⁷ Artikel in Bruzz van 02.07.2020, zie <https://www.bruzz.be/samenleving/aantal-klachten-bij-comite-p-gedaald-meeste-brusselse-politiezones-2020-07-02>

¹⁸⁸ Art. 26 van de wet van 18.07.1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten bepaalt dat *“elk lid van een politiedienst dat een misdaad of een wanbedrijf gepleegd door een lid van een politiedienst vaststelt, stelt daarover een informatief verslag op en bezorgt dat binnen vijftien dagen aan de directeur-generaal van de Dienst Enquêtes”*.

Ook de Algemene Inspectie beschikt over cijfers, meer bepaald m.b.t. feiten van slagen en verwondingen, waar de trend dalend is tussen 2013 en 2019 (meer dan 125 feiten in 2013 t.o.v. 70 feiten in 2019). Ten opzichte van 2019 is 2020 stabiel (72 gevallen).

In dit verband is enige duiding op zijn plaats, want indien er twee controleorganen bestaan, lopen die elkaar dan niet voor de voeten? Er bestaat een taakverdeling¹⁸⁹ op gerechtelijk vlak tussen het Comité P en de Algemene Inspectie, waaruit blijkt dat racisme tot de bevoegdheidssfeer behoort van het Comité P. Ook onderzoeken inzake het overlijden van een onder toezicht van een politiedienst gestelde persoon, terroristische misdrijven, omkoping in georganiseerde context, misdrijven in het kader van bijzondere opsporingsmethodes, e.a. worden prioritair aan het Comité P toegekend. De Algemene Inspectie daarentegen zal dossiers inzake willekeurige aanhouding en opsluiting, schending van het beroepsgeheim, ongeoorloofde toegang tot informaticasystemen, zedenmisdrijven gepleegd door personeelsleden van de politie, feiten van belaging, diestallen en drugs misdrijven, behandelen. Bovendien is er regelmatig structureel overleg tussen de beide controleorganen.

Er is in elk geval nood aan een duidelijk en eenvormig rapportagesysteem waardoor de problematiek kan worden geobjectiveerd.

10. Wat doet de politie nu eigenlijk allemaal verkeerd? Een overzicht...

Muriel SACCO, sociologe en docent aan de ULB, wijst in 2010 in haar onderzoek naar het in de Anderlechtse wijk Kuregem gevoerde overheidsbeleid erop dat *“jongeren wantrouwig staan tegenover controles en dat ze in ieder geval als negatief en onrechtvaardig worden ervaren¹⁹⁰”*. Voor Muriel SACCO is er in 2020, 10 jaar na haar onderzoek, niets fundamenteels gewijzigd in de wijk, *“het is niet alleen de aanwezigheid van de politie die een probleem is. De relatie tussen de inwoners en de politie is ook problematisch. Als de politie tussenkomt, is het uitgangspunt altijd verdachtmaking”*. Het manier van optreden van de politie zit verkeerd volgens SACCO, *“inwoners van de volkswijken worden immers altijd in de gaten gehouden. De ene keer is het omwille van delinquentie, de andere keer omwille van drugshandel, dan weer is het omwille van terrorisme, de mensen hier worden altijd beschouwd als gevaarlijk. Het motief van de tussenkomst verandert een beetje maar de houding blijft er een van verdachtmaking”*. Als oplossing moet er terug een dialoog tot stand komen en er is een omslag nodig van een *“cultuur van controle naar een cultuur van overleg¹⁹¹”*.

Niet onbelangrijk is de vaststelling dat dertig Belgische organisaties¹⁹², eveneens in een zoektocht naar oplossingen, hun krachten hebben gebundeld in een “Coalitie voor een

¹⁸⁹ Ministeriële richtlijn tot regeling van de taakverdeling inzake de opdrachten van gerechtelijke politie betreffende de misdrijven waarbij politieambtenaren betrokken zijn, 22.09.2011, niet gepubliceerd. De vraag kan trouwens worden gesteld waarom dit document niet gepubliceerd is.

¹⁹⁰ Tijdschrift Mondiaal Nieuws, “Politie overal, gerechtigheid nergens! - De politie en de volkswijken in tijden van corona”, 08.05.2020, zie <https://www.mo.be/interview/politie-overal-gerechtigheid-nergens>

¹⁹¹ Zie <https://plus.lesoir.be/294203/article/2020-04-13/carte-blanche-anderlecht-il-est-temps-de-passer-dune-culture-du-controle-une>

¹⁹² *De Coalitie bestaat uit volgende organisaties: ACLI Vlaanderen vzw, ACV-CSC, AIF+ vzw, Asbl Objectif - mouvement pour l'égalité des droits, BALKAN Igbtqia, Bamko asbl, BePax, BOEH!, CBAI asbl, Collectif Contre l'Islamophobie, ella vzw | Kenniscentrum gender en etniciteit, ENAR Europe, ENAR Belgium, Federatie van Marokkaanse Verenigingen, FENIKS vzw, Hand in Hand tegen racisme vzw, Hand-in-Hand Gent, Internationaal Comité vzw, Job@Ubuntu, Kif Kif vzw, Le Collectif Mémoire Coloniale de Lutte contre les Discriminations, Le

interfederaal actieplan tegen racisme". De coalitie werkte 11 acties¹⁹³ uit die op 22 mei 2018 in de Kamer van Volksvertegenwoordigers werden voorgesteld. De coalitie pleit er onder meer voor om de in 2001 in de Zuid-Afrikaanse stad Durban door de Belgische overheid ondertekende verklaring¹⁹⁴ tegen racisme concreet om te zetten in een nationaal actieplan tegen racisme, waar de landen zich op het ogenblik van de ondertekening toe verbonden hebben. Anno 2020 is de Belgische staat hierin nog altijd niet geslaagd, hoewel er beterschap in zicht is. Op 25 september 2020 werd immers, in het kader van de uitrol van een Nationaal Actieplan tegen Racisme, een "startnota"¹⁹⁵ besproken door de diverse overheden van dit land. Doel is om aan de hand van een aantal strategische doelstellingen de strijd tegen racisme in alle domeinen¹⁹⁶ gecoördineerd aan te pakken. Het gaat onder meer om een algemeen en gecoördineerd beleid te voeren tegen racisme via een efficiënte samenwerking tussen alle partners. Wat de politie betreft wordt er onder meer naar gestreefd om slachtoffers aan te moedigen om feiten te melden - in het bijzonder bij kwetsbare groepen - en om de toegankelijkheid van de klachtenmechanismen te verhogen.

De hierboven vermelde "coalitie voor een interfederaal actieplan tegen racisme" deed reeds in 2018 de volgende vaststellingen en voorstellen :

- Door de veelheid aan meldpunten¹⁹⁷ is er geen centrale registratie van feiten van racisme.
- Er moet een meldingsplicht worden ingevoerd nodig voor ambtenaren, magistraten, openbare gezagsdragers en bij uitbreiding leraars, scheidsrechters, arbeidsbemiddelaars, immobiliënmakelaars, enz. die getuige zijn van racisme of racistische discriminatie.
- Hoewel de deontologische code van de politiediensten in haar artikel 24¹⁹⁸ bepaalt dat politieambtenaren zich moeten onthouden van iedere vorm van discriminatie, maakt de Wet op het Politieambt geen melding van het verbod op racisme en discriminatie.

Monde des Possibles – Liège, Liga voor Mensenrechten, Ligue des droits de l'Homme, Merhaba vzw, Minderhedenforum, MRAX, Mwindi Kitoko, ORBIT vzw, Platform Allochtone Jeugdwerkingen, Réseau de Soutien aux Victimes Brésiliennes de la Violence Domestique, RIMO Limburg vzw, Samenlevingsopbouw sector, School zonder Racisme vzw, SHARE (Forum des Migrants), Tayush, Union des Progressistes Juifs de Belgique, VZW Jakoeboe – Welzijnsschakel Vluchtelingen Oostende.

¹⁹³ Zie

https://www.samenlevingsopbouw.be/images/sov/pdf/persberichten/2018_05_22_coalitie_racisme_Dossier_actievoorstellen.pdf.

¹⁹⁴ UN, Durban Declaration and Programme of Action to Combat Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance, Durban, 2001. Zie https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Durban_text_en.pdf.

¹⁹⁵ Zie <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/09/25/akkoord-over-nationaal-actieplan-tegen-racisme/>

¹⁹⁶ Hierbij zal onder meer zal worden ingezet op het optimaliseren van de monitoring en het onderzoek naar racisme, het inzetten op opleiding en sensibilisering tegen racisme, het beschermen en ondersteunen van slachtoffers, het inzetten op een performante wetgeving die effectief en efficiënt wordt toegepast, het aanpakken van Cyberhate, het nastreven op de werkvloer van diversiteit, het intensifiëren van het diversiteitsbeleid in het onderwijs, en andere maatregelen.

¹⁹⁷ Het gaat hier volgens de Coalitie om de volgende mogelijkheden: Unia, politie, Comité P, contactpunten discriminatie van de vakbonden, bepaalde inspectiediensten, ombudspersonen, enz.

¹⁹⁸ Artikel 24 bepaalt: "De personeelsleden eerbiedigen de waardigheid van elke persoon, ongeacht de redenen of omstandigheden die hen in contact brengen met die persoon. Bij de uitoefening van hun ambt onthouden ze zich van elke vorm van discriminatie en van elke vorm van partijdigheid, ongeacht de reden ervan en in het bijzonder : het zogenaamde ras, de huidskleur, de afstamming, de nationale herkomst, het geslacht of de

- De deontologische code van de politiediensten is een te passief document. Een meer actieve uitvoering ervan is noodzakelijk, onder meer door
 - meer vorming te voorzien, waar ook mensenrechtenorganisaties moeten worden bij betrokken;
 - het systematisch registreren van politiecontroles zowel voor identiteitscontroles, fouilleringen, huiszoekingen als arrestaties;
 - het systematisch meedelen aan de gecontroleerde van de reden van de controle en het meegeven van een ontvangstbewijs van de controle. Met dit ontvangstbewijs kan de gecontroleerde aantonen hoe vaak hij/zij gecontroleerd is geweest;
 - op regelmatige tijdstippen inzetten op ontmoetingen met mensen met een migratiegeschiedenis, met een speciale nadruk op jongeren. Organisaties met ervaring in bemiddeling kunnen daarbij betrokken worden.
- Onderzoek bewijst volgens de coalitie dat er sprake is van etnische profilering¹⁹⁹ bij de Belgische politie. Heldere politierichtlijnen moeten worden opgesteld over de manier waarop politiehandelingen kunnen worden getroffen zonder risico op willekeur en discriminatie. Er moet een duidelijkere standaard van redelijk vermoeden worden ingevoerd waarbij politieactiviteiten kunnen worden uitgevoerd volgens objectieve criteria. Dat vergt vorming maar ook een uitgebreide monitoring van politieactiviteiten, uitgesplitst per reden, zoals nationale of etnische afkomst, taal, religie en nationaliteit. Ook de deontologische code moet in die zin verder worden verfijnd.
- Mensenrechtenorganisaties en politieambtenaren worden bij het geven van deze vormingen betrokken.

Midden juni 2020 werd door 7 organisaties²⁰⁰ een nieuwe campagne²⁰¹ “Niet Normaal – Stop etnisch profileren” gelanceerd. Ook zij hebben voor de politie een boodschap met voorstellen²⁰² om de problematiek aan te pakken:

- Erkennen van de problematiek van het etnisch profileren en het creëren van een juridisch kader om het te voorkomen.
De politie moet worden verplicht om gecontroleerde personen een controlebewijs te geven. Dit interventieattest met de identificatie van de politieagent, het tijdstip en de reden van de controle moet aan de persoon worden overhandigd.
De wet op het politieambt voorziet niet in de regels die tijdens een achtervolging moeten worden toegepast. Het geeft de politie te veel ruimte en er zijn te veel tegenstrijdigheden in de regelgeving. Zonder een nauwkeurig en bindend juridisch

seksuele geaardheid, de burgerlijke stand, de geboorte, de taal, het patrimonium, de leeftijd, de religieuze of filosofische overtuigingen, de gezondheid, de handicap of de fysieke kenmerken.” Zie http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2006051033&table_name=wet.

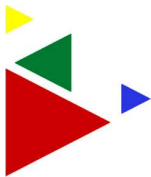
¹⁹⁹ Onder etnische profilering wordt in de tekst van de Coalitie voor een interfederaal actieplan tegen racisme begrepen: “Het gebruik door de politie, zonder oogmerk en redelijke rechtvaardiging, van gronden zoals ras, kleur, taal, religie, nationaliteit of nationale of etnische afkomst, bij controle-, bewakings- of onderzoeksactiviteiten.”

²⁰⁰ Het gaat om Amnesty International, JES Brussel, de Liga voor Mensenrechten, het Minderhedenforum, Uit De Marge, la Ligue des Droits Humains, het MRAX én activist Yassine Boubout.

²⁰¹ Zie <https://stopethnicprofiling.be/nl/>

²⁰² Zie <https://www.solidair.org/artikels/politiegeweld-bestrijden-van-minneapolis-tot-brussel>

kader is het voor politieambtenaren onmogelijk om objectief te beoordelen of de voorwaarden voor een achtervolging vervuld zijn²⁰³.

- De oprichting van een onafhankelijk controleorgaan met een betrokkenheid van de bevolking om toezicht te houden op de politie zou een belangrijke stap kunnen zijn tegen de straffeloosheid en voor betere betrekkingen tussen de burgers en de politie
- Er is nood aan een buurtpolitie die divers is en niet aan een gemilitariseerde politiemacht, zodat ze echt een afspiegeling is van de bevolking. Er moeten meer politieagenten worden aangeworven die de wijken waarin ze moeten werken goed kennen.
- Beschermen van het recht van burgers om politieacties te documenteren. Filmen of fotograferen moet de burger de mogelijkheid geven om de politie ter verantwoording te roepen en hun versie van het verhaal te vertellen, of te tonen. Wanneer bodycams gebruikt worden, moet dit gebeuren in een kader dat, voor de burger, toegang en transparantie over de beelden garandeert.
- Klachten moeten onderzocht en geregistreerd worden door een onafhankelijke instantie, extern aan de politie, die adequate opvolging en updates bezorgt aan de klager.

Ook MYRIA deed begin 2021 een aantal voorstellen naar de politie toe:

- Zorgen voor betrouwbare statistieken over sterfgevallen en ernstige incidenten van Belgen en vreemdelingen onder politiecontrole.
- Het beter voorbereiden van de politie met betrekking tot de problematiek door middel van opleidingen over de realiteit van de migratie en de grondrechten.
- Garanderen van het recht om een klacht in te dienen voor mensen zonder wettig verblijf zoals voor elk slachtoffer van een misdrijf, zonder angst om te worden uitgezet omwille van die reden.
- Effectief, onafhankelijk en snel onderzoek doen naar alle verdachte sterfgevallen en beschuldigingen van mishandeling van buitenlanders, met onder meer een aanpassing van de Omzendbrief COL 10/2017 van het College van Procureurs-generaal om ervoor te zorgen dat er een doeltreffend onderzoek wordt ingesteld naar elke plausibele beschuldiging van mishandeling of de dood van buitenlanders, onder meer door maatregelen te nemen om mogelijke collusie tussen politieagenten die bij de feiten betrokken zijn, te voorkomen.
- Ervoor te zorgen dat passende ordemaatregelen, strafrechtelijke en disciplinaire sancties worden genomen voor elke daad van slechte behandeling die buiten redelijke twijfel is bewezen.
- Het monitoren van arrestaties, grenssluitingen en verwijderingsoperaties van vreemdelingen, met beeld- en geluidsregistratie.
- Het wegnemen van de bestraffing van klokkenluiders en iedereen die beelden van gevoelige politie-interventies in het algemeen belang en met respect voor de privacy van de betrokkenen maakt of verspreidt.

²⁰³ NVDR: Het Comité P heeft in 2020 hierover nog een toezichtsonderzoek gepubliceerd "Interceptie-technieken" genaamd, zie

<https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/onderzoeksrapport%20over%20de%20interceptietechnieken%20van%20voertuigen.pdf>

Het “Forum des jeunes” publiceerde op haar beurt een rapport²⁰⁴ m.b.t. de bevindingen van een bevraging begin december 2020 van 1.408 jongeren. Hieruit blijkt dat 7 op 10 jongeren het gevoel hebben dat controles systematisch hen viseren en ook dat er meer angst dan respect uitgaat naar een politiepatrouille. Ook is men de mening toegedaan dat “de politie zichzelf controleert”. Te weinig jongeren zijn op de hoogte van hun rechten en plichten en 70 % onder hen kent de GAS-wetgeving niet. De jongeren zien zelf een betere relatie met de politie als volgt:

- Meer wederzijds respect: een politie die geduldig en begrijpend is in plaats van direct te dreigen en te bestraffen.
- Een betere communicatie: de communicatie verloopt te vaak op een brutale of onbeleefde manier.
- Geweld: het onrechtmatig geweld van politieambtenaren moet worden aangepakt. Bij de jongeren overheerst het beeld dat politieambtenaren die in de fout gaan ongestraft blijven.
- Elkaar beter leren kennen: de jongeren wensen zowel de politie beter te leren kennen via de school, maar ook de politiemensen waarmee ze bijna dagelijks in contact (kunnen) komen.
- Een opleiding die meer gericht is op het sociale: opleidingen binnen de politie moeten meer aandacht besteden aan kennis van de jeugd en jeugdvriendelijke communicatie, aan non-discriminatie, aan kennis van mensenrechten en het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind, aan psychologie, empathie, emotiemanagement, geweldloze communicatie, intercultureel conflictmanagement en sociologie.

In het buitenland worden gelijkaardige problemen vastgesteld. Onder de titel “The Met takes bold steps to further increase trust and public confidence” lanceerde de Metropolitan Police (MET) van Londen eind 2020 een actieplan²⁰⁵ om tegemoet te komen aan klachten vanuit de BAME²⁰⁶-gemeenschap m.b.t. haar optreden. Interessant is de vaststelling dat meer dan 400 individuen en organisaties actief hebben meegeholpen aan het schrijven van het actieplan, waaronder 100 organisaties uit het middenveld. In uitvoering van dit actieplan zullen door de MET de volgende maatregelen worden genomen:

- Politiediensten zullen gegevens over de etnische afkomst van voertuigbestuurders die worden tegen gehouden moeten verzamelen en publiceren.
- Het evalueren van het gebruik van handboeien, ten einde in te spelen op de perceptie dat het de norm is geworden voor personen uit de BAME-gemeenschap om geboeid te worden wanneer ze worden tegen gehouden of tijdens zoekopdrachten.
- Het verbeteren van de relaties met kinderen en jongeren is van vitaal belang voor de latere verstandhouding eens zij volwassen zijn.
- Hoewel er ondertussen 5000²⁰⁷ BAME-politieagenten in dienst zijn binnen de MET, is de politie nog te blank en te mannelijk; er moeten uit deze gemeenschappen meer kandidaten worden aangeworven.

²⁰⁴ Zie <https://forumdesjeunes.be/wp-content/uploads/2020/12/Avis-Police-BONNE-VERSION.pdf>

²⁰⁵ Zie <https://www.london.gov.uk/publications/action-plan-transparency-accountability-and-trust-policing>

²⁰⁶ Afkorting voor Black, Asian, Minority, Etnic.

²⁰⁷ Op een totaal van 40.000.

- Er wordt versterkt ingezet op een betere kennis en begrip voor feiten, gebeurtenissen, waarden en overtuigingen van de BAME-gemeenschappen.
- BAME-politieagenten moeten beter kunnen doorstromen naar hogere functies.
- Interne controleprocessen moeten worden herbekeken om wangedrag vlugger te detecteren en om hieruit beter lessen te kunnen trekken.
- De politie zal meer en beter samenwerken met het controleorgaan IOPC²⁰⁸.
- Er zal meer gebruik worden gemaakt van bodycams en deze beelden zullen veralgemeend worden geanalyseerd onder meer in het kader van opleidingen “escalatie/de-escalatie”.
- Er zal worden nagegaan welke de mogelijkheden zijn om de activiteiten van de politiediensten beter en meer bekend te maken aan het grote publiek.

De syndicale partners komen op voor de rechten van hun leden en ook zij doen voorstellen in de door hen opgestelde eisenbundels²⁰⁹:

- De politieambtenaar die het slachtoffer is van de geweld moet op eenduidige wijze worden ondersteund, zorg en nazorg krijgen aangeboden en worden begeleid.
- Geweld tegen politieambtenaren mag nooit worden getolereerd en moet worden aanzien als een verzwarende omstandigheid en krijgt altijd een vervolg.
- Geweld tegen politieambtenaren moet altijd worden gemeld en geregistreerd.
- De schade (rechtstreekse, morele, rechtspleging,...) wordt steeds binnen het Burgerlijk Recht verhaald op de veroorzaker, in dit geval de dader van de geweldpleging. Een systematische burgerlijke partijstelling van de werkgever is niet enkel een sterk signaal naar de dader toe, maar getuigt ook van een 100 % steun aan het politiepersoneel.
- Een sensibiliseringscampagne naar de bevolking toe, zoals door de overheid beloofd in 2013, is meer dan noodzakelijk.
- Eerder genomen engagementen m.b.t. de verbetering van de rechtspositie van de politieambtenaren die slachtoffer zijn van geweld moeten worden uitgevoerd.
- Er moet een bijzondere juridische bescherming komen voor bijzondere interventieprocedures.
- De personeelsleden dienen te beschikken over alle nodige beschermingsmiddelen waardoor zij hun taken in alle veiligheid kunnen uitvoeren.
- Een lik op stuk beleid moet worden gevoerd.
- Een strenge aanpak van de valse klachten.

In politiemiddens worden de klachten die worden geuit m.b.t. het optreden van de politie door sommigen afgedaan als overdreven, wordt gesteld dat veel klachten ongegrond blijken te zijn of dat er ondanks de media-aandacht die wordt gezocht helemaal geen klacht werd ingediend. Dat was ook de mening van de Burgermeester van Antwerpen in 2016 toen hij stelde²¹⁰: *“dat er verontwaardiging ontstaat over het optreden van de politie kan misschien soms terecht zijn, maar in de grote meerderheid van de opgeklopte gevallen blijkt dat er niets van dat zogenaamde overdreven geweld aan is. Ik zal u zeggen, bij al die gevallen die er in de media zijn gekomen, is er uiteindelijk maar één keer echt een klacht binnengekomen. En*

²⁰⁸ Independent Office for Police Conduct, zie <http://policeconduct.gov.uk/>

²⁰⁹ Zie <https://nspv.be/nl/download/send/4-nederlands/458-eisenbundel-2019?acm=1266> en <https://vsoa-pol.be/Eisenbundel2020.pdf>

²¹⁰ Zie https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20160223_02145187

waarom? Omdat ze weten dat als er een verklaring moet afgelegd worden ze wel eens door de mand kunnen vallen”.

Uit een rapport van Human Rights Watch van 2016 stelt de auteur dat “we slecht geplaatst zijn om de reikwijdte van het politiemisbruik te bepalen. Maar toch leeft de perceptie bij minderheden, vooral bij personen van Noord-Afrikaanse afkomst, dat er effectief een patroon is. Sommige politieagenten die we hebben gesproken, gaven dit ook aan. Soms is perceptie belangrijker dan realiteit. Als een gemeenschap zich geïsoleerd voelt, kan een kloof ontstaan met de overheid. Dat is precies wat extremistische groepen als IS²¹¹ willen”.

Net daarom is het belangrijk dat de politie steeds op dezelfde manier optreedt in gelijkaardige gevallen. Sommigen²¹² stellen dat het politieoptreden wijzigt naar gelang van de bevolkingsgroep waar moet worden opgetreden. Voor sommigen is dat het geval in bv. Frankrijk waar andere voorzorgsmaatregelen worden genomen door de politie met betrekking tot bijvoorbeeld een betoging georganiseerd door de “gele hesjes” dan ten aanzien van een betoging die wordt georganiseerd in het kader van de pensioenhervorming door werknemers, ambtenaren, vakbondsleden.

Ten slotte verdient ook de mening van Cynthia Renaud, voorzitter van de International Association of Chiefs of Police (IACP), meer dan bijzondere aandacht. In een artikel in het tijdschrift²¹³ van de IACP van december 2020 gaat ze, in het kader van de kritiek die steeds vaker wordt geuit op het optreden van de politie, dieper in op het belang van het verzamelen en gebruiken van data om ook “het verhaal van de politie te vertellen”. Betrokkene geeft aan dat “we over gegevens moeten beschikken en gebruiken om de burgers te laten zien dat het beeld dat nu van de politie wordt geschetst het beroep grotendeels verkeerd voorstelt en onnauwkeurig weergeeft van wat onze agenten elke dag doen”. Ze vervolgt dat “de uitdaging waar we gezamenlijk voor staan is dat incidenten vaak aan het publiek worden gepresenteerd zonder de juiste context en zonder dat het publiek inzicht krijgt in hoe zeldzaam het gebruik van geweld eigenlijk is. Helaas heeft de politie als beroepsgroep anderen het voortouw laten nemen bij het verzamelen van deze gegevens, waardoor zij eigen analyses maken en eigen conclusies trekken. Zonder correcte gegevens over het gebruik van geweld door de politie, laten we het aan anderen over om een verhaal te brengen over het geweld dat wordt toegepast door de politie. Dit is onaanvaardbaar, het belemmert het vermogen van een beroepsgroep om eventuele problemen aan te pakken en, als gevolg daarvan, is potentieel schadelijk voor de relaties tussen de gemeenschap en de politie”. Ze besluit met het antwoord op de vraag waarom hierop moet worden ingezet: “Eén van onze doelstellingen als politieverantwoordelijken is om het verhaal te brengen van de dagelijkse inzet en het harde werk dat onze agenten elke dag doen, inclusief incidenten met gebruik van geweld. Zelfs als het onderwerp moeilijk is, hebben we een verantwoordelijkheid tegenover onze gemeenschappen om zo transparant mogelijk te zijn”.

²¹¹ Islamic State

²¹² Zie <https://www.publicsenat.fr/article/politique/violences-policiers-vers-une-prise-de-conscience-de-l-executif-149152>

²¹³ Zie <https://www.policechiefmagazine.org/pres-message-importance-of-using-data-to-tell-story/?ref=df245679fb245fd2a2d3e98f947d432b>

Ondertussen heeft de FBI een databank²¹⁴ gecreëerd, waarin informatie wordt opgenomen over incidenten met betrekking tot het gebruik van geweld door de politie, evenals informatie over de omstandigheden, de betrokken partijen en de betrokken functionarissen. Het doel is om deze informatie toegankelijk te maken voor het brede publiek.

Samengevat, iedereen dringt aan op maatregelen om te komen tot minder illegitiem geweld gepleegd door de politie en minder geweld gepleegd op de politie. Over één ding is iedereen het dus eens, er moet minder geweld komen.

11. Discriminatie, racisme en geweld ten opzichte van de politie

Zoals er aandacht moet worden besteed aan onoordeelkundig geweld gebruikt door de politie, is het tevens noodzakelijk om dieper in te gaan op geweld waarvan politiefunctionarissen het slachtoffer zijn. Dat dit fenomeen niet verwaarloosbaar is, bewijst de aandacht die er de laatste jaren aan besteed werd. Zo voerde het Comité P er een aantal toezichtsonderzoeken over uit, onder meer in 2012²¹⁵, 2014²¹⁶ en 2018²¹⁷. Het College van Procureurs-Generaal publiceerde in 2017 de omzendbrief 10/2017²¹⁸ met betrekking tot de *“gerechtelijke afhandeling van de gevallen waarin geweld werd gebruikt tegen de politiediensten en deze waarin de politiediensten zelf geweld gebruikten met de dood of een ernstige inbreuk op de lichamelijke integriteit als gevolg”*. Deze omzendbrief werd overigens herzien²¹⁹ op 24 november 2020.

Sinds begin 2018 staat voor de personeelsleden van de geïntegreerde politie een website online over geweld tegen personeelsleden van de politie waar elk feit waarbij een medewerker fysiek of psychisch wordt aangevallen of bedreigd er kan worden gemeld. Er wordt ook een overzicht gegeven van de administratieve procedures die er bestaan en van het aanbod aan juridische en psychosociale steun. Het huidige strafwetboek voorziet tevens in een strengere bestraffing voor misdaden of wanbedrijven, gepleegd op politiefunctionarissen. De lichtste vorm van slagen en verwondingen, die maximaal kunnen worden bestraft met een gevangenisstraf van 8 dagen tot 6 maanden, kunnen wanneer een politiefunctionaris slachtoffer is, tot een gevangenisstraf van 1 jaar leiden. In dat geval is dus ook voorlopige hechtenis mogelijk. Bij voorbedachte rade wordt de maximale strafmaat van 1 jaar verdubbeld tot 2 jaar. In geval van doodslag en moord gelden reeds de zwaarste straffen van respectievelijk 20 tot 30 jaar opsluiting of levenslange opsluiting.

Het Duitse Bundeskriminalamt (BKA) publiceert jaarlijks een rapport²²⁰ over het aantal geweldplegingen op politieambtenaren. Uit het rapport van 2019 blijkt dat in 36.959 gevallen van geweld tegen politiefunctionarissen werden geregistreerd, zijnde een stijging met 8

²¹⁴ Zie <https://www.fbi.gov/services/cjis/ucr/use-of-force#:~:text=The%20FBI%20created%20the%20National,agencies%20on%20January%201%2C%202019>.

²¹⁵ Toezichtsonderzoek naar diverse vormen van geweld gepleegd tegen leden van de Brusselse politiediensten of door hen ondergaan en naar de impact daarvan op de werking van de politie.

²¹⁶ Zie <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2014-11-20%20Monitoring%20van%20het%20fenomeen%20van%20geweld%20tegen%20politieambtenaren.pdf>

²¹⁷ Zie <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2018-06-08%20geweld%20tegen%20politie.pdf>

²¹⁸ Zie https://www.om-mp.be/sites/default/files/u1/col10_2017_col_fr_nl.pdf

²¹⁹ Zie https://www.om-mp.be/sites/default/files/u147/col10_2017_geweld_politie_v_24.11.2020_frn1.pdf

²²⁰ Zie https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/Lagebilder/GewaltGegenPVB/gewaltGegenPVB_node.html

procent ten opzichte van 2018. Dat betekent dat in Duitsland dagelijks 200 personeelsleden van de politie geconfronteerd worden met geweld tegen hun persoon. Interessant is de vaststelling dat de grootste steden van Duitsland, zijnde Berlijn, Hamburg, München, Keulen en Frankfurt am Main pas opduiken in de statistieken na plaats 20.

In 2019 waren er in Nederland 10.624 politiefunctionarissen het slachtoffer van geweldsincidenten, wat een lichte afname vormt ten opzichte van 2018. Toen ging het om een totaal van 10.781²²¹.

In België bleek uit een hoorzitting in de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 07 juli 2020 van onder meer de Procureur-generaal C. De Valkeneer en advocaat-generaal I. Godart dat het aantal zaken²²² met betrekking tot geweld op de politie, dat tussen 2010 en 2019 binnenkwam op de parketten, met nagenoeg 21% daalde. Tevens bleek dat het aantal zaken dat werd geseponneerd vanaf 2015 daalde tot onder de 40% in 2019.

In dezelfde hoorzitting kwamen ook hogere maximumstraffen voor geweldfeiten tegen de politie aan bod. Hogere maximumstraffen zijn volgens zowel de Commissaris-generaal als de Korpschef van Namen evenwel niet de oplossing. Ze twijfelen eraan dat het verhogen van de strafmaat voor geweld op politieambtenaren wel werkzaam is om het geweld in te perken of te voorkomen. De daders moeten volgens hen wel *“snel een effectieve straf opgelegd krijgen”*. Een wetenschappelijke studie²²³ van 2016, uitgevoerd door professor Michel Lander, bevestigt dat de zwaarte van de straf, zelfs voor delicten die kunnen leiden tot langdurige gevangenisstraffen of de doodstraf, de misdaadcijfers niet doen dalen. Ook het Amerikaanse Ministerie van Justitie is die mening toegedaan.

Uit het antwoord²²⁴ van de Minister van Binnenlandse Zaken op een parlementaire vraag gesteld door de Heer Demon bleek dat op langere termijn de cijfers over opzettelijke slagen en verwondingen tegen zowel lokale- als federale politiemedewerkers stabiel bleef.

Niet enkel personeelsleden van de politie maar ook brandweer- en ambulancepersoneel klagen over toenemend geweld waarvan zij het slachtoffer zijn tijdens het uitoefenen van hun werkzaamheden. Zo besprak de Franse Senaat²²⁵ 19 voorstellen eind december 2019 die de veiligheid van de Franse brandweermannen moeten verhogen. Uit het parlementair verslag blijkt dat niet alleen het aantal geweldplegingen de hoogte ingaat, maar dat de aanvallen ook steeds ernstiger worden. In het rapport wordt verwezen naar de Franse socioloog Dominique Schapper²²⁶ die hieromtrent schreef: *“Het geweld waarvan de brandweer het slachtoffer is, lijkt deel uit te maken van een brede afwijzing van het gezag, de publieke macht en de normen. Het geweld dat het gevolg is van deze afwijzing heeft niet alleen betrekking op de brandweer,*

²²¹ Zie overzichtstabel https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/algemeen/algemeen/gtpa-cijfers-vergelijk-2017_2018_2019.pdf

²²² Alle zaken werden geselecteerd op basis van de tenlasteleggingscodes “41A – Smaad”, “41B – Slagen aan een persoon met een openbare hoedanigheid”, 41C – “Weerspannigheid tegenover de overheid of tegenover personen met een openbare hoedanigheid” en 41F – “Aanzetten tot oproer”, evenals van de twee contextcodes “Geweld tegen slachtoffer beschermd door artikel 410bis Sw.” en “Geweld tegen een lid van de politiediensten”.

²²³ Zie <https://www.hec.edu/en/knowledge/articles/what-causes-crime>

²²⁴ Met in totaal 852 gevallen in 2017, 789 in 2016, 809 in 2015, 923 in 2014 en 868 in 2013, zie <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/algemeen/geweld-tegen-en-door-politie-neemt-niet-toe-ook-niet-in-brussel/10277443.html>

²²⁵ Zie https://www.senat.fr/rap/r19-193/r19-193_mono.html#toc1

²²⁶ Franse sociologe en politicologe, zie https://fr.wikipedia.org/wiki/Dominique_Schnapper

maar is een maatschappelijk fenomeen dat ook politieagenten, gendarmes, dokters, verplegers en leraren treft".

Dat geweld tegen politieambtenaren onaanvaardbaar is bewijzen de diverse initiatieven die sinds jaren worden genomen. Een overzicht:

- Het nummer 23²²⁷ van de jaargang 2012 van het tijdschrift "Cahiers Politiestudies" was aan geweld gewijd.
- In 2013 werd er binnen de Federale Politie een eerste slachtofferbevraging gerealiseerd met het oog op beeldvorming rond geweld gepleegd op de politie. Het onderzoeksrapport "Wat flik je me nu? Een Onderzoek naar geweld tegen politie" resulteerde in tal van aanbevelingen²²⁸.
- Op 13 maart 2014 publiceerde het Belgisch Staatsblad een M.B. met betrekking tot de steun die het stressteam van de Federale Politie levert in het kader van de opvang en de begeleiding van de personeelsleden die slachtoffer zijn geworden van geweld door derden, evenals ten voordele van hun familie.
- Op 04 juni 2014 werd een studiedag²²⁹ georganiseerd door het "Centre for Policing and Security" (CPS) rond het gezag van de politie en hoe dit gezag moet worden afgedwongen.
- In 2018 voerde het Comité P een toezichtsonderzoek²³⁰ uit dat betrekking had op het geweld gepleegd op de politiediensten.
- De Kamer van Volksvertegenwoordigers nam in 28.11. 2019 een resolutie²³¹ aan om geweld tegen leden van de politiediensten tegen te gaan.
- Begin juli 2020 werden er in de Kamer van Volksvertegenwoordigers hoorzittingen²³² gehouden over de problematiek.
- Ook de syndicale partners lieten zich niet onbetuigd in het formuleren van voorstellen²³³.

De problematiek van het geweld tegen politieambtenaren werd tevens opgenomen in de nota van de formateurs die in 2020 geleid heeft tot het ontstaan van de regering De Croo. De Minister van Binnenlandse Zaken, Mevrouw Verlinden, besteedt in haar beleidsverklaring²³⁴

²²⁷ Zie <http://www.maklu-online.eu/nl/tijdschrift/cahiers-politiestudies/jaargang-2012/23-geweld-en-politie/>

²²⁸ J.M. Van Branteghem, E. Truyens, K. Van Altert en I. Verwee, Wat flik je me nu? Een onderzoek naar geweld tegen politie, 2013, niet gepubliceerd document n.a.v. een ministeriële werkgroep "beeldvorming".

²²⁹ Zie <http://www.politiestudies.be/vrij.cfm?id=225>

²³⁰ Zie <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2018-06-08%20geweld%20tegen%20politie.pdf>

²³¹ Zie <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/55/0443/55K0443004.pdf>

²³² Zie <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/55/1592/55K1592001.pdf>

²³³ Zie onder meer <https://vsoa-pol.be/Eisenbundel2020.pdf>,

<https://twitter.com/vsoapolitie/status/1318155387137380360>, <https://www.hetacv.be/acv-openbare-diensten/nt-magazine/nt-magazine-oktober-2020/de-confrontatie>,

https://www.facebook.com/nspvnspsngps/videos/geweld-tegen-politie-effectieve-voortuitgang-nspv/662016638013359/?so=permalink&rv=related_videos

²³⁴ Zie <https://verlinden.belgium.be/sites/default/files/articles/Beleidsverklaring20201112.pdf>, pagina 18 en 19.

aandacht aan het bestrijden van geweld tegen politieambtenaren (en hulpverleners). Zij stelt voor om *“werk te maken van een integrale aanpak van het geweld tegen politieagenten en hulpverleners door duidelijke richtlijnen uit te werken met aandacht voor een preventieve aanpak en de begeleiding en ondersteuning van politieagenten die het slachtoffer zijn van geweld. Een psychosociale aanpak en een re-integratietraject maken daar deel van uit. Verder bekijken we welke technologische hulpmiddelen, zoals bijvoorbeeld bodycams en stroomstootwapens, kunnen bijdragen aan een doeltreffende bescherming van de politiemedewerkers op het terrein. Tot slot dring ik bij mijn collega van Justitie aan op een nul-opportuniteitssepot”*. Van zijn kant heeft de Minister van Justitie, de Heer Van Quickenborne, in samenspraak met het college van de Procureurs-generaal maatregelen²³⁵ genomen om het geweld tegen de politie voortaan systematisch te vervolgen.

Ten slotte kunnen naast burgers ook politieambtenaren, die slachtoffer zijn van discriminatie en racisme, klacht indienen bij UNIA²³⁶. Deze organisatie verwijst expliciet naar de mogelijkheid hiertoe.

Ook de aanpak na het geweld mag niet worden vergeten. In een Zwitserse studie²³⁷ werden de volgende aanbevelingen gedaan :

- Een goede opvolging door de psychologische dienst is absoluut noodzakelijk;
- De leidinggevenden moeten “psychologische” opleidingen volgen zodat ze de impact van het geweld op hun personeel beter begrijpen en betere maatregelen nemen;
- “politiemedewerkers helpen politiemedewerkers”: De resultaten van de studie geven aan dat politiemensen die het slachtoffer werden van geweld bijzonder geholpen worden door de mogelijkheid om erover te kunnen spreken met collega’s die hetzelfde hebben meegemaakt. Een debriefing is volgens het onderzoek zeker nuttig, maar is meer van technisch-analytische aard dan van psychologische aard. Het creëren van “peer groups” is nuttig omdat het bijdraagt aan het bevorderen van een discussiecultuur binnen het politiekorps.
- De privé-omgeving van de politieambtenaar moet van bij het begin worden betrokken bij de maatregelen die worden genomen om hem/haar te steunen na het geweld.
- Er moet niet alleen aandacht worden besteed in de opleiding en in het dagelijks werk aan het geweld zelf waarvan politieambtenaren het slachtoffer kunnen zijn, maar ook wat de gevolgen ervan zijn (op lichamen vlak, psychologisch vlak, administratief vlak, op het vlak van de loopbaan,...);

Structurele aandacht voor het geweld op de politie en de gevolgen ervan zijn absoluut noodzakelijk. Zeker omdat het er altijd is geweest en het er altijd zal zijn. Ondanks de ontoelaatbaarheid van geweld en de terechte zorgen rond gezagsonderminning, moet het vraagstuk echter in perspectief geplaatst worden, want horen agressie en geweld in zekere zin niet bij politiewerk, of anders gesteld, is het denkbaar dat de politiefunctie op een dag zal kunnen worden uitgeoefend zonder te worden geconfronteerd met agressie en geweld?

²³⁵ Zie <https://radio1.be/agent-1-dag-out-dader-gaat-naar-parket-vincent-van-quickenborne-scherpt-procedure-politiegeweld-aan>

²³⁶ Zie <https://www.unia.be/nl/actiedomeinen/politie-en-justitie/tegen-de-politie>

²³⁷ C. Raval, *Gewalt gegen Polizistinnen und Polizisten*, 2015, Universität Fribourg Schweiz, zie https://www3.unifr.ch/sopa/de/assets/public/files/forschung/masterarbeiten/Masterarbeit_Raval_Publikation.pdf

12. Wat doet de politie eraan? Onderzoek en resultaten

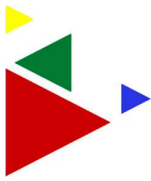
12.1. Inleiding

Met betrekking tot kritiek was Aristoteles de volgende mening toegedaan: *“Er is maar één manier om kritiek te vermijden: niets doen, niets zeggen en niets zijn”*. Dit is in elk geval niet het uitgangspunt van de Algemene Inspectie, wel integendeel. In gesprekken met leden van de politiediensten hoort de Algemene Inspectie regelmatig de opmerking dat er te vaak kritiek wordt gegeven op de politiediensten en er hierdoor te vaak wordt voorbijgegaan aan positieve initiatieven die worden genomen. Het is dus van belang om ruimte te geven aan de politiediensten om via dit visiedocument weer te geven welke initiatieven zij nemen ter bestrijding van racisme, illegitiem politiegeweld en discriminatie. Of algemener gesteld, wat zij doen om de integriteit van hun medewerkers en de organisatie te bewaren.

12.2. Onderzoeksmethode en doelstelling

In een eerste fase werd er nagegaan of er reeds een algemeen overzicht bestaat van hoe de Belgische politiediensten en politiescholen omgaan met racisme, geweld en discriminatie, of meer algemeen gesteld, werken rond integriteit. Dit bleek niet het geval te zijn, waardoor een exploratief onderzoek in de zomer van 2020 werd opgestart.

12.3. Gestelde vragen

Aan de politiediensten werden de volgende vragen gesteld:

- Beschikt de zone of de directie over een integriteitsbeleidsplan²³⁸?
- Indien de zone of de directie niet beschikt over een integriteitsbeleidsplan, welke specifieke acties onderneemt uw zone/directie in het kader van de strijd tegen racisme, discriminatie en onoordeelkundig gebruik van geweld of in het kader van de bevordering van de integriteit in het algemeen?

Aan de politiescholen werden de volgende vragen gesteld:

- Beschikt de politieschool over een integriteitsbeleidsplan?
- In welke cursussen van de basisopleidingen (Agent, Inspecteur, Hoofdinspecteur, Commissaris en ook wat het directiebrevet betreft) komen de thema's integriteit, discriminatie, racisme, diversiteit en disproportioneel gebruik van geweld aan bod?
- In welke cursussen van de voortgezette opleiding komen de thema's integriteit, discriminatie, racisme, diversiteit en disproportioneel gebruik van geweld specifiek aan bod?
- Heeft U weet van problematisch gedrag inzake integriteit, discriminatie, racisme, diversiteit en disproportioneel gebruik van geweld van de studenten tijdens de opleidingen, stages en/of andere momenten ?
- Wat is het gebruikte referentiemateriaal (PPT, cursus, boek, ...) tijdens de opleiding en training geweldbeheersing (met en zonder vuurwapen)?

12.4. Resultaten en analyse

12.4.1. Bevraging politiediensten

Inleidende opmerking: Het doel van dit onderzoek is te komen tot het formuleren van aanbevelingen om het integriteitsbeleid binnen de Belgische politiediensten te verbeteren. In

²³⁸ Er werd tevens meegedeeld wat er onder een integriteitsbeleidsplan diende te worden begrepen: "Het moet gaan om een document waarin de volgende facetten aan bod (kunnen) komen. Erin:

- wordt bepaald en gedefinieerd wat integriteit is (via deontologische code, via mission statements, via het in kaart brengen van risico's inzake procedures en medewerkers, via er aandacht aan te schenken bij de werving en selectie, door integriteit als thema op te nemen in plannings- en evaluatiegesprekken en andere processen van de organisatie, door het voorzien van risicoanalyses, ...);
- worden de personeelsleden begeleid naar meer integriteit (door de leidinggevenden het goede voorbeeld te laten geven, via dilemmatraining en opleiding, via integratie van integriteit in het dagelijkse discours, ...);
- wordt de integriteit binnen de organisatie gemonitord (via het voorzien van rapportagemogelijkheden, via voldoende capaciteit voor klachtenbehandeling, via het verrichten van controles en inspecties, via het in kaart brengen van integriteitsschendingen, ...);
- en wordt ook bepaald hoe de integriteit kan worden afgedwongen (via het voorzien van informele sancties door sociale controle en formele sancties, via een procedure voor interne en externe communicatie bij integriteitsschendingen, ...)".

Voor de Algemene Inspectie dient idealiter een integriteitsbeleidsplan te worden uitgewerkt door de verantwoordelijken van de politie onder de verantwoordelijkheid van de bevoegde bestuurlijke overheden, waarbij bepaalde actoren (universiteiten, magistratuur, personeelsleden, syndicaten, middenveld, ...) worden betrokken.

die optiek worden de algemene onderzoeksresultaten vermeld en niet de namen zelf van de politiezones of van de directies van de federale politie.

<u>HOEVEEL POLITIEZONES (LOKALE POLITIE) HEBBEN GEANTWOORD?</u>
<p style="text-align: center;">Vaststellingen</p> <p style="text-align: center;">Vlaanderen: 74 op 108²³⁹ (= 69%) Wallonië: 50 op 72 (= 69%) Brussels Hoofdstedelijke Gewest: 4 op de 6 (= 67%) Totaal : 128 zones op 186 (= 69%)</p>
<p style="text-align: center;">Analyse van de Algemene Inspectie</p> <p>Ongeveer 1 op 3 politiezones formuleren geen antwoord. Dit is enerzijds verwonderlijk in tijden waar de pers regelmatig over dit onderwerp sprak (dossiers George Floyd en Chovanec). Anderzijds werden de vragen gesteld tijdens de zomervakantie en kan ook de impact op de capaciteit door de inzet in het kader van de pandemie een rol hebben gespeeld.</p>
<u>HOE HEEFT DE FEDERALE POLITIE GEANTWOORD?</u>
<p style="text-align: center;">Vaststellingen</p> <p>De Federale Politie heeft enerzijds één centraal antwoord geformuleerd, anderzijds hebben ook 37 eenheden²⁴⁰ geantwoord. Hierbij valt op dat van de 14 FGP's²⁴¹ er 5 niet geantwoord hebben. Wat de CSD's²⁴² betreft gaat het om 2 op een totaal van 13 die niet hebben geantwoord.</p>
<p style="text-align: center;">Analyse van de Algemene Inspectie</p> <p>Ook hier valt het op dat niet alle gedeconcentreerde eenheden of alle directies van de Federale Politie hebben meegewerkt. Het komt ook wat chaotisch over dat de Federale Politie de antwoorden van haar directies niet meer gestructureerd heeft.</p>

<u>HOEVEEL RESPONDENTEN²⁴³ BESCHIKKEN ER OVER EEN INTEGRITEITSBELEIDSPLAN?</u>
<p style="text-align: center;">Vaststellingen</p> <p>16 respondenten op 165 antwoorden dat ze beschikken over een integriteitsplan. 11 respondenten voegen het plan in bijlage. 5 respondenten zeggen te beschikken over een integriteitsplan maar voegen dit niet toe.</p>
<p style="text-align: center;">Analyse van de Algemene Inspectie</p>

²³⁹ Twee zones hebben zelfs tweemaal geantwoord, zij werden natuurlijk elk slechts éénmaal meegeteld.

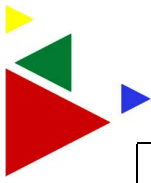
²⁴⁰ Ook hier kwam het meermaals voor dat er binnen één directie tweemaal werd geantwoord.

²⁴¹ Er zijn gerechtelijke directeurs in Antwerpen, Limburg, West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Halle-Vilvoorde, Leuven, Brussel-Bruxelles, Charleroi, Mons, Namur, Brabant Wallon, Liège, Eupen en Luxembourg.

²⁴² De coördinatie- en steundiensten bevinden zich in Antwerpen, Limburg, West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Halle-Vilvoorde, Leuven, Brussel-Bruxelles, Hainaut, Namur, Brabant Wallon, Liège, Eupen en Luxembourg.

²⁴³ 128 politiezones en 37 eenheden van de Federale Politie hebben geantwoord, wat een totaal maakt van 165 respondenten.

Integriteitsplannen zijn, enkele uitzonderingen niet te na gesproken, onbestaande binnen de Belgische politie.

Er zijn meerdere respondenten die erin slagen een antwoord te formuleren waaruit blijkt dat zij “nog nooit werden geconfronteerd met problemen van discriminatie, geweld en racisme”.

Van de 11 overgemaakte integriteitsplannen blijkt dat er slechts 1 plan voldoet aan kwaliteitsstandaarden^{244 245}.

HOEVEEL RESPONDENTEN ONDERNEMEN ACTIES BUITEN EEN INTEGRITEITSPLAN?

Vaststellingen

Alle 165 respondenten delen mee dat zij acties ondernemen, evenwel zijn er slechts 39 die documenten voegen die dit staven.

Analyse van de Algemene Inspectie

Het is zeer problematisch vast te stellen dat er in verspreide slagorde initiatieven worden genomen. Er is geen sprake van een uniform en coherent beleid inzake integriteit.

VOORBEELDEN VAN ACTIES DIE WORDEN ONDERNOMEN INZAKE INTEGRITEIT

Vaststellingen

In het kader van een actieplan optimale bedrijfsvoering (gericht op een cultuuromslag) is er een link naar gewenst gedrag integriteit/racisme/discriminatie/geweld.

Er is een invuldocument “waarden” voor nieuwe medewerkers.

Er bestaat een presentatie dilemmatraining.

Er werd een “gedragkompas” opgesteld.

²⁴⁴ De Algemene Inspectie kan hieromtrent de volgende vaststellingen maken:

- Het word-document vermeldt enkel wat er in een integriteitsplan zou moeten staan, het gaat enkel om een voorstel tot opmaak van een integriteitsplan.
- Het plan beperkt zich tot een risicoanalyse van de ‘kwetsbare’ functies.
- Er wordt niet voorzien in monitoring of opvolging.
- Het is niet geweten in hoeverre het bestaan van dit document gekend/verspreid is in de zone.
- De acties worden zeer summier toegelicht.
- Integriteit wordt enkel bekeken in het kader van selectie en plannings-/evaluatiegesprekken.

Wat het plan betreft dat wel de toets van de kwaliteitsstandaarden kan doorstaan stelde de Algemene Inspectie vast:

- Integriteit werd opgenomen in de strategische doelstellingen.
- Er is sprake van een integriteitsgids, -code en -netwerk.
- Er is sprake van een kwaliteitstoets inzake projecten met betrekking tot onder andere diversiteit.

²⁴⁵ Er zijn nochtans zones waarvan de Algemene Inspectie weet heeft dat zij beschikken over een degelijk integriteitsplan, doch niet aan de bevraging hebben deelgenomen.

Men is zich bewust van de noodzaak tot bundeling van de initiatieven op één internetsite, waardoor alle politiezones en directies van de Federale Politie er toegang zouden toe hebben.

Sommige respondenten geven aan dat “er diverse initiatieven worden ondernomen om integriteit tastbaar te verankeren in de organisatie” zonder evenwel te preciseren waarover het gaat.

Er is een charter inzake de “leidinggevende met pit”.

Er werd een dienstnota opgesteld met betrekking tot haatmisdrijven en discriminatie.

Er is een actieplan rond discriminatie en racisme.

Er is een mission Statement met 12 strategische doelstellingen met acties voorzien rond waardenaanpak.

De richtlijn Discriminatie, racisme en haatmisdrijven van het parket werd omgezet in een korpsorder.

Het integriteitsbeleid zit verweven in de werking (opdrachtbrief, opvolging actieplan medewerkerstevredenheidsonderzoek, integriteitsmanagement leidinggevend samenkomsten ter bespreking van integriteitsvraagstukken, dilemmatraining, problematiek komt aan bod tijdens de functionerings- en evaluatiegesprekken, bijsturing onaangepast gedrag via functioneringsgesprekken en tuchtsancties, project kwaliteitsmanagement (klachten - felicitaties), proactieve opvolging Q dienstverlening, sensibiliseringssessies rond integriteit, provinciale werkgroep opgericht met alle politiezones en onder coördinatie van de dirco over registratieplicht reden van politiecontroles en etnisch profileren,...

Er is een diversiteitswerking sinds 2001, bestaan van een beleidsnota 2019-2024 met transversale verankering diversiteit, er bestaat een netwerk diversiteit, een diversiteitscharter, checklists,...

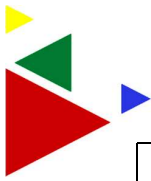
Sommige respondenten geven aan te beschikken over een “referentiepersoon” inzake de materie integriteit.

Analyse van de Algemene Inspectie

Los van het feit dat er wel degelijk initiatieven worden genomen, kan er geen rode lijn worden gedetecteerd. Er is geen globaal beleid terzake binnen de Belgische politie. De creatie van één internetsite waarop alle initiatieven kunnen worden geconsulteerd door alle politiezones en directies van de Federale Politie moet toelaten dat men van elkaar leert.

Uit de antwoorden kan afgeleid worden dat niet iedereen dezelfde taal spreekt bij het bepalen van het begrip integriteit en wat daaronder moet vallen.

De Algemene Inspectie stelt bij de meeste initiatieven de vraag of deze wel voldoende leven en transversaal zijn geïmplementeerd binnen de organisatie.

De initiatieven zijn niet gelinkt aan de organisatiebeheersing (CP3), waardoor er vragen zijn m.b.t. de kwaliteit en de impact ervan. Hierdoor worden er geen duidelijke doelstellingen vastgelegd, gebeurt er geen risicoanalyse, zijn er geen acties waardoor het risico tot een redelijk aanvaardbaar niveau wordt teruggebracht, wordt de communicatie vaak beperkt tot het verstrekken van de ethische code en blijft de aandacht te vaak beperkt tot het beheer van klachten en incidenten (reactief).

Er is evenmin duidelijkheid inzake opvolging, worden er lessen getrokken, wordt er bijgestuurd, ...? De Algemene Inspectie heeft geen monitoring kunnen vaststellen.

12.4.2. Bevraging politiescholen

HOVEEL POLITIESCHOLEN²⁴⁶ HEBBEN GEANTWOORD?

Vaststellingen

8 van de 10 politiescholen hebben deelgenomen aan de bevraging.

Analyse van de Algemene Inspectie

Procentueel werkten meer politiescholen mee dan de politiediensten (80 % t.o.v. 69 %).

WELKE POLITIESCHOLEN BESCHIKKEN OVER EEN INTEGRITEITSBELEIDSPLAN?

Vaststellingen

7 van de 8 scholen hebben aangegeven niet te beschikken over een integriteitsbeleidsplan zoals beschreven werd. De politieschool die aangaf te beschikken over een integriteitsbeleidsplan maakte evenwel geen document over dat voldoet aan de opgegeven beschrijving van een integriteitsplan.

Analyse van de Algemene Inspectie

Er zijn geen Belgische politiescholen die beschikken over een integriteitsbeleidsplan. Een dergelijk plan dient te worden voorzien.

HEBBEN DE POLITIESCHOLEN WEET VAN PROBLEMATISCH GEDRAG²⁴⁷ ?

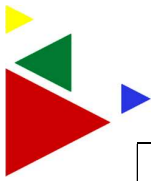
Vaststellingen

4 op de 8 politiescholen geven aan weet te hebben van concreet problematisch gedrag door hun aspiranten. 2 geven aan geen weet te hebben en 2 antwoorden dermate algemeen dat het moeilijk is om conclusies te trekken.

²⁴⁶ De 9 erkende politiescholen van België bevinden zich in Antwerpen (Campus Vesta), Brussel (Gewestelijke en intercommunale politieschool), Limburg (PLOT), Vlaams-Brabant (PIVO), West-Vlaanderen (WPS), Oost-Vlaanderen (PAULO), Henegouwen (APPH), Luik (IPFASSU), Namen (APPN). De Nationale Politieacademie is de door de minister ingerichte politieschool.

²⁴⁷ Er werd niet gevraagd naar de aantallen.

Het gekende problematisch gedrag heeft betrekking op :

- ongepaste uitlatingen op sociale media (racistische, seksistische commentaren, steun voor discriminerende standpunten)
 - onrechtmatig gebruik politonele databanken
 - grensoverschrijdend gedrag
 - openbare dronkenschap
 - opzettelijke beschadigingen
 - ongepast commentaar in de klas

Het commentaar wordt gegeven dat dergelijk gedrag statutair moeilijk is aan te pakken gezien integriteit slechts één van de vele attitudes is waaraan de aspiranten moeten beantwoorden; op zich weegt ongepast gedrag op dit vlak nooit zwaar genoeg om iemand af te wijzen.

Analyse van de Algemene Inspectie

De politiescholen moeten ervoor zorgen dat zij een beter zicht krijgen op integriteitsproblemen. Onverantwoord gedrag moet ook voor aspiranten²⁴⁸ via screening kunnen worden gedetecteerd. Onverantwoord gedrag moet bovendien zwaarder doorwegen in de evaluatie van de aspiranten.

IN WELKE CURSUSSEN VAN DE BASISOPLEIDINGEN (AGENT, INSPECTEUR, HOOFDINSPECTEUR, COMMISSARIS EN OOK WAT HET DIRECTIEBREVET BETREFT) en VOORTGEZETTEN OPLEIDINGEN KOMEN DE THEMA'S INTEGRITEIT, DISCRIMINATIE, RACISME, DIVERSITEIT EN DISPROPORTIONEEL GEBRUIK VAN GEWELD AAN BOD?

Vaststellingen

In alle basisopleidingen²⁴⁹ gaande van agent van politie tot en met commissaris van politie zijn onderdelen voorzien waar thema's als integriteit, discriminatie, racisme, diversiteit en disproportioneel gebruik van geweld aan bod komen.

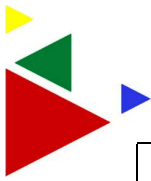
Een aantal politiescholen geven aan dat dergelijke thema's transversaal doorheen alle onderdelen aan bod komen.

In het aanbod van de voortgezette opleidingen zijn meerdere vormingen waar deze thema's impliciet en/of expliciet aan bod komen.

²⁴⁸ De Minister van Binnenlandse Zaken heeft al voor de politie in het algemeen de mogelijkheid tot screening ingeschreven in haar beleidsverklaring.

²⁴⁹ Dit is bij voorbeeld het geval wat de basisopleiding voor Inspecteurs betreft in de cluster 2 (wet op het politieambt, cluster 3 (politonele deontologie), cluster (politoneel tussenkomen) en cluster 15 (geweld- en stressbeheer).

Analyse van de Algemene Inspectie

In de opleiding van de Inspecteurs is het aangewezen dat er een aparte "geïntegreerde proef" rond integriteit wordt voorzien, waarbij de aspirant in een situatie wordt gebracht waarbij hij zowel de juiste kennis van het strafrecht en de strafvordering moet kunnen toepassen, van de deontologische code, van politionele tactieken en technieken en van geweld- en stressbeheer.

De transversale clusters die doorheen blok 1 en 2 van de opleiding van inspecteur lopen zijn maatschappelijke oriëntering (32 uur), communicatie (100 uur), sport (90 uur) en geweld- en stressbeheer (188 uur). Ook integriteit dient een aparte transversale cluster te worden.

Binnen het werkplekleren dient er apart aandacht te worden besteed aan deontologische dilemma's waarmee de aspiranten worden geconfronteerd.

Wat is het gebruikte referentiemateriaal (PPT, cursus, boek, ...) tijdens de opleiding en training geweldbeheersing (met en zonder vuurwapen)?

Vaststellingen

De respondenten geven aan dat het cursusmateriaal inzake geweldbeheersing wordt uitgewerkt en aangeleverd door de Nationale Politieacademie. De handboeken inzake geweldbeheersing werden goedgekeurd door het pedagogisch comité (PCP) en enkel deze mogen worden gebruikt, zoals te lezen is in een van de handboeken

Analyse van de Algemene Inspectie

De Algemene Inspectie stelt vast dat de centrale sturing die voorzien is in de GPI 48²⁵⁰ functioneert, het Pedagogisch Comité inzake geweldbeheersing werkte immers handboeken uit en benadrukte dat enkel de door haar uitgewerkte en goedgekeurde handboeken mogen worden gebruikt voor de opleiding en training. Dat is ook het doel van de GPI 48 : *"Om deze eenvormigheid te verzekeren, moet de inhoud van de programma's en de pedagogische ondersteuning (geschreven of op andere wijze voorgesteld) gelijk zijn voor alle opleidingen en trainingen georganiseerd voor éénzelfde materie"*.

²⁵⁰ GPI 48 betreffende de opleiding en training in geweldbeheersing voor de personeelsleden van het operationeel kader van de politiediensten, zie http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2006031742&table_name=wet

13. AANBEVELINGEN²⁵¹

13.1. Inleidende opmerking: Koester de rechtsstaat en de democratie!

De politie zoekt voortdurend naar een evenwicht tussen veranderingen in het beleid en de uiteenlopende en soms wel tegengestelde verwachtingen van autoriteiten en burgers. Kan de politie ooit een evenwicht vinden in deze beweging van voortdurende zelfaanpassing met een oneindige verscheidenheid aan percepties?

In een artikel gepubliceerd in het tijdschrift Knack op 16.09.2020 komen zowel Professor Jeroen MAESSCHALK als Hoogleraar Sofie DE KIMPE tot de vaststelling dat de rol die de politie speelt in de zaak Chovanec *“pijnlijke vragen doet rijzen over de leiding, de organisatie, de mentaliteit en de vakbekwaamheid binnen het politieapparaat”*. Actie is dus noodzakelijk, of zoals Winston Churchill zei: *“I never worry about action, but only about inaction”*.

De voorstellen die hieronder worden vermeld zijn het resultaat van het onderzoek dat door de Algemene Inspectie werd gevoerd m.b.t. de manier waarop (of niet) politiediensten racisme, onoordeelkundig geweld en discriminatie aanpakken, evenals van datgene wat wij op basis van onze dagelijkse activiteiten vaststellen.

Toch eerst nog dit. Welke acties de politie en de overheid ook zullen ondernemen, succes zal nooit verzekerd zijn als niet iedereen het bestaan van de rechtsstaat aanvaardt. De samenleving anno 2021 wordt gekenmerkt door belangrijke vraagstukken en ontwikkelingen waarbij de solidariteit en het samenleven van de burgers op de proef worden gesteld. Het geloof in datgene wat ons verbindt is cruciaal, namelijk *“de democratische rechtsstaat”*. Die rechtsstaat geeft iedere burger, wie we ook zijn en wat we ook geloven, in gelijke mate vrijheid, maar ook verantwoordelijkheid.

De rechtsstaat, dat zijn wij, de overheid samen met iedere burger. De overheid mag zich niet laten verleiden tot het uitoefenen van meer macht en controle dan strikt noodzakelijk is. En als tijden van crisis om meer controle vragen, dan moet dit liefst tijdelijk en altijd transparant en controleerbaar zijn. Het recht op privacy is een van de belangrijkste beschermers van onze vrijheden. Inbreuken hierop hebben al snel grote consequenties voor het functioneren van de rechtsstaat. Denken we maar aan de heisa die eind 2020 ontstaan is rond het gebruik van drones²⁵² voor het opsporen van lockdownfeestjes.

In iedere rechtsstaat heeft de burger het recht om zich vragen te stellen over de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en over de manier waarop politiediensten of controleorganen hun taken uitoefenen. Het aanvaarden van de rechtsstaat bestaat evenwel ook in het aanvaarden van het feit dat een arrestatie wel correct is verlopen niettegenstaande

²⁵¹ Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de vaststellingen van het gevoerde onderzoek evenals van andere activiteiten van de Algemene Inspectie. De aanbevelingen worden onderverdeeld in de domeinen die in het kader van het Integrity Management Framework werden bepaald door Professor Maesschalk, namelijk het bepalen en definiëren van integriteit, het begeleiden naar integriteit, het monitoren van integriteit en het afdwingen van integriteit.

²⁵² Zie https://www.rtbef.be/info/societe/detail_lockdown-parties-la-police-satisfaite-du-cadre-juridique-clair?id=10655332

niet iedere burger daarvan overtuigd is, dat een veroordeling wel volgens de bestaande rechtsregels tot stand is gekomen hoewel niet iedereen akkoord zal gaan met de veroordeling zelf. Het politie- en gerechtelijk onderzoek wordt niet op de straat gevoerd. Instellingen moeten dus hun functie ten volle kunnen uitoefenen, en daarbij hoort tevens het detecteren van eventuele disfuncties die volgens de burger hebben plaatsgevonden. De burger heeft dus alle recht om verontwaardigd te zijn maar de volksverontwaardiging kan nooit de plaats innemen van de systemen die door de democratische rechtsstaat zijn voorzien. Dus, koester²⁵³ de rechtsstaat²⁵⁴ en de democratie, hoe onvolmaakt²⁵⁵ deze ook is!

13.2. Integriteit is geen op zichzelf staand begrip

Integriteit wordt beïnvloed door vele factoren. Zo kan het geen goede voedingsbodem vinden indien politiemedewerkers permanent onder druk staan et deze druk toeneemt. De geïntegreerde politie van 2021 wordt in een presentatie²⁵⁶ van 21.01.2021 van Professor Jelle Janssens van de Universiteit van Gent omschreven als een zinkend schip. Hij komt tot deze vaststelling omdat de lokale politie er nog amper in slaagt om de basispolitiezorg met veel moeite te realiseren, er te veel bespaard werd binnen de Federale Politie, er geen eenheidsvisie meer is maar wel meer dan 180 visies, er geen ruimte is om te specialiseren, de politie niet is voorbereid op een veranderende veiligheidszorg, er te weinig wordt ingezet op netwerking en, dat een duidelijke politieke visie op de politie ontbreekt. Dergelijke vaststellingen hebben sowieso een impact, bij organisaties die niet goed functioneren is de kans groter dat ook het personeel zich minder goed in zijn vel voelt, met een mogelijke negatieve impact op de werkvloer ten opzichte van de burger. Een duidelijke toekomstvisie van waar we met de politie naar toe willen, met een duidelijke financiering, is derhalve noodzakelijk, niet alleen voor de organisatie zelf, maar ook voor het welzijn voor iedere politiemedewerker. De integriteit ten opzichte van de burger zal er wel bij varen.

13.3. Leren van de burens

In een rapport²⁵⁷ van 20.01.2021 doet het Franse parlement 35 aanbevelingen in het kader van een onderzoek uitgevoerd rond problemen die zich voordoen bij het handhaven van de openbare orde. Aanleiding tot het onderzoek waren diverse incidenten waarbij de Franse politie werd beschuldigd van excessief politiegeweld tijdens haar optreden. Ook het Bulgaarse parlement²⁵⁸ nam maatregelen tegen politiegeweld. Als voorbeeld van het verbeteren van de

²⁵³ Koesteren betekent “zorgzaam omgaan met, dus enerzijds het omarmen van maar anderzijds indien nodig ook het uiten van kritiek op”.

²⁵⁴ Rechtsstaat waar ook Frank Van Massenhove, voormalig voorzitter van de FOD Sociale Zekerheid, naar verwijst in een artikel in de krant de Tijd van 28.11.2020, zie <https://www.tijd.be/opinie/column/montesquieu/10268000.html>

²⁵⁵ Churchill geeft goed weer dat de democratie niet perfect is : “Many forms of Government have been tried, and will be tried in this world of sin and woe. No one pretends that democracy is perfect or all-wise. Indeed it has been said that democracy is the worst form of Government except for all those other forms that have been tried from time to time...”.

²⁵⁶ Zie <https://www.hln.be/binnenland/prof-slaat-alarm-politie-draait-vierkant-sommige-zones-krijgen-nog-met-moeite-een-combi-op-het-terrein~a34bedbf/>

²⁵⁷ Zie https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/rapports/ceordre/l15b3786_rapport-enquete

²⁵⁸ Zie https://bnr.bg/de/post/100149248/parlament-trifft-manahmen-gegen-die-polizeigewalt?page_3_1=6

bescherming van personeelsleden werkzaam bij de politie of in de hulpverlening kan worden verwezen naar een in 2017 door het Duitse parlement aangenomen wet²⁵⁹.

Een aantal van deze aanbevelingen kunnen ongetwijfeld eveneens van nut zijn in een Belgische context. Het verdient aanbeveling om in Europees verband na te gaan waar welke maatregelen er werden genomen.

13.4. De politiefunctionaris verdient alle steun van de overheid wanneer hij zelf het slachtoffer werd van geweld

Naast burgers²⁶⁰, politieyndicaten²⁶¹ of bekende personen²⁶² die via petitie of andere initiatieven het politiepersoneel steunen, moet ook de overheid op juridisch, sociaal en organisatorisch vlak duidelijkheid verschaffen aan de politiefunctionarissen over de rechten waarover zij als slachtoffer van geweld beschikken en ook om hieromtrent bewijs te kunnen leveren²⁶³. De politieambtenaren moeten voelen dat de overheid hen, wanneer zij zich in een moeilijke situatie bevinden omwille van hun beroepsactiviteit, echt steunt. Ook de vertegenwoordigers van het personeel hebben trouwens hieromtrent meerdere voorstellen²⁶⁴ gedaan. De discussie hierover zou de facto tot het verleden moeten behoren.

13.5. Versterk de controleorganen

De vraag stelt zich welke controle een democratische staat moeten uitoefenen op haar politie om geloofwaardig te blijven. Het volstaat niet om systemen te voorzien, de systemen moeten ook goed functioneren.

Annelies Verlinden, Minister van Binnenlandse Zaken, heeft in haar beleidsverklaring²⁶⁵ van eind 2020 aangekondigd dat zij de Algemene Inspectie zal moderniseren. Voor het eerst sinds

²⁵⁹ Zie <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2017/kw17-de-schutz-rettungskraefte-503660>

²⁶⁰ Een mooi voorbeeld is dit uit de provincie Quebec: <http://soutienpolice.com/soutien.html>

²⁶¹ Op Europees vlak is er een gezamenlijk initiatief van 34 politieyndicaten, zie https://www.gdp.de/gdp/gdpmp.nsf/id/Home_de/%24file/EuroCOP_Die%20Besch%C3%BCtzer%20besch%C3%BCtzen.pdf

²⁶² Zie <https://www.policemag.com/tags?tag=pro-police+celebrities>

²⁶³ Bij voorbeeld over het gebruik van de bodycam door de politieambtenaar. Ook hierover moet de overheid duidelijkheid verschaffen, wat blijkens een recent rapport van het Controleorgaan allerminst het geval is, zie https://www.contreleorgaan.be/files/CON19008_Ambtshalve_Advies_COC_Bodycam_N.PDF

²⁶⁴ Zie <https://vsoa-pol.be/Eisenbundel2020.pdf>, <https://nspv.be/nl/download/send/4-nederlands/458-eisenbundel-2019?acm=1266>

²⁶⁵ Zie <https://verlinden.belgium.be/sites/default/files/articles/Beleidsverklaring20201112.pdf>, pagina 32 met de volgende tekst : *“We zullen de Algemene Inspectie van de federale en van de lokale politie moderner, efficiënter en aantrekkelijker maken. Hiertoe zal haar regelgeving worden geactualiseerd alsook het huishoudelijk reglement. Tevens zal worden nagegaan hoe de bestaande afspraken en synergiën met het Comité P en de diensten interne controle van de federale en lokale politie kunnen versterkt worden om overlapping te vermijden. De attractiviteit van de Algemene Inspectie zal worden verhoogd door de evaluatie van haar budgettaire middelen, het terugdringen van het huidig capaciteitstekort, het finaliseren van de weging van haar administratieve personeelsleden, alsook door een meer functionele verloning in te voeren zoals reeds in voege bij de geïntegreerde politie en andere controleorganen. De Algemene Inspectie zal een belangrijke partner worden bij het waarborgen van de integriteit van het politieambt. Zo zal onder meer een algemene toegang tot de*

haar ontstaan wordt de Algemene Inspectie vermeld in een beleidsverklaring, wat de Algemene Inspectie hoopvol stemt.

Ook de beleidsverklaring van Vincent Van Quickenborne, Minister van Justitie, biedt opportuniteiten voor de Algemene Inspectie aangezien er aandacht wordt besteed aan die domeinen²⁶⁶ waarin wij als controleorgaan werkzaam zijn.

13.6. Wat denkt de politiemedewerker zelf?

BEPALEN EN DEFINIËREN VAN INTEGRITEIT

De leefwereld van de politiemans/vrouw is complex. Iedere dag komt de politieambtenaar in contact met situaties die sterk verschillen. Door een maatschappij die steeds ingewikkelder wordt staat hij/zij onder toenemende druk. Bovendien stijgt de moeilijkheidsgraad van de job door een maatschappij die steeds mondiger en digitaler wordt, waardoor er enerzijds meer reactie en kritiek komt op zijn/haar optreden en anderzijds dit optreden steeds vaker op sociale media wordt getoond.

In 2009 verscheen in Nederland een rapport “De Agent aan het woord²⁶⁷”. De volgende vragen werden aan de personeelsleden gesteld : Hoe waarderen zij hun werk? Waarom is het leuk werken bij de politie? Hoelang blijven personeelsleden nog bij de politie? Wordt het werken bij de politie moeilijker? Kan de politiemans/vrouw zijn/haar werk nog doen, waarmee onder meer wordt ingezet op de administratieve last die stijgt, maar ook wordt ingegaan op computersystemen die niet aangepast zijn, enz...? Ook agressie komt uitgebreid aan bod. Niet minder dan 9 pagina’s aan verbeteringen worden naar voor geschoven.

De media en het internet leren ons dat velen een mening hebben over de politie: politici, de politieverantwoordelijken, belangengroepen, de magistratuur, de aangehouden persoon, de voetbalsupporter, de sterke en de zwakke weggebruiker, de migrant, de syndicale afgevaardigde, enz... Maar hebben we een beeld van wat de politiemans/vrouw zelf denkt ? Hoewel er reeds welzijnsonderzoeken²⁶⁸ worden uitgevoerd, pleit de Algemene Inspectie ervoor om personeelsleden jaarlijks te bevragen via een automatische tool²⁶⁹ hoe zij zich in hun job voelen en wat hun ervaringen en toekomstverwachtingen zijn. Dit zorgt ervoor dat de overheid enerzijds een permanent beeld krijgt van deze voor de maatschappij belangrijke beroepsgroep en anderzijds de impact van haar beleidsmaatregelen beter kan inschatten en kan bijsturen.

13.7. Integriteit begint met het bepalen van een beleid op lange termijn

informatie die in alle door de politiediensten gebruikte toepassingen en databanken is opgeslagen worden toegekend, voor het accuraat kunnen uitoefenen van al haar controleopdrachten. Wat dit laatste betreft zal bijzondere aandacht worden geschonken aan de haar toebedeelde controle op de gedwongen terugkeer van uitgewezen vreemdelingen.”

²⁶⁶ Zo wordt er onder meer verwezen naar het feit dat “integriteit de basis blijft voor professioneel politiewerk en dat misbruik van het geweldsmonopolie ten aanzien van burgers onaanvaardbaar is en wordt niet getolereerd. Het politiestatuut zal worden herzien om een vlottere afhandeling van tuchtzaken mogelijk te maken”.

²⁶⁷ Zie [https://www.sp.nl/sites/default/files/091112_De%2520agent aan het woord 1.pdf](https://www.sp.nl/sites/default/files/091112_De%2520agent%20aan%20het%20woord%201.pdf)

²⁶⁸ Onder meer een onderzoek gevoerd in 2019 door IDEWE, zie <https://www.idewe.be/-/jonge-politieagenten-blinken-uit-in-motivatie>, <https://www.knack.be/nieuws/belgie/kwart-agentes-ervaart-grensoverschrijdend-gedrag-we-nemen-dit-heel-au-serieux/article-news-1451731.html>

²⁶⁹ In deze digitale tijden moet dit mogelijk zijn.

BEPALEN EN DEFINIËREN VAN INTEGRITEIT EN BEGELEIDEN NAAR INTEGRITEIT

Dit betekent dat zowel politieke als politionele verantwoordelijken expliciet stelling dienen in te nemen in de strijd voor integriteit door een omvangrijk integriteitsprogramma uit te werken. Voor de Belgische politie, met meer dan 180 mandatarissen bij de Lokale Politie en tientallen mandatarissen bij de Federale Politie, is een rode draad noodzakelijk die de basis moet vormen waardoor de neuzen in dezelfde richting gaan wijzen. Het komt aan de politieke gezagsdragers toe om hiervoor de structuren en voorwaarden te creëren. Het stellen van duidelijke prioriteiten is noodzakelijk.

Wat de politie betreft is het professionaliseren en het uniformiseren van de opdrachtbrief met onder meer een opgelegd integriteitsbeleidsplan dringend noodzakelijk. Iedere mandataris is sinds het ontstaan van de geïntegreerde politie in 2001 verplicht om een opdrachtbrief op te stellen, doch er werd nooit bepaald welke inhoud die opdrachtbrief moet hebben. Door het uniformiseren van de inhoud van de opdrachtbrief en een verplichte toepassing kan op een uniforme²⁷⁰ wijze het beleid worden bepaald dat de mandaathouders van de politie dienen te voeren. Als voorbeeld van wat deel dient uit te maken van de nieuwe opdrachtbrief kan onder meer een “integriteitsbeleidsplan” worden vermeld. Dit zal ertoe leiden dat na 5 jaar, termijn van een mandaat, de mandaathouder zal worden geëvalueerd op de uitvoering en de resultaten van de doelstellingen en acties die hij in het kader van zijn opdrachtbrief had voorzien.

Het is essentieel dat de leidinggevendenden van de politie, maar ook iedere individuele medewerker van de politie, inzien dat integriteit een richtsnoer is voor het dagelijks denken en handelen in de politiepraktijk, meer nog een filosofie is, net zoals bijvoorbeeld de basisprincipes van het genegotieerd beheer van de openbare ruimte dit zijn. Dit genegotieerd beheer heeft een omvangrijk kader²⁷¹ gecreëerd hoe een politieoptreden inzake openbare orde moet verlopen. Een dergelijk omvangrijk framework is ook noodzakelijk inzake integriteit waardoor het mogelijk wordt om op elk moment aan te tonen dat een integriteitsproces wordt geïmplementeerd, toegepast, geëvalueerd en aangepast aan eventueel geïdentificeerde verbeterpunten. Een dergelijk kader is de beste garantie voor de politieke verantwoordelijken,

²⁷⁰ Waarbij een lokale of regionale aanpak nog steeds mogelijk is op basis van het Zonaal Veiligheidsplan, de criminaliteitscijfers, het beleid van het lokale parket, het beleid van de bestuurlijke overheden, ...

²⁷¹ Het genegotieerd beheer van de openbare ruimte zet in op de volgende aanpak:

- Proventie betreft het identificeren van voorwaarden die een omgeving van conflict creëren (nog voor ze tot volle wasdom komen en/of geuit worden), het verwijderen van die voorwaarden via structurele veranderingen en het bewerkstelligen van condities die samenwerkingsverbanden creëren. Proventie situeert zich niet zelden in het domein van welzijn of in de uitbouw van netwerken en partnerschappen in de gemeenschappen.
- Preventie is een volgende stap en gaat om het tegengaan van nadelige effecten eens het conflict bestaat en/of een volksoptocht plaatsvindt. Concreet gaat het om preventieve initiatieven die ervoor moeten zorgen dat het risico op incidenten zo klein mogelijk is : de keuze van de reisweg vormt hiervoor een goed voorbeeld.
- De-escalatie verwijst naar een situatie van interactie waarbij het uitbreken van geweld nakend is maar waar men maximaal probeert te voorkomen via onderhandeling en bemiddeling. Lukt dit niet, dan wordt overgegaan tot regulering en zo nodig, repressie.
- Evaluatie en terugkoppeling omvat te trekken lessen voor toekomstige gebeurtenissen. Het element van verantwoording maar ook van bekwame betrokkenheid zit hierin vervat. Immers, het standpunt van elke betrokkene met betrekking tot voorbije gebeurtenissen is waardevol.

alle leidinggevend en de individuele medewerkers van de politie en een conditio sine qua non om het respect te bekomen van elke burger.

13.8. Een integriteitsbeleid gebaseerd op één uniforme tool

BEPALEN EN DEFINIËREN VAN INTEGRITEIT

Zoals de GPI 48 wat geweldbeheersing betreft voorziet in een duidelijk eenvormig kader met opvolgingsmechanismes, moet een dergelijke aanpak ook mogelijk zijn op het vlak van integriteit. De Algemene Inspectie beveelt het door professor Jeroen MAESSCHALK ontwikkelde “Integrity Management Framework²⁷²” (IMF) aan als algemeen kader om integriteit te bevorderen. Deze tool werd trouwens ontwikkeld in 2008 op vraag van en met financiering door de FOD Binnenlandse Zaken en leidde tot de “toolbox integriteit”. Deze toolbox werd evenwel nooit veralgemeend opgelegd aan de politiediensten. Het IMF zet in op alle facetten van een succesvol integriteitsbeleid. Het IMF wordt trouwens ook onderwezen aan leidinggevend in het kader van een integriteitsopleiding²⁷³ die wordt georganiseerd door de Kazerne Dossin.

De stijgende druk op de politie noodzaakt meer dan ooit een éénvormige aanpak van de integriteitsproblematiek, wat een oriëntatie op maat per politiezone/directie van de Federale Politie trouwens niet mag uitsluiten.

13.9. Nood aan wetenschappelijk onderzoek binnen de politie en meer samenwerking tussen politie en academische wereld

BEPALEN EN DEFINIËREN VAN INTEGRITEIT

De vaststelling is confronterend: de wetenschap in België heeft de politie reeds lange tijd ontdekt als onderzoeksdomein²⁷⁴, evenwel kan de vraag worden gesteld of de politie als organisatie de wetenschap voldoende heeft ontdekt. Binnen de Belgische politie wordt er nauwelijks aan wetenschappelijk onderzoek gedaan. Door wetenschappelijk onderzoek wordt het maatschappelijk debat gestimuleerd (rol en betekenis van de politie), kan de politie betere keuzes maken (ondersteuning van professionaliteit) en zal er vlugger de mogelijkheid zijn om innovatieve concepten in te voeren, ook op beleidsvlak.

Dus de overheid moet er enerzijds voor zorgen dat er binnen de politie en dus ook binnen het politieonderwijs aan wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan, en anderzijds samenwerkingsakkoorden afsluiten met wetenschappelijke instellingen. Als goed voorbeeld kan worden verwezen naar de Nederlandse politie, waar er een strategische onderzoeksagenda²⁷⁵ bestaat, met niet minder dan 29 onderzoeksprojecten. De in 2006 in

²⁷² Zie https://www.law.kuleuven.be/linc/onderzoek/Integriteit_Eindrapport.pdf en <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/515240>

²⁷³ Zie [https://www.kazernedossin.eu/NL/Onderwijs-vorming/Politie/Opleidingen/Opleiding-Holocaust,-politie-en-Mensenrechten-v-\(1](https://www.kazernedossin.eu/NL/Onderwijs-vorming/Politie/Opleidingen/Opleiding-Holocaust,-politie-en-Mensenrechten-v-(1)

²⁷⁴ Ten bewijze de vele wetenschappelijke onderzoeken en thesen die de politie als onderwerp hebben in de academische wereld.

²⁷⁵ Het Onderzoeksprogramma Politie en Wetenschap bestaat sinds 1999 in Nederland. In het Onderzoeksprogramma wordt wetenschappelijk onderzoek verricht ten behoeve van de politie. Vanaf 2015 vormt een Strategische Onderzoeksagenda voor de Politie het kader voor dat onderzoek. Deze wordt vierjaarlijks opgesteld door de Politieacademie en na advies van de Politieonderwijsraad vastgesteld door de Minister van Justitie en Veiligheid. Zie <https://www.politieenwetenschap.nl/over-ons/> en

syndicale vertegenwoordigers, de academische wereld, de politiescholen, enz. ten einde een breed gedragen beleid²⁷⁹ te kunnen ontwikkelen en implementeren. Eén ding is zeker, aandacht rendeert, zo blijkt uit een onderzoek²⁸⁰ van de VUB waar werd gepeild naar de impact van de opleiding die personeelsleden van de politie in de kazerne Dossin hadden gevolgd. Er werd immers vastgesteld dat het bewustzijn van medewerkers van de politie op het vlak van mensenrechten was toegenomen na de opleiding.

13.12. Bundelen goede praktijken

BEGELEIDING NAAR INTEGRITEIT

Uit dit onderzoek blijkt dat zowel Lokale politiezones als de Federale Politie initiatieven nemen ter verbetering van de integriteit. Er bestaat evenwel geen overzicht dat moet toelaten aan de politiediensten om van elkaar te leren. Nederland kent een databank²⁸¹ waarin overheden hun goede praktijken kenbaar kunnen maken. zie. Een soortgelijke databank moet toelaten dat ook Belgische overheden (en dus ook politiediensten) goede praktijken kunnen delen.

Bovenal moeten er financiële middelen worden voorzien om een veralgemeende toepassing mogelijk te maken van goede praktijken in het gehele land. Er kan in die optiek worden verwezen naar het initiatief inzake “professioneel profileren” dat slechts door vier zones²⁸² werd gelanceerd en dat een antwoord vormt op de kritiek van UNIA en andere organisaties²⁸³ inzake “etnisch profileren”. In dezelfde orde van grootte kan worden verwezen naar het Nederlandse theaterstuk “Rauw²⁸⁴”, een unieke vorm van dilemmatraining op maat van iedere politieman en -vrouw, die in België enkel door de lokale politie van Gent aan hun medewerkers werd getoond.

Ook bestaande goede praktijken verdienen aanbeveling hier te worden vermeld. In die optiek kan worden verwezen naar de opleidingen “holocaust, politie en mensenrechten” en “concreet omgaan met integriteit binnen mijn dienst²⁸⁵”, die uitgaan van de Nationale Politieacademie samen met de VZW Kazerne Dossin.

13.13. Meer diversiteit binnen de politie

BEGELEIDING NAAR INTEGRITEIT

Meer diversiteit binnen de politie is noodzakelijk om het begrip voor elkaar te verhogen, niet alleen wat het basiskader betreft, maar ook in het middenkader, het officierenkader en de mandatarissen. Als voorbeeld kan hier verwezen worden naar de Engelse politie die enerzijds

²⁷⁹ Enkele voorbeelden: <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/viqsg0t0b4ys>, <https://www.managementboek.nl/boek/9789462366145/een-onderzoek-naar-de-morele-weerbaarheid-van-nederlandse-politiefunctionarissen-gabriel-van-den-brink> en <https://www.ifv.nl/kennisplein/Documents/20160607-Teun-Pieter-de-Snoo-Mentale-veerkracht-bij-de-politie.pdf>

²⁸⁰ Zie <https://www.kazernedossin.eu/NL/Nieuws/Opleiding-in-Kazerne-Dossin-maakt-politieagenten-b>

²⁸¹ Zie <http://www.databank-antidiscriminatie.nl/nl>

²⁸² Zie https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20200708_95383616

²⁸³ Zie <https://www.amnesty-international.be/etnischprofilieren>

²⁸⁴ Zie <https://www.hln.be/gent/nederlands-theaterstuk-rauw-moet-gentse-flikken-helpen-omgaan-met-emoities-van-hun-job-ons-werk-op-straat-is-soms-onaangenaam-hard~a83343bc/>

²⁸⁵ Opleiding die zich richt tot leidinggevenden.

cijfers²⁸⁶ bijhoudt van het totaal aantal personeelsleden van vreemde afkomst en hun evolutie en anderzijds ook specifieke maatregelen²⁸⁷ neemt om hun aanwezigheid te vergroten. Daar de Engelse politie zelf aangeeft dat het totaal aantal personeelsleden van vreemde afkomst onvoldoende is t.o.v. het totaal aantal “witte²⁸⁸” personeelsleden in correlatie met de verhouding in de totale bevolking, is het noodzakelijk om ook in België over een overzicht te beschikken met het oog op het ontwikkelen van een actieplan. In Engeland is de nationale raad van politiechefs²⁸⁹ in elk geval voorstander van het toepassen van het principe van positieve discriminatie voor minderheden.

Uit een onderzoek van Statbel²⁹⁰ blijkt dat op 01.01.2020 één derde van de bevolking in België van buitenlandse afkomst is of een buitenlandse nationaliteit heeft. Begin dit jaar was 67,9 procent van iedereen die in België woonde “Belg met een Belgische achtergrond”, terwijl dit in 2011 nog 74,3 procent bedroeg. Wat is hiervan de impact op de politie? Uit een Nederlandse studie²⁹¹ bleek in 2019 nog verrassend dat het politiekorps er “steeds witter” wordt. Voor België bestaan er begin 2021 geen cijfers, doch Statbel deelde aan de Algemene Inspectie mee te werken aan een project waardoor het mogelijk zal zijn om verschillende kenmerken (zoals de herkomst) van werknemers per beroep, ook degenen werkzaam bij de politie, te identificeren. Dit betekent niet dat België moet wachten tot dit project gerealiseerd zal zijn om reeds andere maatregelen te nemen opdat de bevolking zich meer zou kunnen vereenzelvigen met haar politie.

13.14. Integriteitscontroles, ook tijdens de loopbaan

MONITOREN VAN INTEGRITEIT

De Algemene Inspectie pleit ervoor om niet alleen bij de selectie vóór de aanvang van de loopbaan maar ook op bepaalde tijdstippen of bij bepaalde gebeurtenissen tijdens de loopbaan na te gaan of de politiemedewerker nog altijd integer is. Minister van Binnenlandse Zaken Verlinden heeft in haar beleidsverklaring voorzien om het personeel te screenen tijdens de loopbaan. Dit lijkt ons noodzakelijk onder meer in het kader van de selecties met het oog op een promotie en zeker bij het uitoefenen van leidinggevende functies zoals mandaatfuncties. Bijkomend is het aangewezen om op geregelde tijdstippen voor die medewerkers die specifieke functies uitoefenen (bv. in een informatiekruispunt, bij diensten zoals drugssecties, antiterrorismesecties, anti-corruptiediensten, medewerkers van diensten intern toezicht, leden van controleorganen, ...) een dergelijke screening uit te voeren. Hoewel

²⁸⁶ Zie <https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/workforce-and-business/workforce-diversity/police-workforce/latest>

²⁸⁷ Zie <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/nov/13/met-police-told-40-of-recruits-must-be-from-bame-backgrounds>

²⁸⁸ Eind maart 2019 was 93,1% van de politieagenten in de Uk afkomstig uit de blanke bevolkingsgroep, 2,9% van de politieagenten was Aziatisch, 2,1% had een gemengde etniciteit, 1,2% was zwart en 0,7% kwam uit de andere etnische groep.

²⁸⁹ Zie <https://www.peoplemanagement.co.uk/news/articles/police-chief-says-forces-should-positively-discriminate-boost-diversity>

²⁹⁰ Statbel is het Belgische statistiekbureau, zie <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/structuur-van-de-bevolking>

²⁹¹ Zie <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2295947-nederlands-politiekorps-wordt-steeds-witter.html>

aspiranten bij hun aanwerving reeds werden gescreend²⁹², is een blijvende opvolging ook tijdens de basisopleiding(en) voor de Algemene Inspectie eveneens noodzakelijk. Van bij de aanvang van de loopbaan moet het immers duidelijk zijn dat racisme, discriminatie en illegitiem politiegeweld niet rijmen met een loopbaan bij de politie.

Er moet ook goed worden nagedacht welke dienst deze screening zal uitvoeren. Het is belangrijk in deze dat de expertise op één plaats wordt verzameld.

Dat de integriteit meer en meer onder druk komt te staan blijkt recent nog uit de analyse van de evenementen rond de aanval op het Capitool in Washington op 06.01.2021. Volgens Arie Perliger, politicoloog en criminoloog aan de universiteit van Massachusetts, behoren één op 10 van de leden van de Oath Keepers²⁹³, een organisatie die deelnam aan de bestorming, tot de politie of tot het leger²⁹⁴. Naast beïnvloeding door criminele bendes moet de overheid ook een beeld krijgen op dergelijke vormen van extremisme.

Een aangepast wettelijk kader moet dit mogelijk maken.

13.15. Een stimulerende aanpak om te komen tot meer integriteit

MONITOREN VAN INTEGRITEIT

Het monitoren van integriteit kan zowel controlerend zijn, maar ook stimulerend. De overheid dient derhalve na te denken over mogelijkheden waardoor integriteit ook wordt gepromoot. Zoals er een fonds²⁹⁵ bestaat dat aan politiefunctionarissen een onderscheiding toekent als zij hun eigen leven aan een ernstig en dreigend gevaar hebben blootgesteld om een medemens te redden, zo ook zou aan een bepaalde vorm van erkenning (prijs, award, vermelding, ...) kunnen worden gedacht voor korpsen/directies en politiefunctionarissen die zich op het vlak van integriteit positief hebben onderscheiden.

13.16. De tuchtoverheden moeten snel en juist worden ingelicht

MONITOREN VAN INTEGRITEIT

De overheden moeten beschikken over de tools om na te gaan of hun personeelsleden integer zijn. De juiste informatie op de juiste plaats. Anno 2021 hebben tuchtoverheden geen zekerheid dat zij correct worden ingelicht wanneer medewerkers van de politie strafrechtelijk veroordeeld werden. Gerechtelijke overheden moeten met de grootste zekerheid weten wanneer leden van de politiediensten betrokken zijn in een rechtszaak. In die optiek kan er een jaarlijkse vergelijking worden gemaakt tussen de databank van de medewerkers en de databank van veroordeelden. Het systematisch raadplegen van de applicatie Dolsis in het

²⁹² Het belang van een kwaliteitsvol antecedentenonderzoek wordt onder meer opgeworpen door sommige politiescholen. Dit onderzoek mag niet beperkt blijven tot het aankruisen van een aantal vakjes in een formulier. Het antecedentenonderzoek is het belangrijkste onderzoek dat voor de indiensttreding wordt gevoerd en moet door iedere politiezone op dezelfde manier worden uitgevoerd.

²⁹³ Zie https://en.wikipedia.org/wiki/Oath_Keepers

²⁹⁴ Zie Het Laatste Nieuws van 09.01.2021, <https://www.hln.be/buitenland/de-aanval-op-het-capitool-was-misschien-nog-maar-het-begin-vrezen-wetenschappers~a733853a/>: "Wat erg zorgelijk is, is de mate waarin deze milities aantrekkingskracht uitoefenen op politieagenten en veteranen. Zeker 10 procent van het ledenbestand van een organisatie als de Oath Keepers, één van de clubs die achter de bestorming van woensdag zat, bestaat uit agenten en mensen die dienen of gediend hebben in het leger. Die mensen legitimeren het gedachtegoed van deze groepen. Ze maken normaal wat eerst extreem was. Zo worden die milities aantrekkelijk voor lossere groepen uit de onlinewereld, die hun activiteiten verplaatsen naar de echte wereld."

²⁹⁵ Zie <http://www.carnegieherofundbelgie.be/>

kader van een dossier dat wordt opgestart door het Openbaar Ministerie kan hier ook een oplossing bieden. Deze applicatie geeft immers aan wie de werkgever is en dus of het gaat om een personeelslid van de politiediensten.

13.17. Voorzie structurele overlegmomenten tussen burgers, het middenveld, de politiediensten en de controleorganen

BEPALEN EN DEFINIËREN VAN INTEGRITEIT en MONITOREN VAN INTEGRITEIT

Vaak als gevolg van nieuwsberichten die met betrekking tot een politieoptreden de publieke opinie beroeren, sluit een politiekorps de rangen door onder meer als verdedigingsstrategie te stellen dat het om een uitzondering gaat. De politie geeft daarmee de indruk dat zij het debat wil vermijden en bereikt daarmee uiteindelijk het tegenovergestelde van het gewenste effect, namelijk het vertrouwen van de burgers behouden.

Zoals blijkt uit onderzoek in Londen, maar ook op vraag van organisaties uit het middenveld, moeten de politie, maar ook de controleorganen, meer inzetten op gestructureerd²⁹⁶ overleg met het middenveld. Het is immers noodzakelijk om de vinger aan de pols te houden. Onbekend maakt immers onbemind. Uit dit visiedocument blijkt onder meer dat het middenveld talrijke aanbevelingen formuleert hoe de integriteit binnen de politie kan worden verbeterd. De structurele overlegmomenten moeten het mogelijk maken daarover in dialoog te gaan tussen deze organisaties en de politie zelf.

Zo niet dreigen de breuklijnen tussen de overheid/politie enerzijds en een deel van de burgers anderzijds in de toekomst dieper te worden. Het risico bestaat immers dat in de toekomst door een economie die slechter zal functioneren omwille van Corona, door een stijgende immigratie, door de opwarming van de aarde, en omwille van nog andere redenen de druk op de politie zal toenemen. In het algemeen dreigt hierdoor ook de ontevredenheid toe te nemen aangezien de politie meer zal moeten tussenkomen. Net daarom moet er worden ingezet op meer en betere dialoog.

Meer overleg met de bevolking via te bepalen vormen van burgerparticipatie moeten derhalve structureel worden ingebed in het tot stand komen van het beleid van de politie. Ook de communicatie rond dit overleg is van groot belang. De Korpschef van Brussel-Zuid ziet er alvast het belang van in toen hij in het kader van de zaak Adil aan La Dernière Heure van 28.11.2020 verklaarde: "*Het is belangrijk om onder de mensen te praten over deze situatie. Ik begrijp volledig dat dit (NVDR: het overlijden) dramatisch is voor de familie en ik zou ze graag ontmoeten om hierover met hen te spreken. Ik ben enerzijds gerustgesteld vast te stellen dat op basis van het gevoerde onderzoek en het verslag van de deskundigen de politieambtenaren geen fout hebben gemaakt, maar dat neemt niet weg dat er niemand blij is met het overlijden van deze jongere en dat het een ernstige situatie is. Daarom is het belangrijk om de situatie te kunnen bespreken met de familie en de andere jongeren*". Het ontmoeten van de jongeren van zijn zone is trouwens één van de prioriteiten die deze Korpschef tijdens zijn mandaat wil realiseren.

²⁹⁶ Gestructureerd betekent dat er een overleg is dat op vaste basis wordt georganiseerd, maar ook telkens als het noodzakelijk blijkt te zijn.

Dit overleg voor, maar ook onmiddellijk na feiten moet er voor zorgen om (minstens te pogen) de geweldspiraal te doorbreken die we telkens vaststellen na een overlijden naar aanleiding van een politieoptreden, zoals laatst tijdens de wake voor Ibrahima B.²⁹⁷ van 13.01.2021.

13.18. Aanbevelingen moeten beter worden besproken en opgevolgd

BEPALEN EN DEFINIËREN VAN INTEGRITEIT EN MONITOREN VAN INTEGRITEIT

Zowel het Comité P, de Algemene Inspectie, het COC als andere organisaties voeren onderzoeken uit over en doen aanbevelingen met betrekking tot het optreden van politie. Nochtans kan men zich vragen stellen over de impact van hun onderzoeken en aanbevelingen. Zo stelde de toenmalige voorzitter van het Comité P, de Heer Keppens, vast dat het Comité P “predikte in de woestijn”²⁹⁸. De Algemene Inspectie maakt jaarlijks een verslag op over de werking van de lokale politiezones en de Federale Politie ten behoeve van de Federale Politieraad. Ook daar kunnen er zich ernstige vragen worden gesteld of de aanbevelingen wel worden uitgevoerd. Een structureel overleg is nodig want kan mogelijks leiden tot reglementaire aanpassingen of bijkomende instructies vanwege die voorgedijoverheden naar de politiediensten toe.

13.19. Monitor de werking van de politiediensten via een digitale opvolgingstool waardoor de werking zichtbaar wordt voor de burger

MONITOREN VAN INTEGRITEIT

Actueel regelt de omzendbrief CP3 welke maatregelen de politie kan nemen die leiden tot een goede organisatie. De invulling ervan is echter vrijblijvend en zo vult iedere Lokale Politiedienst en iedere directie van de Federale Politie zelf in hoe zij de CP3 toepassen, of in sommige gevallen ook niet toepassen. De Algemene Inspectie heeft een tool ontwikkeld die een uniforme toepassing mogelijk maakt. Actueel wordt nagegaan hoe de tool kan worden gedigitaliseerd ten einde een gemakkelijke toepassing mogelijk te maken voor de geïntegreerde politie; de realisatie zal onder meer afhangen van de kostprijs. Het theoretisch concept kan alvast worden geconsulteerd via de volgende link:

<https://www.aigpol.be/nl/nieuws/organisatiebeheersing-bij-de-politie-een-handige-leidraad>

Het is noodzakelijk om de werking van de politie zichtbaarder te maken voor de burger en de overheden, wat actueel in België onvoldoende gebeurt. Er bestaat namelijk geen mogelijkheid om op een eenvoudige manier te zien hoe het politiekorps van zijn woonplaats presteert en zich verhoudt ten opzichte van andere politiekorpsen.

De Algemene Inspectie pleit voor een systeem zoals dit van toepassing is in Engeland en Wales, waar rapporten en statistische gegevens van alle politiekorpsen via een internetsite van de Engelse Algemene Inspectie ter beschikking staan van de burger en overheden²⁹⁹ en

²⁹⁷ Zie onder meer <https://plus.lesoir.be/348775/article/2021-01-13/la-manifestation-pour-ibrahima-finit-dans-les-flammes-et-les-interrogations? ga=2.57882602.19571135.1610629587-1523412173.1606467222>

²⁹⁸ Nowe F. (2012), “Het Comité P, een meerwaarde op de integriteitsbewaking”, masterproef ingediend in het kader van de opleiding master in de rechten, pagina 64 en 65 van https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/892/175/RUG01-001892175_2012_0001_AC.pdf

²⁹⁹ Zie <https://www.justiceinspectores.gov.uk/hmicfrs/>

Deze inspectiedienst publiceert op haar internetsite een overzicht van de manier waarop alle politie- en brandweerkorpsen van Engeland en Wales presteren. De uitgevoerde analyses laten toe vast te stellen hoe elk

ook onderling met elkaar kunnen worden vergeleken. Wat België betreft kunnen de 7 basisfunctionaliteiten als basis dienen voor een dergelijk systeem.

13.20. Creëer een uniek invalspunt voor klachten

MONITOREN VAN INTEGRITEIT

Hiermee wordt onder meer tegemoet gekomen aan de vaststelling in een rapport van onder meer het Rekenhof dat het moeilijk is om te weten tot welke dienst de burger zich moet wenden. De Franstalige Kinderrechtencommissaris pleit in zijn jaarverslag 2019-2020³⁰⁰ zelfs voor het oprichten van een invalspunt specifiek voor jongeren waar ze kunnen klagen over eventueel wangedrag over de politie. Een unieke invalspunt zal ook het fenomeen van het “shoppen³⁰¹” tegengaan, waarbij eenzelfde klacht dikwijls bij meerdere instanties wordt ingediend.

Een uniform klachtenreglement moet er bovendien voor zorgen dat de klager weet welke de procedure is die moet worden gevolgd. In dit klachtenreglement wordt onder meer bepaald welke dienst welke klacht zal behandelen. Klachten worden in principe zo dicht mogelijk bij de bron behandeld, zijnde binnen de Lokale Politie of de Federale Politie, meer zwaarwichtige klachten of gespecialiseerde klachten worden behandeld door het Comité P, de Algemene Inspectie of het COC.

13.21. Geef de klager meer duidelijkheid inzake de administratieve klachtenprocedure

MONITOREN VAN INTEGRITEIT

politiekorps functioneert en ook hoe het zich verhoudt ten opzichte van andere politiekorpsen. Zo wordt er, bij voorbeeld met betrekking tot de politie van Cleveland, gelegen in het noordoosten van Engeland, vastgesteld dat het korps voor 2018/2019 zowel op het vlak van “effectiveness”, “efficiency” en “Legitimacy” onvoldoende scoort, namelijk 1 op een schaal van 5 (waarbij het cijfer 5 de hoogste waardering vormt). De impact van een dergelijke vorm van toezicht op de bestuurders en de politionele verantwoordelijken kan niet worden onderschat aangezien zij publiekelijk met hun neus op de feiten worden gedrukt en daarover ook worden aangesproken. Uit een artikel van de BBC van 27.09.2019 werd melding gemaakt van de slechte prestatie van de politie van Cleveland, het korps had zowaar een primeur aangezien het als eerste Engelse politiekorps op alle domeinen een onvoldoende scoorde. Bestuurders en politieverantwoordelijken vermijden het liefst dergelijke negatieve publiciteit, maar anderzijds biedt het ook een goede basis voor de bestuurders en politieverantwoordelijken om hun beleid bij te sturen.

³⁰⁰ Délégué général aux droits de l’enfant, jaarverslag 2019-2020, zie http://www.dgde.cfwb.be/index.php?eID=tx_nawsecuredl&u=0&g=0&hash=2e2d5cb5feddca1423d6f20326e71830d67529a2&file=fileadmin/sites/dgde/upload/dgde_super_editor/dgde_editor/documents/Rapports/RA_19-20/DGDE_rapport2020_web.pdf, pagina 114.

³⁰¹ M. COOLMAN, “Plaats en meerwaarde van de Algemene inspectie van de federale en lokale politie in het controle-universum op de politie” in BEYENS, K., JANSSENS, F., PONSAERS, P. en VERHAGE A., Themanummer Justitie en Politie : Under Control?, Orde van de Dag, Mechelen, Kluwer, september 2011, afl. 55.

De Nederlandse politie³⁰² beschikt over een wettelijke regeling³⁰³ inzake het afhandelen van klachten, een wettelijke regeling bestaat niet in België. De klacht in Nederland moet binnen tien weken na ontvangst afgehandeld zijn. België kent de Rondzendbrief CP3, waarin bijlage 2 betrekking heeft op een *“een (minimale) procedure voor het beheer van klachten in het kader van administratieve (niet-gerechtelijke, niet-tuchtrechtelijke) onderzoeken”*.

Naast het creëren van een uniek invalspunt verdient het derhalve aanbeveling om de klachtenprocedure duidelijker te maken voor de burger. In de eerste plaats is de Algemene Inspectie de mening toegedaan dat de problematiek van de klachten dient te worden geregeld door een wet, of minstens een Koninklijk Besluit. Dit maakt het systeem afdwingbaar zowel intern als extern de politiediensten. Minstens dient het huidige klachtensysteem te worden aangepast door implementatie van de volgende punten:

- Medelen aan de klager welke dienst de klacht zal behandelen (intern toezicht, Algemene Inspectie, Comité P of het COC), alsook de reden daarvoor. Nu wordt de klacht door het Comité P of de Algemene Inspectie vaak doorgestuurd naar de dienst intern toezicht van een lokale politiezone of naar de federale politie, waarbij de klager hiervan wel op de hoogte wordt gebracht, maar niet waarom.
- De tijd die het onderzoek mag duren³⁰⁴ wordt bij de aanvang van het onderzoek bepaald, er dient evenwel ook een maximumtermijn te worden bepaald waar enkel in geval van uitzondering kan worden van afgeweken.
- De huidige procedure van bemiddeling³⁰⁵ wordt te weinig toegepast. Er moet duidelijkheid komen wat hiervan de oorzaak is. Bij voorkeur en indien mogelijk wordt een overleg georganiseerd tussen de klager en de politieambtenaar.

13.22. Moderniseer de klachtendatabank KLFP en verplicht de politiediensten om de databank digitaal te voeden

³⁰² Iedere klacht m.b.t. het optreden van de politie en/of van een politiefunctionaris wordt eerst in de informele fase door de politieorganisatie zelf behandeld. Dit geschiedt door een “klachtbehandelaar”. De klachtbehandelaar voert (bemiddelings)-gesprekken en probeert zo te komen tot een voor de klager bevredigende oplossing. Dit heeft ertoe geleid dat het merendeel van de klachten daadwerkelijk in deze informele fase wordt afgedaan. Is de klacht niet naar tevredenheid van de klager afgehandeld dan wordt de klacht door een onafhankelijke klachtencommissie behandeld. Elke eenheid van de politie beschikt over een dergelijke onafhankelijke klachtencommissie (zie <https://www.politie.nl/themas/klachtencommissie.html>). Een dergelijke aanpak is in de lijn met andere Nederlandse overheidsinstanties en met de wens van de Nederlandse Nationale ombudsman. Los van het klachtenbeheer worden inspecties uitgevoerd door een orgaan dat zich buiten de Nederlandse politievale structuur bevindt, namelijk de Inspectie Justitie en Veiligheid, zie <https://www.inspectie-jenv.nl/>. Het behandelen van klachten door burgers naar aanleiding van een politieoptreden mag niet worden verward met de gerechtelijke onderzoeken die worden gevoerd naar politieambtenaren die worden verdacht van strafbare feiten te hebben gepleegd, deze onderzoeken worden gevoerd door de Rijksrecherche (zie <https://www.rijksrecherche.nl/>). Deze aanpak verschilt van de Belgische situatie aangezien zowel het Comité P, het COC als de Algemene Inspectie klachten van burgers behandelen, inspectieopdrachten uitvoeren, en met uitzondering van het COC, strafrechtelijke onderzoeken voeren in opdracht van de magistratuur.

³⁰³ Politiewet, Hoofdstuk 7, de behandeling van klachten, zie <https://wetten.overheid.nl/BWBR0031788/2020-07-01#Hoofdstuk7>

³⁰⁴ Dit betekent wel dat er voldoende capaciteit moet zijn binnen de diensten van intern toezicht en de drie controleorganen.

³⁰⁵ Artikel 7 van de Wet op de Algemene Inspectie voorziet reeds in bemiddeling voor die klachten die geen misdrijf uitmaken. Deze procedure is evenwel niet mogelijk omwille van een gebrekkige wetgeving.

MONITOREN VAN INTEGRITEIT

Er bestaat een databank, KLFP genaamd (klachtenfiche-fiche plaintes), waarin alle administratieve³⁰⁶ klachten dienen te worden opgenomen. De CP3 verplicht inderdaad de politiediensten om elke ontvangen klacht te melden aan de externe controleorganen. De politiediensten kunnen evenwel zelf de manier kiezen waarop aan deze verplichting wordt voldaan, de tekst vermeldt dat er “aan deze verplichting kan worden voldaan door gebruik te maken van het bestaande elektronische informatiesysteem KLFP”. Dit heeft tot gevolg dat een aantal politiediensten het KLFP-systeem niet gebruikt, wat het gezamenlijk beheer door de Algemene Inspectie en het Comité P ervan bemoeilijkt. De Algemene Inspectie is er, net zoals het Comité P trouwens, zich tevens van bewust dat het KLFP-systeem voor de politiediensten gebruiksvriendelijker dient te worden gemaakt. Een nieuw systeem is noodzakelijk voor de Algemene Inspectie.

13.23. Eén databank voor alle vormen van geweld gebruikt door de politie

MONITOREN VAN INTEGRITEIT

België³⁰⁷ beschikt niet over betrouwbare cijfers die betrekking hebben op het illegitiem geweld van de politie. Zoals reeds eerder beschreven vullen andere actoren die leemte op. Een prachtig voorbeeld vormt de internetsite³⁰⁸ “Basta!”³⁰⁹. Dit visiedocument heeft een indrukwekkend aantal verwijzingen, maar als er voor de auteurs van dit document één verwijzing door de lezer moet worden geconsulteerd, dan is het wel de verwijzing die leidt naar de site van de organisatie “Basta!”. Over wat gaat het? Basta geeft in cijfers en op een kaart weer hoeveel doden er zijn gevallen in Frankrijk tussen 1977 en 2020 naar aanleiding van een politieoptreden. Eind maart 2021 gaat het om 748 doden, een indrukwekkend aantal. Het scrollen naar beneden op deze site levert een pak informatie op: de verdeling per jaar, welke het geslacht is van de slachtoffers, hoe oud zijn ze, op welke manier zijn ze gestorven, bij welk onderdeel van de politie zijn er het meest incidenten, hoeveel van de overleden personen zijn gewapend, enz... Alleen kan men zich de vraag stellen of de informatie die wordt gegeven wel correct is. Waar volgens Basta de overlijdens het gevolg zijn van een politieoptreden, moet anderzijds worden vastgesteld dat in bepaalde gevallen de politie niets anders dan haar plicht uitvoerde en zij niet verantwoordelijk kan worden gesteld voor de overlijdens. Zo kan men zich de vraag stellen of het wel intellectueel eerlijk is om de politie de schuld te geven van het overlijden van een aantal jongeren, die, nadat zij een overval hadden gepleegd, door de politie worden achtervolgd met het oog op arrestatie en door onaangepaste snelheid het leven lieten in een verkeersongeval. Wij nodigen de lezers uit om op een paar gekleurde stippen van de internetsite te klikken en hun eigen oordeel te vellen.

Het is hoog tijd dat de overheid zelf een databank creëert waarop cijfers van het aantal feiten van illegitiem geweld worden ter beschikking gesteld van het grote publiek, geselecteerd aan

³⁰⁶ Dus niet de tuchtrechtelijke of strafrechtelijke klachten.

³⁰⁷ Ook Duitsland wordt met dezelfde problemen geconfronteerd, zie <https://www.bpb.de/politik/innenpolitik/innere-sicherheit/321874/gewalt-durch-und-gegen-polizistinnen-und-polizisten>

³⁰⁸ Zie <https://bastamag.net/webdocs/police/>

³⁰⁹ “Basta!” is een onafhankelijke online internetsite, die dagelijks enquêtes, rapporten en interviews publiceert over sociale, ecologische, economische en democratische kwesties.

de hand van bepaalde standaarden. De actuele regelgeving maakt een dergelijke publiciteit evenwel niet mogelijk.

De Algemene Inspectie is ervan overtuigd dat transparantie noodzakelijk is om op een onderbouwde manier correcte informatie te kunnen geven met de nodige duiding.

13.24. Eén databank voor alle vormen van geweld waarvan politieambtenaren het slachtoffer zijn

MONITOREN VAN INTEGRITEIT

Hetzelfde geldt natuurlijk wat het geweld betreft gepleegd ten aanzien van de politie. Ook hier dient één databank een duidelijk beeld te geven van de situatie, zodat overheden door een gedegen beeldvorming deze problematiek gemakkelijker kunnen opvolgen en desgevallend beleidsaanpassingen kunnen voorstellen. De aanpak van het Duitse BKA strekt tot voorbeeld.

13.25. Naar een nieuw tuchtstatuut en een statuut m.b.t. de ordemaatregelen

AFDWINGEN VAN INTEGRITEIT

Er is noodzaak tot het voeren van een tweesporenbeleid, tuchtsancties voor de zwaardere inbreuken en ordemaatregelen³¹⁰ voor de tekortkomingen. De essentie van tucht is een einde stellen aan een verstoring van het gewenst gedrag of het herstellen van de correcte werksfeer. Actueel is er geen eenheid van bestraffing, geen responsabilisering van de volledige hiërarchische lijn en een te lang verloop tussen datum van het gepleegde feit en de uiteindelijke bestraffing.

Tucht is ook te vaak “tuchtrecht” geworden, dit wil zeggen een domein voor juridische specialisten. Dit terwijl het een tool zou moeten zijn voor alle leidinggevenden om op een eenvoudige manier het gedrag van hun medewerkers te kunnen bijsturen. Het tuchtrecht zou derhalve enkel betrekking moeten hebben op de zwaarste feiten, terwijl tekortkomingen moeten kunnen worden behandeld via een systeem van ordemaatregelen en HR-oplossingen.

De Algemene Inspectie pleit dan ook voor een duidelijke beschrijving van de ordemaatregelen waartoe door leidinggevenden op een eenvoudige manier moeten kunnen worden beslist, op een gemotiveerde en gedocumenteerde manier. Deze beslissingen behoren tot de elementen van de evaluatie en verdwijnen op het einde van de evaluatieperiode. Om tot een eenheid van jurisprudentie te komen is een behandeling van de zwaarste feiten noodzakelijk door een centraal orgaan³¹¹ met beslissingsbevoegdheid wat de tuchtstraf betreft of met een adviserende bevoegdheid die evenwel bindend is voor de overheid die de tuchtstraf zal uitspreken. Een systeem met meer dan 250 tuchtoverheden bewijst iedere dag haar beperkingen. Een vereenvoudiging dringt zich ook op, bij voorbeeld door het verloop van de tuchtprocedure quasi volledig te doen behandelen door de mandaathouder waarbij de bestuurlijke autoriteiten enkel tussenkomen bij de eindbeslissing.

³¹⁰ Ordemaatregelen beogen de goede werking van de dienst in stand te houden of, in voorkomend geval, deze te herstellen. In tegenstelling tot een tuchtmaatregel is een ordemaatregel niet gestoeld op het schuldig gedrag van een personeelslid. Een ordemaatregel beoogt dan ook niet de bestraffing van een personeelslid, maar enkel het wegnemen van de verstoring. De schuldvraag wordt niet gesteld in het kader van een ordemaatregel.

³¹¹ Vergelijkbaar met de tuchtraad.

Een dergelijke hervorming zal leiden tot een duidelijker tuchtsysteem, duidelijker voor de burger, duidelijker voor de medewerkers en duidelijker voor de politonele hiërarchie en de tuchtoverheden.

13.26. Naar een uniform strafrechtelijk vervolgingsbeleid

Ons land heeft nood aan een uniform en duidelijk beleid inzake misdrijven gepleegd door politieambtenaren, net zoals een gelijkaardig beleid het uitgangspunt moet vormen voor geweld gepleegd op politieambtenaren³¹².

Politieambtenaren moeten weten wat de consequenties zijn van ongeoorloofd gedrag. Een maatschappij kan geen vertrouwen hebben in een politie die zelf de aan de maatschappij opgelegde regels niet respecteert. De gerechtelijke toets van het gedrag van de politieambtenaar aan de strafwetten laat toe om een duidelijke lijn te trekken van wat kan en wat niet. De impact hiervan als voorbeeldfunctie kan niet worden onderschat. Dit uitgangspunt komt overeen met de principes opgenomen in de beleidsverklaring van de Minister van Binnenlandse Zaken Verlinden, namelijk dat *“integriteit een absolute noodzaak en een kernwaarde is”* en die opgenomen in de beleidsverklaring van de Minister van Justitie dat *“integriteit de basis voor professioneel politiewerk blijft, dat misbruik van het geweldsmonopolie ten aanzien van burgers onaanvaardbaar is en niet wordt getolereerd”*. Deze principes moeten, naast op tuchtvlak, ook het uitgangspunt vormen voor een degelijk strafrechtelijk vervolgingsbeleid. Eind 2020 werd het beleid terzake aangescherpt. Voor de gerechtelijke afhandeling van de gevallen waarin geweld wordt gebruikt tegen politiemensen zijn er concrete dwingende richtlijnen die gelden over het ganse land en die zijn opgenomen in een nationale omzendbrief³¹³ van het College van procureurs-generaal. In dezelfde omzendbrief wordt er ook bijzondere aandacht besteed aan het geweld gebruikt door de politie. Indien dit geweld ernstige fysieke letsels of zelfs het overlijden van een persoon tot gevolg heeft, dan worden er steeds twee afzonderlijke onderzoeken opgestart: een onderzoek naar de feiten die aanleiding gaven tot het gebruik van geweld en één met betrekking tot het geweld zelf.

14. Quo Vadis?

Beste lezer, U bent erin geslaagd om vol te houden tot op het einde van dit omvangrijk visiedocument. Op zich is dit al een prestatie! Meer dan 70 pagina's lezen is immers geen sinecure, iedereen heeft het immers druk met iets anders. Toch is integriteit een onderwerp dat zich niet zomaar laat beperken tot een paar pagina's.

Afsluiten doen we met de laatste zinnen van een interview met een anonieme politiefunctionaris³¹⁴ gepubliceerd op de site van de Vlaamse openbare omroep van 14 juni 2020³¹⁵ naar aanleiding van het overlijden van George Floyd. Deze zinnen vormen een goede samenvatting van dit visiedocument:

³¹² Ook burgers moeten beseffen dat je van de politie en andere hulpverleners afblijft.

³¹³ COL 10/2017, zie https://www.ommp.be/sites/default/files/u147/col10_2017_geweld_politie_v.24.11.2020_frn1.pdf

³¹⁴ Volgens de site van de VRT gaat het om een *“anonieme agent, een blanke agent die al 6 jaar als inspecteur op de interventiedienst van een middelgrote politiezone in Vlaanderen werkt. Zijn naam is bekend bij de redactie.”*

³¹⁵ Zie <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/06/12/opinie-anonieme-agent/>

“Het is hoog tijd voor verandering. Niet alleen voor de zwarte gemeenschap, maar voor de hele samenleving. Dat mensen met goede burgerzin, die het beste met elkaar voor hebben, ongeacht hun kleur, afkomst of het uniform dat men draagt, eindelijk worden gesteund of zelfs beloond.

En dat de mensen die hieraan verzaken, die in elk protest een kans zien om te plunderen of van iedere gelegenheid gebruikmaken om hun monopolie op geweld te misbruiken, eindelijk volwaardig terecht worden gewezen”.

HCP Johan De Volder
Adjunct-Inspecteur-generaal

1ste HCP Thierry GILLIS
Inspecteur-generaal

